

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Vantaan nuorisopalveluiden varhaisen välittämisen toimintamalli SuMu

Hörkkö, Tiina & Sassi, Anne

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Tikkurila

Vantaan nuorisopalveluiden varhaisen välittämisen toimintamalli SuMu

Tiina Hörkkö & Anne Sassi
Aluelähtöinen kehittäminen ja
johtaminen
Opinnäytetyö, YAMK
Marraskuu, 2011

Tiina Hörkkö
Anne Sassi

Vantaan nuorisopalveluiden varhaisen välittämisen toimintamalli SuMu

Vuosi	2011	Sivumäärä	101
-------	------	-----------	-----

Vuoden 2010 lastensuojelulain muutokset korostavat varhaisen puuttumisen merkitystä kunnan perustyössä. Lastensuojelulaki ja nuorisolaki edellyttävät ennaltaehkäisevien toimintamuotojen kehittämistä ja aktiivista käyttöä. Vantaa Välittää - hanke oli ehkäisevän päihdetyön moniammatillinen verkostohanke, joka päättyi vuonna 2009. Hankkeen aikana todettiin, että Vantaalla ei riittävässä määrin pystytty vastaamaan tarpeeseen, jossa nuoren aiheuttamaan huoleen puututtaisiin riittävän ajoissa.

Varhaisen puuttumisen menetelmiä on viime vuosien aikana tutkittu ja kehitetty eri toimijoiden tarpeisiin. Myös Vantaan nuorisotyössä havaittiin varhaisen puuttumisen tarvetta, mutta sopivaa toimintamallia nuoren aiheuttaman huolen puheeksi ottamiseksi ei ollut.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää Vantaan nuorisopalveluille varhaisen puuttumisen toimintamalli. Toimintamalli kehitettiin yhteistyössä Vantaan nuorisopalveluiden henkilökunnasta kootun kehittämisryhmän kanssa. Kehittäminen tapahtui projektinomaisesti, osallistaen ja dialogisessa vuorovaikutuksessa.

Kehittämisen tuloksena Vantaan nuorisopalveluille mallinnettiin hyvä käytäntö SuMu, joka muodostuu sanoista suunnan muutos. SuMu -toimintamalli perustuu dialogisuuteen ja sosiaaliseen vahvistamiseen ja sen avulla on tarkoitus päästä puuttumaan entistä varhaisemmassa vaiheessa nuoren elämäntilanteeseen, joka aiheuttaa huolta. Toimintamalli mahdollistaa nuoren omista lähtökohdista lähtevän puuttumisen, jolla kyetään vaikuttamaan nuoren ja hänen huoltajiensa asenteisiin ja toimintatapoihin sekä vahvistamaan perheen voimavaroja, positiivista selviytymistä ja nuoren minäkuvaa.

Toimintamallissa nuorisotyöntekijä tapaa kolme kertaa nuorta ja tai hänen huoltajiaan. Tapamisten aikana keskustellaan nuoren elämäntilanteesta, mahdollisesta huolesta, nuoren toiveista ja haaveista. Nuorta ja vanhempia tuetaan löytämään omia ratkaisuja ja keinoja huolen pienentämiseksi.

Kehitettyä toimintamallia pilotoitiin Korso-Koivukylän ja Länsi-Vantaan alueilla. Pilotoinneista kerättiin asiakas- ja työntekijäpalautetta. Pilotointien ja palautteen perustella voidaan sanoa, että kehittämisen tuloksena Vantaalle onnistuttiin luomaan uusi toimiva työväline, jonka juurtuminen osaksi nuorisopalveluiden perustyötä on jo alkanut.

Asiasanat: varhainen puuttuminen, sosiaalinen vahvistaminen, dialogisuus, nuoret, nuorisotyö, hyvät käytännöt, vanhemmuus

Tiina Hörkkö
Anne Sassi

Youth services in Vantaa, early intervention method SuMu

Year	2011	Pages	101
------	------	-------	-----

The changes made in the Child Welfare Act in 2010 emphasize the importance of early intervention in the youth work of the municipalities. The Child Welfare Act and the Youth Act require developing different forms of preventive action and active use of them. Vantaa takes care (Vantaa Välittää) was a multiprofessional network initiative, which ended in 2009. During the project it became clear that Vantaa has been lacking a method of early intervention. The youth welfare services have not been able to react early enough to the concern that the youth's situation in life has been causing.

In recent years the methods of early intervention have been studied and developed for the needs of different actors. The demand of early intervention has been recognized also in the youth work of the city of Vantaa. However, the youth work has not found a suitable method to tackle the youth's worries.

The aim of the thesis was to develop a method of early intervention for the youth welfare services of the city of Vantaa. The method was created in co-operation with a development group formed from the personnel of the youth welfare services. As a working process the project was based on the participatory and dialogic interaction between the members of the development group.

As a result of the project, a best practice called Change of Direction (SuMu) was created for the youth welfare services. The name SuMu originates from the Finnish words direction (suunta) and change (muutos). The method is based on dialog and social strengthening. This enables an early intervention to the youth's situation in life that is causing anxiety in their family. The basis of the method is to intervene by taking into account the circumstances of the youth. Thus it is possible to have an influence on the attitudes and behavior of the youth and their parents, as well as strengthen the family's resources, ability to positive coping and the youth's self-image.

During the process a youth worker meets the youngster and/or his or her parents three times. During the meetings they discuss about the youngster's situation in life the potential problem that is worrying him/his family, and the youngster's wishes and dreams. The youngster and his or her parents are supported to find their own solutions and ways to tackle their worries.

The method was tested in the pilot projects in Korso-Koivukylä area and in western Vantaa. During the pilot projects feedback was collected both from the customers and the city employees. Based on the pilot projects and the feedback it can be stated that as a result of the development work a new and functional method of early intervention was created. Further implementing of the method as a part of the youth welfare services has already begun.

Keywords: early intervention, social strengthening, dialogical, youth, youth work, best practices, parenthood.

Sisällys

1	JOHDANTO.....	6
2	Kehittämistyön tausta, tavoitteet ja menetelmät.....	7
	2.1 Taustalla aiemmat hankkeet ja tutkittu tieto.....	9
	2.2 Tavoitteena Hyvä Käytäntö	11
	2.3 Taustana projektinomaisen kehittäminen	12
3	Nuoruus elämänvaiheena	16
	3.1 Nuoruuden riskitekijät	17
	3.2 Nuoruuden suojaavat tekijät	19
	3.3 Nuoren vanhempien rooli.....	20
	3.4 Nuorisotyö nuoren tukena	22
4	Kehittämistyön teoreettiset lähtökohdat	24
	4.1 Ehkäisevä päihdetyö	24
	4.2 Sosiaalinen vahvistaminen	27
	4.3 Varhainen puuttuminen -varhainen välittäminen	28
	4.4 Dialogisuus nuoren ja perheen kohtaamisessa	33
5	Prosessin kuvaus	35
	5.1 Havaintona riittämättömyys ja tarve toimia toisin	38
	5.2 Työryhmän perustaminen	39
	5.3 Ideasta tuotteeksi	44
	5.4 SuMun esittely	45
	5.5 Pilotointi.....	49
	5.6 Palaute.....	53
	5.6.1 Nuoren ja vanhempien palaute	55
	5.6.2 Työntekijöiden palaute	58
6	Pohdinta	61
	6.1 Kehittämisprosessin tavoitteen tarkentuminen	61
	6.2 Hyvä käytäntö työvälineenä	65
	6.3 Varhainen välittäminen.....	67
	6.4 Sosiaalinen vahvistaminen ja nuoren näkyväksi tekeminen	69
	6.5 Lopuksi	70
	Lähteet.....	72
	Kuviot	78
	Taulukot	79
	Liite 1. SuMu keskustelun toimintaohje	80
	Liite 2. Työntekijän palautelomake.....	95
	Liite 3. Asiakkaan palautelomake	99

1 JOHDANTO

Ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyömme tarkoituksena oli kehittää ja kuvata sekä pilotoida Vantaan nuorisopalveluille toimintamalli, jonka avulla päästäisiin puuttumaan muun muassa nuorten päihteiden käyttöön ja päihdekokeiluihin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Kehittämistyön edetessä toimintamalli muuttui välineeksi, jonka avulla on mahdollista selvittää ja arvioida nuoren kokonaistilannetta ja samalla ottaa puheeksi mitä tahansa asiaa koskeva huoli.

Varhainen puuttuminen on teemaltaan ajankohtainen ja viimeaikaiset lastensuojelulain muutokset korostavat sen tärkeyttä kunnan perustyön tukena. Opinnäytetyömme taustalla hyödynnettiin aiemmin tutkittuja varhaisenpuuttumisen työmenetelmiä (ks. esim. Pirskanen), joita muokattiin nuorisopalveluiden työmuotoon sopivaksi.

Vantaan nuorisopalveluissa on perustehtävän huolellisen tekemisen rinnalla pyritty aktiiviseen kehittämiseen ja siellä nähdään työn keskeisenä osa-alueena vastata myös muuttuneisiin palveluntarpeisiin. Kehittämistä ei nähdä irrallisena toimintona, vaan sen ajatellaan tuovan perustyyöhön uutta. Kehittämistä ei pidetty yllä aktiivisesti muun muassa erilaisten kehittämishankkeiden avulla.

Usein kehittäminen lähtee liikkeelle oman työn arvioinnista ja hiljaisesta tiedosta tai tunteesta että asioille tulisi tehdä jotain. Tämän arvioinnin jälkeen kehittäminen, resursointi, suunta ja tarpeet saavat konkreettisen muodon. (Karvinen 2000, 16.) Opinnäytetyömme on kehittämisorientoitunut, missä hyödynnettiin dialogisuutta, projektinomaista kehittämistä ja aktiivista kehittämisryhmän osallistamista. Opinnäytetyöparin rooli oli vastata kehittämistyön etenemisestä, seurannasta, tuotteistamisesta ja jatkuvasta arvioinnista.

Opinnäytetyömme tuotos on varhaisen puuttumisen malli SuMu, joka tulee sanoista suunnan muutos. Toimintamalli kehitettiin, kuvattiin ja pilotoitiin yhteistyössä nuorisopalveluiden työntekijöistä valitun kehittämisryhmän kanssa. Pilotoinnit tapahtuivat Korso-Koivukylän ja Länsi-Vantaan alueilla kesä-syyskuussa vuonna 2011.

2 Kehittämistyön tausta, tavoitteet ja menetelmät

Opinnäytetyömme aihe ja kehittämistehtävän tavoite pohjautuvat Vantaa Välittää - hankkeen tulosten lisäksi opinnäytetyön tekijöiden omiin ammatillisiin kokemuksiin lastensuojelun avohuollon sekä ennaltaehkäisevän päihdetyön parissa. Nuorten ja lasten päihteiden käyttö on näkynyt viime vuosina lastensuojelun avohuollon tarpeen kasvamisena ja lastensuojelun asiakkuuksien lisääntymisenä. Vantaan sosiaali- ja terveystoimen tilaston (osavuosi katsaus 2009) mukaan tammi-syyskuussa 2009 Vantaalla tehdyistä lastensuojelu-ilmoituksista noin 47 %:ssa oli syynä nuoren päihteiden käyttö. Lastensuojelun avohuollon työssä syntyi vahva kokemus siitä, että nuorten päihteiden käyttöön tulisi puuttua aikaisemmassa vaiheessa, jo paljon ennen ensimmäisen lastensuojeluilmoituksen saapumista. Lastensuojelu- ja nuorisolain uudistukset velvoittavat kunnan toimijoita ennaltaehkäisevän työn kehittämiseen ja laajentavat vastuuta nuorten elämänhallinnan edistämisestä ja syrjäytymisen ehkäisemisestä myös nuorisopalveluille, kouluille ja muille toimijoille. (lastensuojelulaki 2010; nuorisolaki 2006.)

Kehittämistyömme tarkoituksena oli luoda Vantaan nuorisopalveluille toimintamalli, jonka avulla päästäisiin vaikuttamaan nuorten päihteiden käyttöön, nuorten ja vanhempien asenteisiin ja tätä kautta vähentämään nuorten päihteiden riskikäyttöä tai riskikäytön uhkaa. Toimintamalli kehitettiin yhteistyössä nuorisotyöntekijöiden kanssa ja yhteistoiminnan tuloksena syntyi SuMu - toimintamalli, jonka tarkoituksena on toimia työvälineenä nuorisotyöntekijöille. Ajatuksena oli, että varhaisella ja nuoren omista lähtökohdista lähtevällä puuttumisella kyettäisiin vaikuttamaan nuorten ja heidän vanhempiensa asenteisiin ja toimintatapoihin, jotta päihdekokeilut eivät jatkossa johtaisi säännölliseen päihteiden käyttöön.

Mieli 2009 linjaa päihde- ja mielenterveystyön kehittämistä ensimmäisen kerran valtakunnallisesti yhtenä kokonaisuutena Mieli työryhmän tekemissä ehdotuksissa. Tämän työryhmän keskeisimmät ehdotukset koskevat asiakkaan aseman vahvistamista, päihdeongelmien ennaltaehkäisemistä, toimivan palvelukokonaisuuden koordinointia sekä kansallisten ohjauskeinojen käyttämistä. Työryhmä ehdottaa, että kansalaisten mahdollisuuksia vaikuttaa itseään koskeviin ratkaisuihin lisättäisiin. Asiakkaan aseman vahvistamiseen liittyy myös työryhmän ehdotus matalan kynnyksen palvelujen lisäämisestä. (Mieli 2009, 14-17.)

Nuorisotyössä työntekijät kohtaavat lähes päivittäin nuoria, joiden päihteiden käyttö ja yleinen elämäntilanne herättää työntekijöissä huolta. Tehdyissä Kouluterveyskyselyissä sekä Vantaa Välittää -hankkeen tekemissä kyselyissä on osoitettavissa, että vantaalaiset nuoret käyttävät päihteitä huolestuttavissa määrin. Kyselyjen mukaan osa nuorten vanhemmista

ajattelee alkoholin käytön kuuluvan nuoruuteen ja omalla toiminnallaan tai suhtautumisellaan tukee tätä. (Hörkkö, Lindqvist & Markkula 2010; Pulkkinen 2002.) Lastensuojelun avohuollossa nuorten päihteiden käyttö näkyy lisääntyvinä lastensuojeluilmoituksina. Vantaalla tehtiin vuoden 2009 tammi-syyskuussa 380 lastensuojeluilmoitusta (Vantaan sosiaali- ja terveystoimen tilasto), joissa syynä oli nuoren päihteidenkäyttö.

Vantaa Välittää - hanke oli vuosina 2007-2009 toteutettu laaja ehkäisevän päihdetyön hanke. Hankkeessa toteutettiin monialaista tiivistä yhteistyötä Vantaan kaupungin eri toimijoiden ja eri viranomaisten kesken. Tuolloin hankkeessa todettiin, että nuorten ongelmiin ei Vantaalla pystytä tarttumaan riittävän varhain ja tilanteessa tarvitaan uudenaisten resurssien hyödyntämistä ja uusia työvälineitä. (Hörkkö ym. 2010, 72.)

Toikko & Rantanen (2009, 57) toteavat, että kehittämistoiminnan edellytyksenä on toiminnan lähtökohtien perusteleminen. Kehittämisen perustelujen tulisi pohjautua useimmiten ongelmaan ja visioon eli havaittuun nykytilanteen ongelmaan ja toisaalta tulevaisuuden ihannekuvaan. Kehittämistoiminnan toteuttaminen vaatii tavoitteen mahdollisimman tarkkaa perustelua, jossa otetaan kantaa siihen, miksi juuri tämä asia vaatii puuttumista ja kehittämistä.

Opinnäytetyömme on luonteeltaan kehittämistehtävä. Suunnitteluvaiheessa ajatuksena oli mallintaa varhaisen puuttumisen työmenetelmä lastensuojeluun tai ehkäisevään päihdetyöhön. Työn fokus siirtyi kuitenkin alun pohdinnan jälkeen nuorisopalveluihin ja tavoitteeksi muodostui mallintaa nuorisopalveluille toimintamalli nuorten päihteiden käytön puheeksi ottamisessa. Kehittämishankkeen aikana perustettiin työryhmä nuorisotyöntekijöistä ja opinnäytetyöparista. Nuorisotyöntekijöistä muodostuneen kehittämiss ryhmän tapaamisissa tuli jo alkuvaiheessa selvästi esiin tarve tarkastella päihteiden käytön lisäksi laajemmin nuoren elämäntilannetta ja elämänhallintaan vaikuttavia tekijöitä. Alkuperäinen suunnitelma mallintaa päihteiden käytön puheeksi ottamista laajeni kehittämissprosessin aikana nuoren kokonaistilannetta selvittävän toimintamallin kehittämiseksi. Päihteiden käyttö esiintyy hyvin harvoin yksin ja ainoana huolena nuoren elämäntilanteessa. Usein siihen liittyy erilaisia vaikeuksia ja puutteita koulunkäynnissä, kotitilanteessa tai kaveripiirissä.

Hankkeessa tehty kehittämistyö perustui ammattilaisten itsereflektioon ja sen tutkimiseen. Tavoitteena koko hankkeen ajan on ollut itseymmärrys, jossa parhaimmillaan päästään yhdistämään ammattiteoria, hiljainen tieto ja akateemisen tutkimuksen piirteet. Anttilan (2007, 36-42) mukaan abduktiivinen päättely alkaa käytännöstä ja kehittäminen tapahtuu teoriaa ja käytäntöä vuorottelemalla. Abduktiivinen tieto lähtee liikkeelle kokemuksesta, mutta ei poissulje teorian olemassa oloa kaiken taustalla. Nuorisotyöntekijät, kuten myös molemmat tämän opinnäytetyön tekijät, toivat kehittämistyöhön omia ammatillisia

kokemuksia ja ajatuksia, joiden lisäksi ja joita täydentämään käytettiin tutkimuksellista, akateemista tietoa.

Kehittämistehtävämme keskiöön nostettiin alusta lähtien myös vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö. Vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön keinoin pyritään avaamaan nuoren elämään liittyviä teemoja avoimemmaksi. Suurpää (2009, 21) toteaa, että perinteisten vanhempien iltojen ja heille lähetettävien tiedotteiden rinnalle tulisi saada tapaamisia, jotka vanhemmat pystyisivät kokemaan siten, että ne eivät ole kontrolloivia viranomaistapaamisia. Vanhempien merkitys nuoren suotuisan kehittymisen ja kasvun kannalta on erittäin merkittävä. Läsnä olevilla ja nuoren asioista kiinnostuneilla vanhemmilla on merkittävä vaikutus arvioitaessa nuoren elämän turva- ja uhkatekijöitä.

2.1 Taustalla aiemmat hankkeet ja tutkittu tieto

Kehittämistehtävän taustalla on kokemuksellista ja tutkittua tietoa. Tarpeen tunnistamisen ja ideoinnin jälkeen opinnäytetyöpari kartoitti muissa kaupungeissa kokeiltuja varhaisen puuttumisen toimintoja. Seuraavassa on kuvattuna joitakin niistä.

Marjatta Pirskanen (2007) tutki nuorten päihdeettömyyden edistämistä mallintamalla koulun terveydenhuoltoon **päihdemittarin**. Tutkimukseen osallistuneet nuoret suhtautuivat päihdekeskusteluun myönteisesti. Tämä varhaisen puuttumisen mallin ydin oli työntekijän ja nuoren välinen keskustelu, jossa yhdessä pohdittiin nuoren elämäntilannetta, terveydentilaa ja päihteiden käyttöä. Keskustelun tavoitteena oli tunnistaa nuoren voimavaroja ja tukea nuorta päihdeettömyyteen. Pirskasen työn keskiössä oli päihdemittarin kehittäminen ja pilotointi kouluterveydenhoitajan työssä. Pirskasen päihdemittari vaikutti liian strukturoidulta ja kehittämisryhmän mielestä sen tyyppinen ratkaisu ei soveltunut sellaisenaan nuorisopalveluille. Päihdemittarin tavoitteet, interventiot ja keinot soveltuivat paremmin perinteiseen kouluterveydenhuoltoon.

Vuonna 2010 päättynyt Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Socom Oy:n Kampa-hanke toteutettiin Kymenlaaksossa ja Etelä-Karjalassa. Hankkeen tarkoituksena oli lisätä päihdetyön ja lastensuojelun yhteistyötä kehittämällä toimintamalleja ehkäisevään päihdetyöhön ja varhaiseen puuttumiseen. Hankkeessa pyrittiin erityisesti puuttumaan päihteistä johtuviin lastensuojeluilmoituksiin. Tämän tueksi kehitettiin toimintamalli, jonka tarkoituksena oli pysäyttää asiakkaat tarkastelemaan omaa elämäntilannettaan, pohtimaan muutoksen tarvetta ja tarjota mahdollisimman varhain tukea nuorelle ja hänen perheelleen. (Huhtalo 2009, 3-6.)

Kampa-hankkeessa tuotteistettiin päihdekeskustelulomake, jota käyttivät peruspalveluiden työntekijät. Työntekijät koulutettiin lomakkeen käyttöön ennen sen käyttöön ottoa. Lomakkeen avulla työntekijät kävivät hyvin strukturoidun oloisesti kysymyksiä läpi liittyen nuoren päihteiden käyttöön / kokeiluun, käyttöfrekvenssiin ja -määriin sekä koulunkäyntiin, kotitilanteeseen, vapaa-aikaan ja kaverisuhteisiin. Kampa-hankkeen tärkeimpänä saavutuksena voidaan kiistatta pitää sitä, että niin sanottujen keskustelujen uusijoiden osuus oli vain muutama nuori noin sadasta pilottivaiheeseen osallistuneista. Tämä vahvisti projektiin osallistuneiden käsitystä siitä, että varhainen puuttuminen oikein ajoitettuna on tehokas tapa toimia ja sillä on positiivinen vaikutus nuoren elämänhallintaan. (Huhtalo 2009, 15-25.)

PulloPois toimintamalli kehitettiin Oulussa Nuorten Ystävien toimesta vuosina 2002-2003. Nokialla samainen hanke toimi vuonna 2006, jonka jälkeen Nokian kaupunki on ottanut mallin käyttöön. Raumalla on ollut PulloPois toimintamallin pilotointia vuonna 2006. Kuten Kampa-hankkeessa niin myös PulloPois -hankkeessa oli tavoitteena kehittää toimintamalli alaikäisten päihteiden käyttöön puuttumiseen, ja samalla vaikuttaa nuorten ja heidän perheidensä asenteisiin. (Korhonen 2007, 4-6.)

Rauman mallissa poikkeuksen tekivät ne lapset, joilla oli jo valmis lastensuojelun asiakkuus. Nämä asiakasperheet tavattiin tuolloin aina yhdessä lastensuojeluviranomaisen kanssa. Tässä mallissa tavattiin nuoria yksinään ja joskus paikalla oli myös perheenjäseniä. Keskusteluissa kartoitettiin nuoren päihteiden käytön määrää, frekvenssiä ja sitä, mistä nuori käytetyn päihteen oli saanut. Lisäksi keskusteluissa näytti hankeasiakirjojen mukaan korostuneen koulumenestys, harrastukset, kotiintuloajat ja perhesuhteet. Keskustelujen lisäksi Rauman yläkouluikäisille nuorille ja heidän vanhemmilleen järjestettiin paperikyselyt samoista teemoista. Tässä hankkeessa suurin hyöty nähtiin tulleen verkostotyöskentelyn tiivistymisestä ja moniammatillisen verkoston perustamisesta. Hankkeen toimintoja katsottiin tarpeelliseksi jatkaa entistä enemmän valistuksen lisäämisen kautta, varsinkin nuorisopalveluissa ja seurakunnassa. Toimintamallin katsottiin vaikuttavan parhaiten nuoriin, joilla alkoholin käyttö oli satunnaista ja siihen päästiin puuttumaan varhaisessa vaiheessa. (Korhonen 2007, 9-20.)

Anjalankosken Nuorten Juttu -projektin tavoitteena oli keinojen ja menetelmien kokeilu lasten ja nuorten päihteiden käyttöön puuttumisessa. Tässä hankkeessa nuoret valikoituivat hankkeeseen lastensuojelusta tai koulusta. Näille nuorille järjestettiin ryhmämuotoista toimintaa aluksi kouluajalla ja myöhemmin myös iltaisain. Tämän lisäksi nuoria tavattiin yksin kotona, työntekijöiden toimistolla tai koulussa. Näissä tapaamisissa nuorta pyrittiin ohjamaan terveyttä ja hyvinvointia lisääviin harrastuksiin niin yksin kuin yhdessä oman perheen kanssa. (Rokka 2003, 3-8.)

Lisäksi Anjalankoskella pyrittiin vaikuttamaan laajempiin ihmisryhmiin Päihdeputken, vanhempainiltojen ja toiminnallisten tapahtumien kautta. Hankkeen katsottiin suullisesti kerätyn palautteen mukaan olleen tarpeellinen ja sen osuus nuorten ja lasten kanssa tehtävästä ehkäisevästä työstä oli merkittävä. Hankeasiakirjojen mukaan sillä pystyttiin auttamaan ja tukemaan pientä osaa erityistä tukea tarvitsevia nuoria ja heidän vanhempiaan. Projektin myötä ehkäisevä työ Anjalankoskella on vakiintunut erityistä tukea tarvitsevien nuorten keskuudessa ja yhteistyö verkostoissa on aktiivista ja toimivaa. (Rokka 2003, 9-15.)

Edellä esitettyjen hankkeiden tai toimintaohjelmien listaa olisi voinut jatkaa lähes loputtomiin. Tämä ei liene tarpeellista, sillä niin Pirkkasen (2007) väitöskirjassa kuin kaikkien hankkeiden tuloksissa osoitettiin, että nuorten päihteiden käyttöön tai muuhun huolestuttavaan elämäntilanteeseen tulee puuttua varhain ja mielellään lähellä nuorta, unohtamatta heidän perheitään. Vanhemmilla on merkittävä rooli nuorten elämänhallinnan tukijoina ja voimaannuttajina. Kaikki hankkeet ja tutkimukset, joita aiheesta löysimme kiteyttävät varhaisen puuttumisen olevan tehokasta ja hyödyllistä oikein ajoitettuna.

2.2 Tavoitteena Hyvä Käytäntö

Anttilan (2007, 88) mukaan kehittämishankkeessa voidaan siirtää ja hyödyntää tietoa monella tapaa. Yhtenä keinona on hiljaisen tiedon siirtäminen ja kokemuksellisen tiedon hyväksikäyttäminen. Lisäksi subjektiivisen tiedon ja reflektoinnin avulla tuotettu tieto on tärkeää. Kehittämishankkeen prosessissa SuMu - toimintamallin suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa oli nähtävissä kaikkien edellä mainittujen tiedonlajien hyödyntäminen.

Hyvillä käytännöillä pyritään usein säästämään joko resursseja tai rahaa, hakemalla uusia kustannuksilta tehokkaita tapoja toimia. Toisaalta tavoitteena on kustannustehokkuuden lisäksi myös palvelujen ja vaikuttavuuden paraneminen. Hyvien käytäntöjen tulisi olla sellaisia, että ne pystyttäisiin tuotteistamaan. Sipilän (1995, 13) mukaan tuotteistus tulisi toteuttaa asiakaslähtöisesti ja parhaimmillaan se vähentää kiirettä, auttaa työn suunnittelussa, parantaa tehokkuutta ja laatua, mahdollistaa jatkuvan kehittymisen sekä luovuuden. Vehviläisen (2006, 12) mukaan tuotteistamisen perusedellytyksenä on, että tuotteella on oltava nimi, sisältö on kuvattuna ja sitä varten on olemassa asiakas, joka tarvitsee kyseessä olevaa tuotetta.

Aro, Kuoppala ja Mäntyneva (2004, 17) määrittelevät, että hiljainen tieto muodostuu oikein jalostettuna hyväksi käytännöksi. Hyvää käytäntöä tulee voida tarkastella monista eri näkökulmista ja sitä tulee pystyä vertaamaan johonkin aikaisempaan. Hyvät käytännöt voivat olla esimerkiksi uusia yhteistyötapoja tai uudenlaisia tapoja tuottaa perustehtävien toimintoja. Usein hyvät käytännöt pysyvät piilossa, koska ne ovat asioita, joita pidetään itsestään selvänä toimintatapana, vaikka sitä ei ole yhdessä sovittu tai määritelty. Hyvän

käytännön auki kirjoittaminen tai toisin sanoen tuotteistaminen helpottaa työn tekemistä ja sen puuttumisen seurauksena on, että työskennellään aina siten, että aloitetaan alusta.

Hakulisen ja Niemen (2008, 18) mukaan hyviä käytäntöjä on tärkeää levittää edelleen hyödynnettäväksi, esimerkiksi tiedotuksen tai dialogin kautta. Ne tulisi mallintaa siten, että siirtäminen olisi helppoa ja malli pysyisi mahdollisimman hyvin sellaisena kuin se on suunniteltu.

Kehittämistehtävämme prosessin aikana huomasimme, että nuorisotyöntekijöillä oli paljon merkittävää tietoa ja osaamista, joita ei aiemmin ole strukturoidusti dokumentoitu. Työntekijöillä oli hyväksi havaittuja tapoja kohdata erilaisia nuoria ja vanhempia. Tämän vuoksi prosessissa korostui alusta lähtien työntekijöiden osallisuus ja omat kokemukset, joiden pohjalta mallia kehitettiin.

2.3 Taustana projektinomaisen kehittäminen

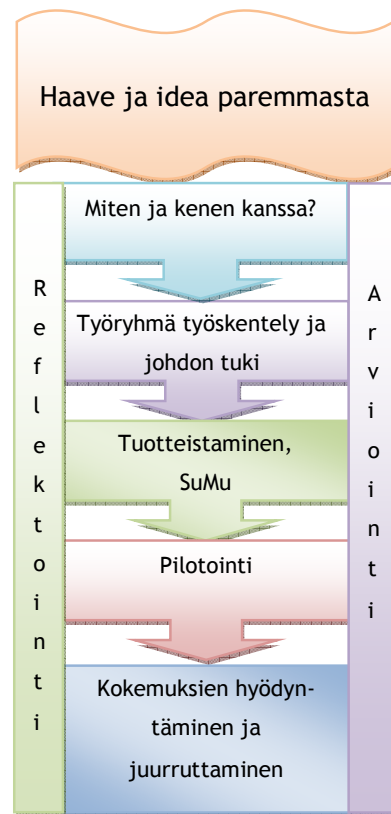
Kehittämissuunnitelmissa tulee huomioida kehittämisen paikalliset tarpeet, valtakunnalliset suositukset ja lain asettamat velvoitteet. Vantaalla lastensuojeluilmoitusten määrä on kasvanut viime vuosien aikana. Yhä suuremmissa osassa ilmoituksista huolena on lapsen tai nuoren päihteiden käyttö tai päihdekokeilu.

Nuorisotyössä työn tekeminen ja kohtaamiset tapahtuvat nuorten kanssa ja pääsääntöisesti vanhempien tapaamiset jäävät vähäisiksi. Vantaa Välittää - hankkeen kyselyiden mukaan vanhemmilla ei välttämättä ole tietoa, mitä heidän nuorensa tekevät iltaisin tai viikonloppuisin. Lisäksi vanhempien tietämys nuorten juomisen frekvenssistä tai määristä ei välttämättä ole ajan tasalla. Toisaalta nuorten omat käsitykset alkoholin ja päihteiden käytön yleisyydestä ja vaaroista ovat puutteellisia. Nuorten parissa elää harhaluuloja esimerkiksi siitä kuinka paljon muut heidän ikäisensä nuoret käyttävät alkoholia.

Seppänen-Järvelä (2004, 15) ja Koskinen (2002, 39) linjaavat, että projektit luovat yleensä uutta ja hakevat muutosta. Niiden perustamisen taustalla on jonkin kehittämistavoitteen toteuttaminen. Yhä enemmän projekteja käytetään, ei vain innovoimaan uutta, vaan myös tuottamaan palveluja. Sosiaali- ja terveydenhuollossa puhutaan mielellään kehittämistyöstä osana arkityötä, jolloin kehittäminen on sisäänrakennettu perustyöhön. Projektilla tarkoitetaan tarkoin suunniteltua, tavoitteisiin ja tuloksiin johtavaa kokonaisuutta, jolle on osoitettu siihen tarvittavat resurssit. Kehittämistehtävämme muodosti kehittämisprosessin lisäksi toimijoiden osallistumisen. Kuulimme ja hyödynsimme nuorisotyöntekijöiden ammatti-osaamista ja ammatillisessa toiminnassa syntyneitä käsityksiä ja näkökulmia.

Karlssonin ja Marttalan mukaan (2001, 107) projektinomaisen kehittäminen lähtee liikkeelle suunnittelusta. Tämä tulee nähdä läpi projektin jatkuvana prosessina, ei vain projektin alkamista edeltävänä yksittäisenä toimintona. Projektin edetessä tulisi olla rohkeutta muuttaa suuntaa, mikäli jokin asia ei tunnu enää perustellulta. Projektin suunnittelussa tulee olla mukana kaikki projektin onnistumisen kannalta keskeiset sidosryhmät. Kaikissa hankkeissa toiveena on valmistuminen tai toisin sanottuna jonkun päämäärän tavoittaminen. Ihanne olisi, että jokainen joka hanketta toteuttaa, jakaisi tavoitteesta yhteisen vision. Se ei synny itsestään, vaan sen on annettava rauhassa kehittyä. Hankkeen visio tarkentuu pikkuhiljaa työn edetessä ja parhaimmillaan se lisää myös tekijöidensä motivaatiota. Kehittämistyömme visio oli alusta lähtien haave jostain paremmasta. Tämän haaveen toteuttamiseksi pohdimme ja teimme tunnusteluja keiden kanssa tämä visio tarkentuisi konkretiaksi. Konkretian toteuttaminen vaatii aina hyvien suunnitelmien lisäksi esimiestyötä ja osallistamista.

Kuviossa 1 esitetään kehittämishankkeemme prosessikuvaus. Hankkeen idea lähti liikkeelle ajatuksesta, tarpeesta ja haaveesta tarjota nuorille ja heidän perheilleen mahdollisuus pysähtymiseen tilanteessa, jossa nuoren elämäntilanne aiheuttaa huolta. Kehittämistehtävämme alussa ei ollut selvää, millä keinoin ja kenen kanssa tämä olisi hyvä toteuttaa. Alussa ajatuksena oli lähteä kehittämään toimintamallia selkeästi lastensuojelun ja ehkäisevän päihdetyön kontekstiin. Kuitenkin alun tunnustelujen jälkeen huomasimme, että uusien työvälineiden tarve on suurempi ennaltaehkäisevän työn parissa. Asiaan vaikutti myös se, että alkutunnustelujen hetkellä lastensuojelun avohuollon työ oli hyvin kuormittunutta. Lopulta saimme ideallemme positiivisen ja kannustavan vastaanoton Vantaan nuorisopalveluista. Yhteistyön alettua huomasimme, että tarve ja haave muutoksesta olivat yhteisesti jaettavissa ja sille saatiin myös nuorisopalveluiden johdon tuki. Kehittämisprosessin ja mallintamisen tueksi perustettiin nuorisopalveluiden työntekijöistä kehittämisryhmä ja jo ennen tuotteistamisen päättymistä päätettiin pilotointien suorittamisesta. Kehittämisryhmän tapaamisissa toimintamallia arvioitiin eri vaiheissa yhteisissä keskusteluissa reflektoiden ja kehittämisryhmää osallistaen. Pilotointien avulla haluttiin varmistaa, että mallintamisen hyödyt ja mahdolliset heikkoudet tulisi arvioitua ajoissa. Arviointiaineistona kehittämistyöstä muodostui molempien opinnäytetyökirjoittajien päiväkirjat, kokouksien muistiot sekä pilotointien palautteet.

Kuvio 1: SuMu - toimintamallin kehittämisen prosessikuvaus

Toikon & Rantasen (2009, 9) mukaan kehittämistoiminnan metodisen ytimen katsotaan rakentuvan kehittämisprosessin, toimijoiden osallisuuden sekä tiedontuotannon näkökulmista. Toimintamallin kehittämisessä kuulumme ja hyödynsimme nuorisotyöntekijöiden ammattiosaamista ja ammatillisessa toiminnassa syntyneitä käsityksiä ja näkemyksiä. Nuorisotyöntekijöiden rooli oli kehittämishankkeessa keskeinen, sillä tavoitteena oli, että toimintamallista tulisi heille uusi työväline.

Koskinen (2002, 46) toteaa projektin olevan kertaluonteinen ja sen tulee alkaa ja päättyä tiettyä aikana. Projektin päättäminen ei ole irrallinen vaihe, joka aloitetaan vasta projektin toimintajakson viimeisillä hetkillä. Hyvä hanke ei ainoastaan ole tuloksellinen, vaikuttava ja toimeenpanoltaan onnistunut, vaan hyvän hankkeen tunnuspiirteisiin kuuluu myös arvio, oppi ja kokemus tulevaisuutta varten.

Virtasen (2009, 150-151) mukaan luovuus ja innovaatio korostuvat kun puhutaan projektityöstä. Liian yksityiskohtaisen suunnitelman laatimista tulee välttää, koska se tappaa luovuuden. Suunnittelussa tulee nähdä esteitä ja hidasteita, mutta pääsääntönä voidaan pitää, että kehittäminen edistyy kannustamalla, positiivisuudella ja kehumalla. Lisäksi projektinhallinta perustuu reflektointiin, vuorovaikutukseen ja dialogiin. Kohdatessa mahdollisia esteitä, tulee aktiivisesti etsiä muita tapoja toimia ja edetä asiassa.

Kehittämishankkeen yksi päätehtävä on Ailon ja Taskisen (2006, 32) mukaan innovoida perustyöhön jotain uutta. Innovatiivinen idea ei pelkästään johda mihinkään, ellei sitä tueta. Idean kehittämiseen, muokkaamiseen ja tukemiseen tarvitaan ihmisiä organisaation monelta eri tasolta ja osaamisalueelta. Pääsääntöisesti innovaatioiden etenemiselle pitäisi rakentaa suunnitelma. Näin ainakin kahdesta syystä: tällä tavoin innovaatio jokapäiväistyä ja prosessoimalla sitä tunnustetaan myös sen erinomaisuus tai tärkeys. Innovaatioihin liittyvä tietty kaaoksenomaisuus ja sääntöjä rikkova olemus vaativat joustoa tiukoista prosesseista. Prosessien lisäksi tarvitaan tietynlaista herkkyyttä, joustoa ja riskinottoa, ja joissakin tapauksissa myös rohkeutta ”musta tuntuu” tiedon pohjalta etenemiseen.

Ruuskan (1999, 158) ja Virtasen (2009, 79, 188-189) mukaan terveyden edistämisen kehittämishankkeiden johtaminen koostuu samoista tehtävistä ja vastuista kun johtaminen yleensä. Se on suunnittelua, organisointia, asioiden koordinoitua, vaihtoehtojen arviointia, päätöksenteon valmistelua ja päätösten jalkauttamista sekä tavoitteiden toteutumisen seuranta ja arviointia. Vaikka projekti on aina innovatiivinen ja luova organisaatio, ei sekään toimi ilman kuria ja järjestystä. Projektijohtaminen perustuu tietojen ja sisältöjen hallintaan. Tämä toteutuu helpommin, mikäli kehittämisestä vastaavat ihmiset hallitsevat myös sisältökysymykset. Toisaalta kehittäjillä tulee olla tiettyjä taitoja, jotka liittyvät projektityöhön sinänsä, tulee kyetä tavoitteelliseen työotteeseen, päättäväisyyteen, johdonmukaisuuteen ja kokonaisuuksien hallintaan.

Toikko ja Rantanen korostavat (2009, 50), että prosessorientoituneessa kehittämisessä painopiste on kehittämisen reflektiivisyydessä. Prosessin aikana syntyvää uutta tietoa pidetään merkityksellisenä, ja toiminnassa korostetaan uuden oppimista ja toisin toimimista. Kehittämistyön kontrolli on dynaamista ja perustuu toimijoiden jatkuvaan omaehtoiseen tiedonkeruuseen ja tiedon uudelleen jäsentämiseen. Ylöstalo (2005, 4) taas korostaa, että prosessorientoituneessa lähestymistavassa kunnioitetaan prosessin toimijoiden näkymätöntä ja näkyvää tietoa.

Holopaisen ja Eskolan (2006, 8) mielestä kehittämishankkeiden työ voidaan nähdä myös oppivan organisaation teorian kautta. Oppivalle organisaatiolle ominaisia piirteitä ovat kyky jatkuvaan oppimiseen, kannustavaan ilmapiiriin, asioita kuuluu kyseenalaistaa, virheet ja epäonnistumiset ovat sallittuja ja henkilöstö kykenee jatkuvaan työn kehittämiseen sekä sopeutumaan muuttuvaan tavoitteeseen. Projektin luonne ja tavoitteen muuttumiset saattavat olla turvallisuutta tarvitseville työntekijöille raskaita. Tämän vuoksi projekteihin ei tulisi koskaan valita työntekijöitä väkisin, vaan projektissa työskentelyn mahdollisuus tulisi antaa ihmisille, jotka todella haluavat kehittämistyöhön mukaan ja on ovat vielä kykeneviä siihen.

Projektityyppiselle työskentelylle on ominaista, että sen etenemistä ja tuloksia seurataan ja arvioidaan. Toikon ja Rantasen (2009, 80) mukaan kehittämistoiminnan seuranta ja arviointi perustuu dokumentaatioon. Dokumentaatio muodostuu toiminnan virallisesta dokumentoinnista, toiminnan kuvauksista, kehittämistoiminnan epävirallisesta seurannasta sekä erillisistä arviointidokumenteista. Opinnäytetyömme on kehittämistyö, joten projektia arvioidaan kehittämisarvioinnin näkökulmasta, jossa tarkastellaan sekä prosessia että hankkeen tuloksia ja vaikutuksia.

3 Nuoruus elämänvaiheena

Lajusen (2010, 18) mukaan nuoruuden kestoksi luokitellaan yleisimmin ikävuodet 11-22 vuoteen. Tänä aikana ajatellaan ihmisen siirtyvän ikävaiheessa ja kehityksessä lapsuudesta aikuisuuteen. Nuoruusiän tärkeimpiä kehitysvaiheita on kasvaa ja tulla kypsäksi. Dunderfelt (1997, 94 - 95) määrittelee nuoruuden kehitystehtäviksi seuraavat asiat: nuori saavuttaa uudenlaisen ja kypsemmän suhteen molempiin sukupuoliin, löytää itselleen maskuliinisen tai femiinin roolin sekä saavuttaa tunne-elämän itsenäisyyden, valmistuu avioliittoon tai perhe-elämään ja ottaa vastuuta taloudestaan, kehittää maailmankatsomustaan, arvomaailmaansa ja moraaliaan. Nuoruuden voidaan katsoa olevan ohi, kun nuori on fyysisesti aikuinen, itsenäistynyt vanhemmistaan, luonut oman arvomaailman ja maailmakuvan, sekä hankkinut itselleen ammatin sekä saavuttanut itsenäisen aseman niin perheessään kuin yhteiskunnassa.

Vilhulan (2007, 18) mukaan fyysinen murrosikä aloittaa psykofyysisen kehityksen, jonka seurauksena lapsi kasvaa aikuiseksi. Tämä alkaa tytöillä aikaisintaan 8-vuotiaana ja pojilla viimeistään 15 -vuotiaana. Nuoren psyykinen murrosikä kestää noin kaksi kertaa pidempään kuin fyysinen kehitys. Murrosiälle on tyypillistä, että nuori haluaa olla mahdollisimman paljon kavereiensa kaltainen ja tuolloin oma tahto sekä etiikka saattavat välillä olla vaikeammin löydettävissä.

Pirskasen ja Pietilän (2008, 154) havaintojen mukaan nuorella ihmisellä hyvän elämän ainekset muodostuvat ”tässä ja nyt” ystävien ja harrastusten parissa sekä turvallisuuden tunteen kokemuksista. Terveys ja ihmissuhteet ovat tutkimusten mukaan tärkeitä arvoja suomalaisnuorille. Nuorten terveysvalintojen omaksumiseen vaikuttavat nuoren sosiaalinen ja kulttuurinen ympäristö, jolloin perhe, ystävät ja nuorten muut yhteisöt ovat keskeisessä roolissa. Sosiaalisen ja kulttuurillisen ympäristön korostuneen roolin vuoksi tiedetyt tai tunnetut terveysnäkökohdat eivät aina ohjaa nuorten käyttäytymistä ja valintoja. Tutkimuksissa nuoret kertovat käyttävänsä päihteitä ilonpitoon, kokeilun ja vaihtelun halusta sekä vapauttamaan heidät arjen rutiineista. Näissä tilanteissa tieto päihteiden käytön terveyshaitoista unohtuu.

3.1 Nuoruuden riskitekijät

Forssenin, Laineen ja Tähtisen (2002, 97) ja Jahnukaisen (2004, 294) mukaan nuoruuden kehitykseen liittyvät ongelmat ovat sitä todennäköisempiä, mitä useampia riskitekijöitä nuoren elämässä on. Ongelmien kasaantuminen ja niiden pitkäkestoisuus lisää syrjäytymisriskiä jo nuoruudessa ja myöhemmin aikuisuudessa. Kasvuolot eivät yksinään selitä syrjäytymistä tai sen kehittymistä vaan syrjäytymiseltä saattaa välttyä heikoista kasvun lähtökohdista huolimatta.

Kestilän (2008, 100) väitöstutkimuksen mukaan alimpaan koulutusluokkaan kuuluvat nuoret kokevat oman terveytensä olevan keskitasoista tai sitä huonompaa. Tulosten mukaan lapsena omaksuttu terveystietäminen siirtyy myös myöhempään kehitysvaiheisiin ja lapsuuden elinolot ovat avainasemassa terveyden, terveystietämisen ja terveyserojen muodostumisessa. Varhainen tunnistaminen ja sen pohjalta tehdyt tukitoimet ja interventiot voivat ehkäistä nuoren epätoivotun kehityksen.

Muun muassa Vilhulan (2007) ja Pulkkisen (2002) tutkimuksissa on huomattu, että jatkuvat epäsuotuisat kasvuolosuhteet voimistavat syrjäytymisen riskiä. Tämän vuoksi varhaiset interventiot ovat tarpeen ja myös myöhemmin suoritetuilla interventioilla on huomattu olevan mahdollisuutta saada aikaiseksi positiivisia muutoksia.

Nuorten terveyttä ja hyvinvointia tutkitaan säännöllisesti erilaisten kyselytutkimusten avulla. Erilaisten paikallisten kyselytutkimusten lisäksi valtakunnallista tietoa keräävät Kouluterveyskysely ja Nuorten terveystapatutkimus. Säännöllisesti toteutettavien kyselyjen etuna on, että niistä saadaan ajanmukaisen tiedon lisäksi mahdollisuus vertailla nuorten terveyden ja erilaisten tottumusten muuttumista.

Kouluterveyskyselyssä (2010) huolta aiheuttaviksi tekijöiksi on THL:n toimesta nostettu seuraavat asiat: runsas ajan viettäminen pelaten tai jatkuva TV:n katselu, myöhäinen nukkumaanmeno, päivittäinen väsymys, koulu-uupumus, tupakointi, kuukausittainen humalajuominen, laittomat huumeet, läheisen ystävän puute, kiusaaminen ja fyysinen-, psyykinen- sekä seksuaalinen väkivalta. Lisäksi vaikeudet opiskelussa, kuulemisen kokemisen ongelmat, koulun työilmapiiri, osallisuuden kokemuksen puutteet, terveydenhoitajan huono saavutettavuus sekä kokemus siitä, että apua on vaikea saada, lisäävät nuoren mahdollista syrjäytymistä ja sen riskiä.

Vuoden 2004 Kouluterveyskyselyssä huomattiin, että nuorten päihteidenkäyttö on ollut vähenemässä koko 2000 - luvun. Raittius lisääntyi peruskouluissa ja lukioissa ja jo 36 % peruskoulun yläkoululaisista ilmoitti, ettei käytä alkoholia. Kuukausittain juovien ja itsensä

tosu humalaan juovien nuorten osuus oli pienentynyt. (Luopa, Räsänen & Jokela 2004, 9.) Vantaa Välittää - hankkeessa toteutettujen kolmen sähköisen kyselyn perusteella voidaan todeta samansuuntainen kehitys. Sähköisissä yläkouluikäisille tarkoitetuissa kyselyissä kartoitettiin nuorten päihteiden käyttöä, päihteiden välittämistä, alaikäisten päihteiden ostoyrityksiä, ajankäyttöä ja pelaamista. Sähköisiä kyselyjä toteutettiin kolme kertaa vuosina 2007, 2008 ja 2009. Kyselyillä tavoitettiin 35-50 prosenttia (2500-3500 nuorta) ikäluokan nuorista. Vuoden 2009 kyselyn mukaan vantaalaisista nuorista noin puolet ei käytä lainkaan alkoholia. 70 prosenttia kertoo maistaneensa alkoholia ja heistä noin 30 prosenttia kertoo olleensa humalassa. (Hörkkö ym. 2010, 20.)

Taulukossa 1 on esitetty Vantaa Välittää -hankkeen vuonna 2009 tekemän kyselyn tuloksia. Kyselyssä kartoitettiin nuorten omia kokemuksia humalajuomisen seurauksista, jotka olivat seuraavat (*kyselyssä humalajuomisen seuraamuksia on tullut noin 30 prosentille vastanneista, jotka olivat maistaneet alkoholia):

Tehnyt/ sanonut jotain mitä olet katunut	58 %
Menettänyt muistisi	50 %
Sammunut	43 %
Ollut päihtyneen kyydissä	26 %
Ollut itse väkivaltainen	24 %
Ajanut moottoriajoneuvoa	18 %
Harrastanut seksiä jota olet myöhemmin katunut	13 %
Joutunut väkivallan kohteeksi	12 %
Joutunut tapaturmaan	9 %
Joutunut seksuaalisen väkivallan/ hyväksikäytön kohteeksi	7 %

Taulukko 1: Vantaalaisten nuorten ilmoittamia humalajuomisen seuraamuksia (Hörkkö ym. 2010, 20).

Vantaalaisista alkoholia käyttävistä nuorista noin 30 prosenttia kertoo juoneensa itsensä ensimmäisen kerran humalaan alakouluikäisenä. Lisäksi vähintään kaksi kertaa kuukaudessa alkoholia käyttävistä nuorista hieman alle puolet on juonut itsensä humalaan ensimmäisen kerran alakouluikäisinä. Kyselyiden mukaan varhain aloitettu tupakointi ja alkoholikäyttö liittyvät toisiinsa. Päivittäin tupakoivista nuorista hieman alle 50 prosenttia joi itsensä humalaan ensimmäisen kerran alakouluikäisenä. (Hörkkö ym. 2010, 20.)

Vantaa Välittää -hankkeen kyselyjen mukaan alkoholia käyttävistä nuorista kolmannes kertoo ainakin toisen vanhemman hyväksyvän päihteiden käytön. Kaikista kyselyyn vastanneista nuorista noin 70 prosenttia oli sitä mieltä, että nuorten päihteiden käyttöön pitäisi puuttua tehokkaammin. Kyselyiden tulosten mukaan nuoret keskustelevat kotona päihteistä vanhempiensa kanssa (77 %). Lisäksi vuoden 2009 kyselyn mukaan nuoret kertovat vanhempien tietävän verrattain hyvin keitä heidän ystävänsä ovat, kuinka he käyttävät rahansa ja mitä he tekevät vapaa-ajallaan. Niiden nuorten osuus, jotka kertovat, että vanhemmat eivät tiedä mitään heidän vapaa-ajastaan on noin 4 prosenttia. (Hörkkö ym. 2010, 21.)

3.2 Nuoruuden suojaavat tekijät

Forssenin ym:n (2002, 97) ja Jahnukaisen (2004, 294) mukaan olisi tärkeää, että riskitekijöiden vastapainoksi nuoren elämästä löytyisi myös suojaavia tekijöitä. Kehittämistyömme yksi tärkeimmistä lähtökohdista on tukea nuorta ja perhettä myös suojaavien tekijöiden vahvistamisessa. Terveiden ja Hyvinvoinnin Laitoksen mukaan riskitekijöiden vastapainoksi löydettävät suojaavat tekijät ovat keskeisessä asemassa, kun tarkastellaan nuoren myöhempää elämää ja siinä selviytymistä.

FelixOrtez, Newcomb (1992, 290-292) ja Pölkki (2004, 287) listaavat suojaavien tekijöiden olevan ihmisen itsensä, hänen läheisyytensä, ympäristön tai yhteiskunnan ominaisuuksia, jotka vahvistavat ihmisen kykyä ja halua välttää hänelle haitallisia asioita. Suojaavat tekijät ehkäisevät syrjäytymistä ja ne ovat erityisen tärkeitä lapsille, jotka elävät riskiryhmissä ja tai -oloissa. Suojaavat tekijät vähentävät riskien kasautumista, kohottavat lapsen omaa käsitystä itsestään ja luovat mahdollisuuden muutokseen.

Suurpää (2009, 7) painottaa nuoren toimivien sosiaalisten suhteiden merkitystä vanhempiin, sisaruksiin, kavereihin ja opettajiin. Lisäksi hyvä koulumenestys ja itsetunto sekä sosiaaliset taidot ovat asioita, joita nuorella tulisi kehittää. Kouluterveyskyselyn (2009) tulokset osoittavat, että nuoren mielialaan positiivisesti vaikuttavat positiivinen kokemus omasta terveydestään, ainakin yksi ystävä, koulun vaikutusmahdollisuudet, hyvä suhde vanhempiin sekä koulun antama tuki. Merkittävää on myös, että nuori hyväksyytään omana itsenään ja hän ei tule kiusatuksi.

Nuoren elämään kuuluvat kodin ja perheen lisäksi koulu, kaverit ja harrastukset, joista muodostuvat nuoren elämän suojaavat tekijät. Näiden tekijöiden huomioiminen mahdollisina suojaavien tekijöiden tarjoajana on ensiarvoista. Nuori elää ja saa vaikutteita monesta eri tahosta, ja siksi hänen elämänsä suojaavia tekijöitä arvioitava kokonaisuutena.

3.3 Nuoren vanhempien rooli

Perhe on nuoren kasvun ja kehittymisen keskeinen ympäristö. Poutiaisen mukaan (2006, 51) perheen ainutlaatuisesta merkityksestä kertoo se, että ihmisen kyky muodostaa merkittäviä ihmissuhteita ja toteuttaa itseään on aina yhteydessä perheen ihmissuhteisiin ja vuorovaikutuksen laatuun ja muotoihin.

Nuoret ovat riippuvaisia omasta kodistaan ja vanhemmistaan. Rostilan (2001, 25) mukaan nuoren elämään vaikuttaa se, millaiseen kotiin hän sattuu syntyään ja onko vanhemmilla riittävästi keinoja tukea tai tarvittaessa puuttua nuoren elämään. Ammattieettisesti toimivan työntekijän tulee huomioida se, että vanhempien ja nuoren kodin arvot voivat olla jotain muuta kuin mitä yhteiskunnassa yleisesti asioista ajatellaan. Lisäksi työntekijän omat arvot vaikuttavat suhtautumiseen ja vuorovaikutukseen asiakkaan kanssa. Ammattietiikkaan kuuluu, että työntekijä tiedostaa omat arvonsa, antamatta niiden ohjata ammatillista toimintaansa. Toisinaan työntekijät kohtaavat perheitä, joissa vanhemmat aikuisina toimivat lain ja hyvän moraalisen hengen vastaisesti. Vantaa Välittää - hankkeen kyselyssä tuli esiin, että 33 % yläkouluikäisten lasten vanhemmista ostaa nuoren käyttämän alkoholin tai vähintään hyväksyy nuoren juomisen (Hörkkö ym. 2010, 20).

Rautiainen (2001, 59-60) määrittelee vanhemmuuden käsityksen muuttuneen ajan arvojen mukaan. Aiemmin tunteista ei puhuttu tai lasten kehumista ei pidetty tärkeänä. Lapsen kasvatuksen muuttuminen lähemmäs tasa-arvoista kumppanuutta ei kuitenkaan selity pelkästään arvojen muuttumisella, vaan osansa tähän muutokseen tuo myös perherakenteen muutokset. Vanhemmilta saattaa nykyisin puuttua kokonaan sosiaalinen tuki suvulta ja yhteisöltä. Yksinhuoltaja perheitä on paljon ja uusperheiden määrä on lisääntynyt. Lisäksi vanhempien työelämä on vaativaa ja vie päivästä entistä enemmän keskittymistä ja aikaa.

Rautiaisen (2001, 3) mukaan vanhemmuus kestää läpi koko elämän ja se kehittyy elämän varrella. Vastuullinen vanhemmuus on perusedellytys lapsen turvalliselle ja vastuulliselle kehitykselle. Vanhemmuutta velvoittavat erilaiset säädökset, lait ja sopimukset. Hoikkala (1993, 49-53) korostaa perheen vanhemmilla olevan erilaisia tapoja vuorovaikuttaa. Vastuullinen vanhemmuus ilmenee lapsen huolenpitona, mahdollisimman hyvien harrastusten pariin ohjaamisena, koulutuksen turvaamisena ja epätoivotun käyttäytymisen rajoittamisena. Tavoitteena on luoda lapselle hyvät kasvuedellytykset. Kaikki Hoikkalan tutkimukseen osallistuneet vanhemmat halusivat olla vastuullisia vanhempia.

Kinnusen, Pajamäki-Alasaran ja Tallgrenin (2009, 6-7) mukaan on tyypillistä, että monet nuoret etsivät itseään. Valmiit mallit eivät nuorelle usein riitä, vaan heidän on löydettävä elämäänsä jotain omaa. Joillekin nuorille oman itsensä löytäminen on vaikeaa ja sitä ”omaa”

on etsittävä jopa äärimmäisyyksien kautta. Nuorelle tulisi mahdollistaa turvallisissa rajoissa itsenäisyys ja mahdollisuus päättää millainen hän haluaa olla. Joskus kokeilu on ainoa keino löytää itselle mielekkäin tapa olla, elää ja harrastaa, mutta silti vanhemmat ovat ne, jotka asettavat rajat turvallisuudelle, kotiintuloajoille ja päihteiden käytölle.

Kinnusen ym:n (2009, 6-7) mukaan nuoruuden elämänvaiheen aikana opitaan hallitsemaan ja sietämään omia tunteita. Tähän opetteluun kuuluu myös pettymyksiä käsittely. Pettymyksiä tulee kaikille, mutta tärkeää on tiedostaa, että niistä selvitään. Häpeän, ahdistuksen ja pettymyksen tunteita oppii sietämään vain harjoittelemalla.

Ruuhilahden (2003, 11) mielestä nuorella tulisi olla oikeus omaan elämään. Aikuinen voi pyrkiä antamaan nuorelle hyviä ratkaisuja, mutta ei voi pakottaa tekemään niitä. Kunnioittamalla nuorta, hänen näkemyksiään ja mielipiteitään tuetaan nuorta kasvamaan vastuulliseksi aikuiseksi. Kunnioittaminen ei poissulje rajoja tai sitä, että aikuinen ei voisi olla nuoren kanssa erimieltä asioista.

Kinnunen ym. (2009, 7-8, 18) korostavat, että nuoren tukemiseen ei ole olemassa kaikenkattavia ohjeita. Jokainen nuori on yksilö ja tarvitsee juuri hänelle sopivaa tapaa rajata, kannustaa ja tukea, ja osa tarvitsee tätä vanhempien tukea tiukemmin ja tiiviimmin kuin toiset. Nuoren suhde vanhempiin on erilainen, kuin mitä se oli lapsena. Hän tarvitsee enemmän tilaa, mutta silti läheisyyttä ja kontrollia. Vanhemman täytyy mahdollistaa nuorelle lupa itsenäistymiseen ja irtautumiseen. Kehu ja kannustus ovat tässä vanhempien tärkeimpiä työvälineitä, niitä nuorelle ei koskaan voi antaa liikaa. Kannustusta tulisi antaa nuorelle juuri siten, että hän kokee olevansa ainutlaatuinen, tärkeä ja ihminen jonka mielipiteillä on väliä. Vanhemman tulisi pystyä osoittamaan nuorelle, että häntä rakastetaan mahdollisista virheistä tai puutteista huolimatta. Vanhemman tulisi tukea nuorta keskustelemaan. Yhteiset pohdinnat ja keskustelut lisäävät läheisyyden ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Tämän lisäksi ne antavat nuorelle valmiuksia muodostaa omia mielipiteitä. Nuoruuteen kuuluu mustavalkoinen ajattelutapa, elämää ja yhteiskuntaa hahmotetaan ääri-ilmiöiden kautta.

Tiivistettynä voisi todeta, että nuorelle tulisi mahdollistaa kokemus tulla kuulluksi, hyväksytyksi ja rakastetuksi omana itsenään. Nuoren tulisi saada rakastaa ja kuulua johonkin ryhmään. Hänellä tulisi olla mahdollisuus kokea erillisyyttä, yhteisöllisyyttä ja sitä, että hän on tärkeä ja hänen elämällään on merkitystä ja toivoa. Lisäksi Vilhulan (2007, 15) mukaan vanhemmille tulisi mahdollistaa asiantuntijoiden tapaamisia henkilökohtaisesti. Erityisesti murrosiän katsotaan olevan ikä, jolloin vanhemmat saattavat kokea neuvottomuutta, konflikteja ja tuen tarvetta.

3.4 Nuorisotyö nuoren tukena

Nuorisotyön asemaa määrittelevät erityisesti nuorisolaki, lastensuojelulaki sekä lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma. Näitä edistetään valtakunnallisesti hallitusohjelman mukaisesti lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelmalla. Näiden lisäksi monet muut julkiset ja poliittiset linjaukset korostavat ehkäisevän toiminnan ja varhaisen puuttumisen merkitystä sekä toimijoiden välistä moniammatillista yhteistyötä. (Suurpää 2009, 21.)

Suurpään (2009, 22) mukaan nuorisolaki määrittelee nuorisotyön tapahtuvan nuoren omalla vapaa-ajalla edistäen kasvua ja itsenäistymistä. Tavoitteena on tukea nuoren aktiivista kansalaisuutta ja edistää sosiaalista vahvistamista. Lain mukaan nuorisotyö on nuorten kasvun ja elinolojen kehittämistä ja parantamista.

Mertasen (2011, 100-101) ja Silvennoisen (2001, 111) mukaan nuorisotyön kehitys on historiaa tarkasteltuna merkittävää. Käsitykset nuorisotyön perustehtävistä ovat muuttuneet oleellisesti viimeisen kymmenen vuoden aikana. Työ on kehittynyt ja kehittyä entistä ammattimaisempaan suuntaan. Valtaosa nuorisotyöntekijöiden työpanoksesta ja voimavaroista keskittyy edelleen erilaisten harrasteryhmien ja perinteisen nuorisotalotyön ympärille. Uusimpia suuntauksia nuorisotyössä on kohdentuminen myös yksilötyöhön ja laaja yhteistyö perheiden, järjestöjen ja esimerkiksi seurakunnan kanssa. Nuorelle nuorisotyöntekijä pystyy omalla esimerkillään ja kohtaamisellaan olemaan esimerkki aikuisesta, joka omalla toiminnallaan tukee ja vahvistaa nuoren kehityspolkua.

Vantaalla nähdään, että nuorisopalveluiden tehtävänä on parantaa vantaalaisten nuorten elinoloja ja luoda mahdollisuuksia osallisuudelle (Vantaan nuorisopalvelujen palveluverkkosuunnitelma, 12). Toiminnan tavoitteena on tukea terveitä elintapoja, osallisuutta, oppimista, suvaitsevuuksia ja hyviä käytöstapoja. Salasuo (2006, 17, 28-29) taas määrittelee, että Vantaalla nuorisopalvelujen perustehtävänä on tukea nuoren itsetuntoa, kasvua, kehitystä ja aktiivista kehitystä sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. Tavoitteena on, että hyvin tehdyllä nuorisotyöllä tuetaan nuorten kasvua ja oppimista ikäkauden vaatimalla tavalla.

Helve (2011, 113-114) kirjoittaa, että nuorisolain uudistus edellyttää kuntien nuorisotyöltä verkostoitumista ja entistä ehkäisevämpää työtettä nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Poliitiikkaohjelmien kautta pyritään korostamaan ehkäisevää työtä, syrjäytymisen ehkäisyä ja varhaista puuttumista. Nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä nuorisopalveluilla ja nuorisotyöntekijöillä on kasvava rooli. Nuorisotyöntekijöiltä vaaditaan uusien politiikkaohjelmien myötä entistä suurempaa ammatillisuutta. Lisäksi heillä on merkittävä rooli matalankynnyksisen palvelun tarjoamisessa ja etsivän työn toteuttamisessa.

Aaltosen (2009, 130) mielestä tehokkainta syrjäytymisen ehkäisyssä on avun tai tuen tarjoaminen mahdollisimman varhain. Nuorisotyöntekijät ovat tässä avainasemassa, tapahtuuhan heidän työnsä lähellä nuorta, heidän vapaa-ajallaan. Terveen kehityksen perusta luodaan jo lapsuudessa ja nuoruudessa. Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman (2007, 49, 62-63) mukaan tärkeitä terveyttä edistäviä tahoja ovat koulun ja kodin lisäksi kaikki nuoren ja lapsen vapaa-ajalla toimivat tahot. Ennaltaehkäisevä nuorisotyö on elinolojen parantamista ja terveiden elintapojen edistämistä.

Salasuo (2007, 19-20) kirjoittaa, että nuorisotyön edellytyksenä on jonkinlainen kanssakäyminen nuorten kanssa. Se luo edellytyksiä nuorten kohtaamiseen ja haastaa nuoria toimimaan aktiivisesti. Nuorisotyö ei ole pelkkää harrastustoiminnan järjestämistä vaan tietoista kasvatuksellista toimintaa. Lepän (2010, 77) mielestä taas nuorten parissa tehtävän ehkäisevän työn kautta voidaan vähentää ongelmien syntymistä. Nuorisotyöntekijöillä on mahdollisuus tukea nuorten kasvua ja positiivista otetta yhteiskuntaan. Nuorisotyöntekijöillä on mahdollisuus tunnistaa nuorten mahdolliset ongelmat varhain ja puuttua niihin jo varhaisessa vaiheessa, jotta korjaavaa työtä ei tarvita.

Vehviläinen (2002, 85-87) korostaa nuorisotyön vahvuudeksi varhaisen puuttumisen tarjoajana sen epävirallista asemaa. Nuorisotyöntekijät eivät voi tehdä virallisia päätöksiä ja täten kohtaaminen on rehellisempää ja aidompaa. Pääsääntöisesti nuorisotyöntekijän ja nuoren välinen keskustelu on sävyllään ratkaisukeskeistä ja keskustelu keskittyy asioihin, joita nuoret itse pitävät tärkeinä. Vaikka keskustelut usein alkavat nuoren itse määrittelemistä aiheista, johtaa se syvempään vuorovaikutukseen, joissa keskusteluilla on selkeä tavoite tai päämäärä. Nuorisopalveluiden tarjoaman varhaisen puuttumisen keskusteluiden päämääränä on usein selvittää tarvitseeko nuori tiiviimpää kontaktia nuorisopalveluiden toimintoihin vai siirtoa muiden asiantuntijoiden palveluiden piiriin. Tämän jälkeen nuorisotyöntekijän roolissa korostuu nuoren asioiden puolestapuhujan ja asiakkuuden tukemisen rooli.

Opetus- ja Kulttuuriministeriön on tilannut nuorisotilan neuvottelukunnalta nuorisotyön toimintasuositukset. Silvennoinen (2001, 116-121) on tiivistänyt nämä suositukset kymmeneen kohtaan. Suosituksissa otetaan kantaa siihen, että kunnallisen nuorisotyön nähdään luovan edellytyksiä nuorten elinolojen parantamisessa edistämällä oikeanlaista yhteistyötä sekä tukemalla vanhemmuutta. Suositusten mukaan nuoret ovat jokaisen kunnan paras sijoitus ja nuoren elämänhallinnan tukeminen on parasta ehkäisevää päihdetyötä.

Juotteen ja Anttilan (2007, 21) mukaan nuorisotyöntekijöille tulee koko ajan enenevässä määrin vaatimuksia olla nuorten identiteetin rakentajia ja terveellisten elämäntapojen tukijoita. Tämä antaa nuorisotyöntekijöille haastavan työkentän, jossa nuorta tulisi pystyä tukemaan turvallisesti kohti aikuisuutta. Aaltonen (2009, 130) linjaa, että ehkäisevä

nuorisotyö on elinolojen parantamista ja terveyden edistämistä. Nuorten ehkäisevässä päihdetyössä on yleisimmin kyse primääripreventiosta, jonka avulla pyritään ehkäisemään päihteiden käytön aloittaminen. Toisaalta nuorisotyössä tehdään myös sekundääripreventioita päihteitä käyttävien tai kokeilleiden parissa.

4 Kehittämistyön teoreettiset lähtökohdat

Kehittämistehtävän taustalla on ajatukset ehkäisevästä päihdetyöstä, sosiaalisesta vahvistamisesta, varhaisesta puuttumisesta ja dialogisuudesta. Teoreettiset lähtökohdat ja niiden menetelmät ovat tutkittuja eettisiä tapoja tehdä työtä ja kohdata asiakkaita. Menetelmät sopivat nuorisotyön ideologiaan, jossa korostuu avoimuus, arvostaminen ja asiakkuuden vapaaehtoisuus.

4.1 Ehkäisevä päihdetyö

Ehkäisevän päihdetyön laatuksiteereiden mukaan (2006, 9-10) ehkäisevän päihdetyön tavoitteena on edistää päihdeettömiä elintapoja, vähentää ja ehkäistä päihteiden käytöstä johtuvia haittoja sekä pyrkiä ymmärtämään ja hallitsemaan vallitsevia päihdeilmiöitä. Ehkäisevällä päihdetyöllä pyritään vaikuttamaan kansalaisten päihteitä koskeviin tietoihin, asenteisiin ja oikeuksiin, päihteiden käyttöön liittyviin suojaaviin ja riskitekijöihin, päihteiden käyttötapoihin, saatavuuteen, tarjontaan ja haittoihin. Ehkäisevän päihdetyön päätavoitteena on kansalaisten terveyden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen. Laaja-alainen ehkäisevä päihdetyö kuuluu olennaisena osana terveyden edistämiseen.

Ehkäisevää päihdetyötä on tehty eri hallinnonaloilla oman työn sisällä. Esimerkiksi sosiaalitoimissa työ on lähinnä päihdetiedotusta ja vanhemmuuden tukemista. Terveystoimissa taas se on puuttumista poliklinikatyössä ja erikoissairaanhoidossa päihdetiedotusta ja mini-interventioita. Opetustoimissa ehkäisevä päihdetyö nähdään päihdekasvatuksena, varhaisena puuttumisena sekä koulujen hyvinvointiohjelmien toteuttamisena. Nuoriso- ja vapaa-ajantoimissa ehkäisevä päihdetyö on lähinnä nuorten kasvun ja osallisuuden tukemista, päihdeettömien nuorisotilojen ja tilaisuuksien tarjoamista sekä varhaista puuttumista. Terveyden edistämisen näkökulmasta on tärkeää, että eri hallinnonalat mukaan lukien kolmannen sektorin toimijat tekevät yhteistyötä päihdehaittojen ehkäisyssä. (Ehkäisevän... 2006, 9-11.)

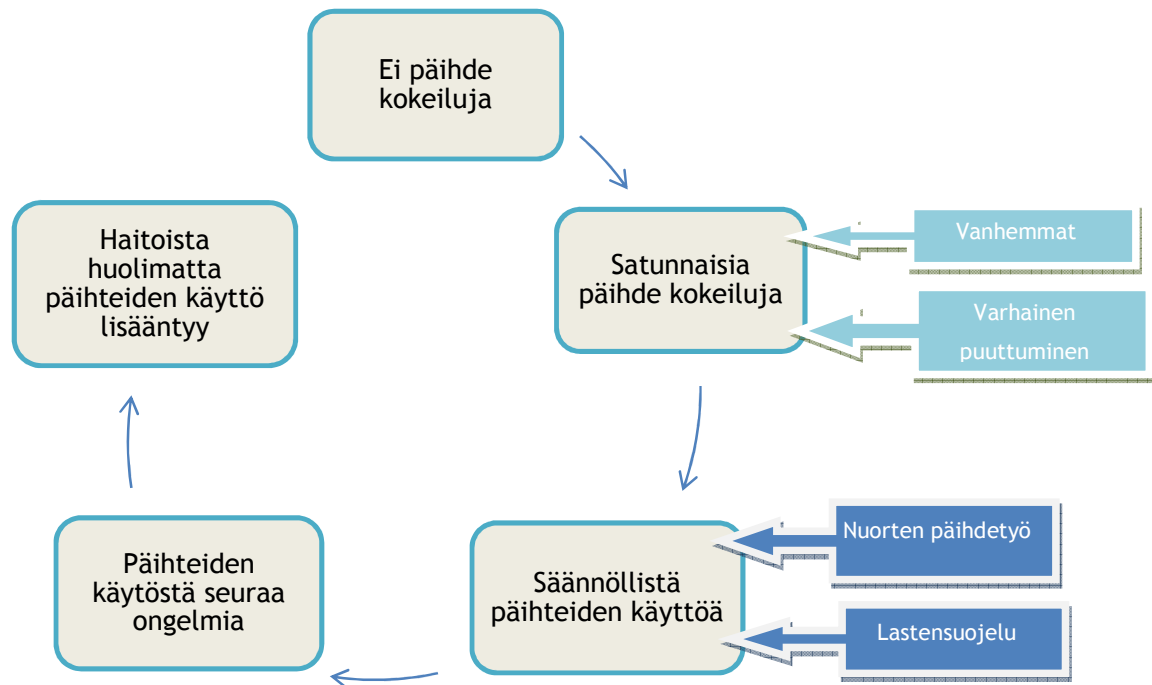
Niemisen, Heloman ja Mussalo-Rauhamaan mukaan (2005, 10-11) ehkäisevän päihdetyön vaikuttavuutta on tutkittu paljon, mutta sen mittaaminen on vaikeaa. Päihdetyöhön kuuluvat ehkäisevä ja korjaava työ, joiden katsotaan muodostavan kiinteän ja vuorovaikutteisen kokonaisuuden. Ehkäisevää ja korjaavaa päihdetyötä on vaikeaa erotella toisistaan, sillä niillä

katsotaan olevan samat vaikuttamiskohteet ja toteutumistasot. Korjaava päihdetyö on yhdessä ehkäisevän päihdetyön kanssa oleellinen osa terveyden edistämistä.

Pirskanen (2008, 3) toteaa omassa tutkimuksessaan, että nuoret omaksuvat terveyteen ja sen edistämiseen liittyvät asenteet ja tiedot perheeltä, ystäviltä ja ympäröivältä yhteiskunnalta. Aikuisten mallin lisäksi valinnat päihteiden käytöstä ovat sidoksissa nuoren elämäntilanteeseen, kykyihin, taustaan ja sisäisiin voimavaroihin. Riskissä olevan nuoren suhteen on tärkeää tunnistaa nuoren riskitekijät ja suojaavat tekijät, tällöin häntä voidaan tukea oikein.

Päihdeongelmien ehkäisyn ja hoidon koulutuksen kehittämissryhmän mietinnön mukaan (2007, 45) eri vaiheessa elämän kehityskulkua tarvitaan erilaisia interventioita suhteessa päihteidenkäyttöön. Elämänvaiheen mukaan myös intervention tekijä muuttuu. Nuoren kohdalla interventio tulisi suorittaa nuorisotyön, poliisin, koulun, lastensuojelun tai vanhempien toimesta.

Nuoren päihdehäiriön synty voidaan kuvata kaaviona (Kuvio 2), jossa nuori siirtyy raittiudesta, päihteiden kokeiluihin ja siitä säännölliseen humalajuomiseen. Nuoren voi olla joskus vaikeaa ymmärtää asioiden liittymistä toisiinsa. Pirskasen (2008, 3) ja Vantaa Välittää - hankkeen (2010) tulosten mukaan esimerkiksi tapaturmat ja ikävät tapahtumat liittyvät selvästi humalatilaan. Ennaltaehkäisevien toimijoiden suorittaman varhaisen puuttumisen tavoitteena on pysäyttää ei toivotun tilanteen kehittyminen, sekä muuttaa nuoren tilanteen suunta kohti parempaa ja turvallisempaa kehitystä. Varhainen puuttuminen on keino tilanteessa, jossa nuori vasta kokeilee päihteitä. Myöhemmässä vaiheessa nuoren päihteiden käytön mahdollisesti muuttuessa säännöllisemmäksi korostuu tuessa ammatillinen päihdetyö ja lastensuojelu.

Kuvio 2: Nuorten päihteiden käytön varhaisen puuttumisen tärkeä alue (mukaillen Pirskanen 2008, 3.)

Pirskasen ja Pietilän (2008, 153) mukaan nuorten terveysvalintoihin vaikuttaminen edellyttää eettistä arviointia ja pohdintaa. Miten ja millaisin toimin voidaan edistää nuorten päihteettömyyttä? Kysymyksiin vastaamisen perustana tulisi olla terveyden edistämisen erityisyyden tunnistaminen. Toisaalta pohdintaa aiheuttaa nuorten itsemääräämisen kunnioittaminen ja toisaalta taas heidän mahdollisuutensa ottaa vastuuta omista terveysvalinnoista sekä vanhempien ja ammattilaisten vastuut sekä velvollisuudet. Tiedetään, että autonomian kunnioittaminen ja sen edellytysten tukeminen on keskeistä kaikessa terveyttä edistävässä toiminnassa.

Keskustelussa minkä tahansa työn eettisyydestä, on läsnä aina voimakkaasti myös moraalien ja arvojen käsitteet. Tarkasteltaessa nuorten päihteiden käyttöä ja siihen puuttumista, ovat morali- ja arvokysymykset pakosti läsnä eettisten kysymysten rinnalla. Alaikäisten lasten ja nuorten päihteiden käyttöön puuttumiseen oikeutus tulee laista, mutta lain rinnalla tulee kuljettaa mukana eettistä pohdintaa.

Pirskasen ja Pietilän (2008, 157.) mukaan terveyden edistämisen ja varhaisen puuttumisen oikeutta nuorten päihteiden käytön suhteen voidaan perustella lastensuojelullisten näkökohtien lisäksi päihteiden käytön aiheuttamilla terveyshaitoilla. Päihteiden käyttö aiheuttaa vakavia haittoja nuorten terveyteen, kehitykseen ja sosiaalisiin suhteisiin. Terveyden edistämisen keskuksen selvityksen mukaan 89 % suomalaisista piti sopivana, että terveydenhuoltohenkilöstö kysyy asiakkaan alkoholin käytöstä ja neuvoo tarpeen mukaan. Nuorten kohdalla voidaan todeta, että on vastuu puuttua, mutta olennaista on arvioida miten vastuu toteutuu eettisesti hyvien periaatteiden mukaan.

Kehittämistehtävässämme pyrimme huomioimaan kansalliset laatusuositukset. Muun muassa Sosiaali- ja Terveysministeriön vuoteen 2015 asti ulottuvassa mielenterveystyön ja päihdetyön kehittämissuunnitelmassa asetetaan tavoitteeksi päihhteettömyyden edistäminen ja haittojen ehkäiseminen. (Mielenterveysetiikka 2009, 9.) Valtakunnallisten suositusten mukaan toimiminen on mielestämme eettinen ja perusteltu tapa kehittää ja tehdä työtä.

Perheentuvan (1996, 63) mukaan moraalikysymykset ovat yksi eettisen työn välineistä, joita nuorten päihteiden käyttöä mietittäessä tulee ottaa huomioon. Ihmisellä on kyky tahtoa oikeaa ja hyvää ja kehittää myös moraalista tahtoaan. Tätä moraalista tahtotilaa tulisikin yhteiskunnassamme pyrkiä vahvistamaan kaikilla mahdollisilla keinoilla, jotta myös nuorten päihteiden käyttöön puututtaisiin nykyistä enemmän ja herkemmin.

Kehittämistehtävämme varhaisen puuttumisen mallin eettisyyttä lisää sen dialogisuus. Pietilän ja Pirskasen (2008, 158) mukaan varhaisen puuttumisen keskustelussa toteutuu ammattimainen ja tasavertainen vuorovaikutus asiakkaan kanssa. Keskustelussa tunnistetaan nuoren voimavarat, joiden avulla häntä voidaan tukea omassa elämässään ja terveydessään. Toimivan voimavarakeskeisen dialogin keskeisten periaatteiden mukaan on tavoitteena, että nuori tuntee olevansa arvostettu ja hyväksytty, tulee ymmärretyksi ja kuulluksi ja saa huomiota. Näin nuori tuntee saavansa empatiaa, joka auttaa häntä reflektointiin ja voimavarojensa tunnistamiseen. Nuorelle välittyy tunne siitä, että hänen kykynsä pohtia omia asioitaan luotetaan.

4.2 Sosiaalinen vahvistaminen

Sosiaalinen vahvistaminen voidaan määritellä kokonaisvaltaiseksi lapsen ja nuoren elämänhallinnan tukemiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi, jonka velvoitteet perustuvat Nuorisolakiin ja Lastensuojelulakiin. Nuorisolain mukaan nuorisotyön tarkoituksena on tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta ja nuorten sosiaalista vahvistamista sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. Lastensuojelulain (2010/88) mukaan ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua on tuki ja

erityinen tuki, jota annetaan esimerkiksi opetuksessa, nuorisotyössä, päivähoitossa, äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa. Ehkäisevä lastensuojelu tarkoittaa lain mukaan suunnitelmallista ja tavoitteellista lastensuojelun toimintamuotoa. Uuden lastensuojelulain myötä myös nuorisotyölle asetetaan aikaisempaa suurempia velvoitteita toimia lasten ja nuorten sosiaalisen vahvistamisen ja elämänhallinnan edistämiseksi.

Pykkäsen, Viitasen ja Vuohelaisen (2009, 13) mukaan käytännön toiminnassa sosiaalinen vahvistaminen (promotion) ja varsinainen ehkäisevä työ (prevention) muodostavat kokonaisuuden, jossa molemmat osa-alueet linkittyvät toisiinsa. Opinnäytetyömme kehittämistehtävä perustuu sosiaalisen vahvistamisen ohella riskiehkäisyyn näkökulmaan. Puuttuminen kohdistuu kerrallaan yhteen nuoreen, jonka päihteiden käyttö, käyttäytyminen tai muu elämäntilanne on aiheuttanut nuorisotyöntekijöissä huolta. Tällöin ei voida puhua pelkästään sosiaalisesta vahvistamisesta vaan tarvitaan myös riskiehkäisyyn perustuvaa työtä.

Nuorisolaki (2006/72) korostaa, että sosiaaliseen vahvistamiseen liitetään ajatus moniammatillisesta toiminnasta ja eri hallinnonalojen ylittävästä yhteistyöstä. Aaltonen (2009, 25-26) taas kirjoittaa, että nuorisotyön kontekstissa sosiaalinen vahvistaminen määritellään kohdennetuksi toiminnaksi, joka keskittyy syrjäytymisen riskiryhmässä oleviin nuoriin. Sosiaalisella vahvistamisella on tarkoitus parantaa asteittain nuoren elämäntilannetta ja -hallintaa.

Osa yksilön sosiaalista vahvistamista on myös yhteisöjen vahvistaminen. Vantaan lasten ja nuorten hyvinvointistrategiassa (2008) korostetaan ennaltaehkäisevää työtä, ongelmien varhaista havaitsemista ja niihin puuttumista. Tavoitteena on erityisesti vahvistaa lasten ja nuorten luonnollisia kasvuyhteisöjä, koteja, kouluja, vapaa-ajan toimintaympäristöjä. Strategian painopiste on eri toimijoiden ja toimialojen välisen yhteistyön kehittämisessä: lasten ja nuorten hyvinvoinnin näkökulmasta haasteita ovat usein ne kysymykset, jotka edellyttävät tätä käyttämään useita palveluja samanaikaisesti kuin myös luonnolliset siirtymät palvelujärjestelmän piiristä toiseen.

4.3 Varhainen puuttuminen -varhainen välittäminen

Varhaisen puuttumisen periaate ja toimintatapa on nähty hallituksen tasolla merkittävänä keinona hyvinvoinnin turvaamisessa. Käsite on sisällytetty hallitusohjelman lisäksi Sosiaali- ja terveydenhuollon kansalliseen kehittämissuunnitelmaan (KASTE) 2008 - 2011 sekä Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelmaan 2007 - 2011. Ohjelmat painottavat lasten, nuorten ja perheiden osallisuutta sekä työntekijöiden ja perheiden välisen varhaisen ja avoimen yhteistyön merkitystä. (Terveyden ja Hyvinvoinnin Laitos 2010.)

Opinnäytetyömme tarkoituksena on kehittää Vantaan kaupungin nuorisopalveluille toimintamalli, jonka tavoitteena on puuttua sellaisten nuorten tilanteeseen, joista työntekijöille on tullut huolta. Tarkoituksena on pysäyttää nuori jo varhaisessa vaiheessa pohtimaan yhdessä nuorisotyöntekijän sekä myös omien vanhempien kanssa elämäntilannettaan ja sen suotuista kehitystä uhkaavia seikkoja. Toimintamallin taustalla on nuorisotyöntekijässä syntyneen huolen puheeksi ottaminen yhdessä nuoren ja nuoren vanhemman kanssa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Vantaalla nuorisopalveluissa on kaivattu yhtenäistä toimintamallia, jonka avulla puuttua vahvemmin nuorten huolestuttavaan elämäntilanteeseen. Tähän asti nuorisotyöntekijät ovat työskennelleet nuorten kanssa lähinnä oman työotteensa ja omien henkilökohtaisten ammatillisten valmiuksiensa pohjalta.

Nuorisotyöntekijät kohtaavat työssään toistuvasti nuoria, joiden elämäntilanne vaikuttaa huolestuttavalta joko päihteiden käytön tai muun asosiaalisen käyttäytymisen takia. Nuorisotyö perustuu lähtökohtaisesti vapaaehtoisuuteen, johon liittyy kasvatustehtävän toteuttaminen, jota nuorisotyössä on tehty yleisen valistuksen ja henkilökohtaisten keskustelujen avulla.

Nuorisotyö perustuu lähtökohtaisesti vapaaehtoisuuteen, johon liittyy kasvatustehtävän toteuttaminen, jota nuorisotyössä on tehty yleisen valistuksen ja henkilökohtaisten keskustelujen avulla. Kehittämistehtävässämme joudumme pohtimaan nuorisotyön perinteisen työskentelytavan ja perinteisen puuttumisen tradition yhteensovittamista. Niemisen (2007, 34) mukaan nuorisotyön eettiseen luonteeseen kuuluu vapaatahto ja vapaaehtoisuus, nuorten tarpeiden ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, sitoutuminen nuorten kansalaisuuden lujittamiseen, aikuisten kasvatusvastuun ja - oikeuden tunnustaminen, relatiivinen ja pluralistinen arvoperusta.

Opinnäytetyössämme kehitetyn toimintamallin voidaan katsoa olevan varhaista ja ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä, jota toteutetaan Lastensuojelulain uudistuksen hengessä nuorisotyön puitteissa. Varhainen puuttuminen on kirjattu vuoden 2008 Lastensuojelulakiin, jossa korostetaan ennaltaehkäisevän työn merkitystä ja varhaisen puuttumisen toimia. Lastensuojelulain (417/2007) mukaan lapsella on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (1§). Lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu. Sen lisäksi kunnan tulee järjestää lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ehkäisevää lastensuojelua, jolla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäiseväksi lastensuojeluksi luetaan kunnan muiden palvelujen piirissä, kuten äitiys- ja lastenneuvolassa, terveydenhuollossa, päivähoitossa, opetuksessa ja nuorisotyössä annettava erityinen tuki silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Lastensuojelulaissa (3§) korostetaan voimakkaasti ehkäisevän työn merkitystä. Lapsi- ja perhekohtaisen

lastensuojelutarvetta voidaan vähentää havaitsemalla varhain lasten huolenpitoon ja kasvatukseen liittyvät ongelmatilanteet, tarjoamalla jo peruspalveluissa perheille varhaista tukea niistä selviytymiseksi.

Vantaan kaupungin lasten ja nuorten hyvinvointistrategiassa korostetaan ennaltaehkäisevää työtä, ongelmien varhaista havaitsemista ja niihin puuttumista. Tavoitteena on vahvistaa lasten ja nuorten luonnollisia kasvuyhteisöjä, koteja, kouluja ja vapaa-ajan toimintaympäristöjä. Strategian painopiste on eri toimijoiden ja toimialojen välisen yhteistyön kehittämisessä: lasten ja nuorten hyvinvoinnin näkökulmasta haasteita ovat usein ne kysymykset, jotka edellyttävät lasta tai perhettä käyttämään useita palveluja samanaikaisesti, kuin myös luonnolliset siirtymät palvelujärjestelmän piiristä toiseen. (Vantaan lasten... 2008).

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) vuosina 2001 - 2004 toimineessa VARPU-hankkeessa varhainen puuttuminen määriteltiin toimimiseksi mahdollisimman varhain, mahdollisimman avoimesti ja mahdollisimman hyvässä yhteistyössä ongelmatilanteiden ehkäisemiseksi. Varhaisessa puuttumisessa toimitaan silloin, kun mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja on vielä jäljellä. Puuttuminen ymmärretään puuttumisena paitsi konkreettisesti asiakkaan tilanteeseen, myös puuttumisena samalla omaan huoleen. Omien huoltien pohjalta ja niiden huojentamiseksi ryhdytään vuoropuheluun ja yhteistyöhön niiden kanssa, joita asia koskee. Toiminnan periaatteena on ihmisten aito osallisuus, läheisverkostojen tuen hyödyntäminen sekä joustava, rajoja ylittävä yhteistyö. (Terveiden ja Hyvinvoinnin Laitos 2010) Varpu-hankkeen tarkoituksena oli kehittää eri alojen toimijoiden mahdollisuuksia havaita ja puuttua ongelmatilanteisiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Terveiden ja Hyvinvoinnin Laitoksen (2010) VARPU - hanke sai alkunsa yleisestä ihmettelystä, miksi ongelmaksi asti kehittyneisiin tilanteisiin ei ollut puututtu jo aikaisemmin ja varhaisemmassa vaiheessa. Samankaltaista ihmettelyä on kohdattu Vantaalla lastensuojelun sekä myös Vantaa Välittää - hankkeen toimijoiden keskuudessa. VARPU -hankkeen mukaisesti varhainen puuttuminen perustuu huolen käsitteeseen ja sen määrittelemiseen. Työntekijä määrittelee huolen määrän suhteessa omiin toimintamahdollisuuksiinsa ja arvioi sen jälkeen tarvitaanko tilanteessa myös muiden tukitahojen apua. VARPU -hankkeen yhteydessä varhainen puuttuminen käsitettiin uudenaikaisena suhtautumisena vallitsevaan kasvatuskulttuuriin ja puuttumiseen liittyviin asenteisiin.

Nuorisotyössä työntekijät kohtaavat eri-ikäisiä ja erilaisissa elämäntilanteissa olevia nuoria, joiden kohdalla työntekijän huolta voi olla vaikea määritellä. Työntekijä voi kokea olevansa huolissaan nuoren juomisesta ja käyttäytymisestä, mutta on epävarma tuleeko puuttua ja millä keinoin. Vantaan nuorisopalveluiden SuMu- toimintamallin kehittämisryhmään kuuluvat

nuorisotyöntekijät totesivat, että huolta on monesta nuoresta, mutta toisille työntekijöille nuoren tilanteeseen puuttuminen tuntui helpolta, kun taas jotkut kokivat epävarmuutta puuttumisessa. Huolen puheeksi ottaminen ei aina ole helppoa. Epävarmuutta voivat aiheuttaa työntekijän oma epävarmuus omista kyvyistä ja taidoista sekä epävarmuus siitä onko puuttumiseen oikeasti aihetta. Puuttumatta jättämiseen voivat myös vaikuttaa työntekijän omat arvot ja asenteet.

VARPU -hankkeen yhteydessä on kehitetty Huolen vyöhykkeistö -apuväline, joka auttaa työntekijää jäsentämään ja arvioimaan lapsen, nuoren ja hänen perheensä tilanteesta kokemaansa huolen astetta, työntekijän omien toimintamahdollisuuksien riittävyttä sekä lisätuen tarvetta. Huolen vyöhykkeistön avulla työntekijöillä on mahdollisuus tunnistaa omat huolensa ja puuttua huolta aiheuttaviin asioihin sekä kehittää yhdessä muiden toimijoiden, vanhempien tai muiden tukitahojen kanssa hyviä yhteisiä toimintatapoja huolien pienentämiseksi tai poistamiseksi. (Arnkil & Eriksson 2008, 20.)

Huolen vyöhykkeiden yhteydessä puhutaan myös ”huolen harmaasta vyöhykkeestä”, jossa nuoren ongelmat tiedostetaan, mutta mikään taho ei tosissaan puutu nuoren tilanteeseen, ennen kun nuoren tilanne on muuttunut todella ongelmalliseksi. (Arnkil, Eriksson & Saikku 1998, 8-11) Huolen harmaalla vyöhykkeellä oleviin nuoriin voitaisiin puuttua ennaltaehkäisevin toimin, mutta ilmeisesti mikään taho ei näe asiaa omakseen ja ikään kuin toimintavallan puuttuessa jää odottamaan tilanteen pahenemista ja lastensuojelun puuttumista.

Huhtanen (2007, 228-230) on kuvannut varhaista puuttumista prosessina, joka käynnistyy ongelmien tunnistamisesta etenee puheeksi ottamiseen ja sen jälkeen tuen tarjoamiseen. Varhainen puuttuminen on keino estää ongelmien lisääntyminen tai kasautuminen ja pysäyttää syrjäytyminen. Varhaisen puuttumisen tavoitteena on löytää kuhunkin tilanteeseen sopivia ratkaisuja ja tavoitteita, joita kohti työskennellä. Nuorisotyöntekijät toimivat lähellä nuorta ja nuoren luonnollisessa toimintaympäristössä. Työntekijät tapaavat nuoria nuorisotalotoiminnassa, katupartioiden toiminnassa sekä tarvittaessa yksilöllisissä keskusteluissa nuoren kanssa. Nuorisotyöntekijöiden mahdollisuudet puuttua nuoren huolta aiheuttavaan tilanteeseen ovat varhaisen puuttumisen näkökulmasta erinomaiset. Nuori voidaan nuorisotyöntekijän toimesta pysäyttää parhaimmassa tapauksessa jo silloin, kun tilanteeseen voidaan vaikuttaa mahdollisimman vähillä muutoksilla.

Vaikuttaa siltä, että varhaisella puuttumisella perustellaan melkein mitä tahansa toimintaa eikä aina edes kyetä avaamaan käsitteen merkitystä tai sisältöä konkreettiselle tasolle. Käsitteenä varhainen puuttuminen on kokenut melkeinpä inflaation ja se on saanut myös arvostelua. Mirja Satka (2009, 30) on arvostellut varhaista puuttumista julkisen vallan keinona

siirtää vastuuta hyvinvoinnin säilyttämisestä ja kehittämisestä julkiselta vallalta yksityiselle sektorille, kodeille, lähiyhteisöille sekä paikallisille viranomaisverkostoille.

Toisaalta Satka (2009, 30) pohtii varhaisen puuttumisen oikeutta yksilön kannalta ja perään kuuluttaa toimijoita miettimään minkälaisiin ihmiskäsityksiin eri varhaisen puuttumisen toimintamallit perustuvat. Kehittämistyössämme puuttumisella tarkoitetaan nuorisotyöntekijöiden puuttumista nuoren tilanteeseen ja vanhempien kutsumista mukaan yhteistyöhön. Puuttumisen taustalla on nuorisotyöntekijöille syntynyt huoli nuoren käyttäytymisestä. Opinnäytetyössämme haluamme korostaa varhaisen puuttumisen sijaan enemmän varhaisen välittämisen ja toisenlaiseen suuntaan ohjaamisen näkökulmaa. Välittäminen näkyy nuorisotyöntekijöiden ilmaisemana huolena ja sen seurauksena yhteydenottona nuoreen ja nuoren vanhempiin. Toisenlaiseen suuntaan ohjaaminen taas näkyy nuoren mukaan ottamisessa ja vaihtoehtoisten reittivalintojen yhteisessä pohtimisessa, jossa kuunnellaan nuoren ajatuksia ja sanoitetaan niitä yhdessä nuoren kanssa nuoren vanhemmille. Ajatuksena on haastaa vanhemmat mukaan pohtimaan nuoren tilannetta sekä samalla tuoda esille nuoren omia vahvuuksia ja elämäntilanteen haasteita.

Satka (2009, 29) toteaa, että on tärkeää tiedostaa, että puuttumisella on aina seurauksensa, vaikka puuttuminen olisi tehty miten hyvin tahansa. Ei siis ole yhdentekevää mihin puututaan ja miten. Puuttumisen tapojen pohtimisen lisäksi, tulisi yhtäläillä pohtia kenellä ylipäättään on oikeus puuttua. Toisaalta voidaan pohtia tulisiko edes puhua varhaisesta puuttumisesta vaan olisiko termi varhainen välittäminen parempi. Mikäli nuoren tilanteesta herännyt huoli otetaan puheeksi mahdollisimman varhain, vältetään todennäköisesti tarve varsinaisesti puuttua asioihin vaan voitaisiin puhua välittämisestä. Välittäminen sisältää oman huolen määrittelyn ja avoimen ja kunnioittavan puheeksi ottamisen nuoren ja tämän vanhemman kanssa. Tällöin ei tarvitse miettiä lainkaan kenellä on oikeus puuttua ja mihin.

Paakkunainen ja Suurpää (2011, 113) kirjoittavat, että perinteisesti nuorisotyön kontekstiin ei ole kuulunut ajatus kontrollista tai väliintulosta, vaan ne on liitetty enemmän lastensuojelutyön yhteyteen. Nuorisotyö on perustunut vahvasti vapaaehtoisuuteen, johon puuttumisen ja kontrollin käsitteitä ei ole liitetty. Toisaalta viime vuosina tehdyt lakiuudistukset ovat asettaneet myös nuorisotyölle uudenlaisia haasteita. Lastensuojelulain uudistuksessa korostetaan ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön merkitystä. Vuonna 2011 uudistetussa Nuorisolaissa edellytetään kunnilta viranomaisten monialaista yhteistyötä sekä korostetaan etsivän nuorisotyön merkitystä. Etsivän nuorisotyön katsotaan sijoittuvan sosiaali- ja terveystyön sekä nuorisotyön välimaastoon, jolloin nuorisotyöntekijöiltä vaaditaan uudenlaista professionaalisuutta.

4.4 Dialogisuus nuoren ja perheen kohtaamisessa

Kehittämistyössä reflektiivisyys ja dialogisuus määrittelevät työn suunnan, perustan ja tarkoituksen. Sosiaalisen todellisuuden muuttuessa on se monitasoinen ja monimuotoinen, siten myös sitä kautta tuleva tieto tulee päivittää jatkuvasti uudelleen. Kehittämistoiminnassa reflektiivinen työskentely tarkoittaa kehittämisen menetelmien ja toimintatapojen sekä perustelujen jatkuvaa arviointia. Toikko ja Rantanen (2009, 51-52, 92) toteavat, että kehittämisen tueksi tarvitaan eräänlainen peili, jota voidaan käyttää todellisuuden parempaan hahmottamiseen. Peilinä voidaan käyttää vuorovaikutusta, kuvia, näytelmiä, mielipiteitä, väittämiä tai melkein mitä tahansa, jonka avulla todellisuutta voidaan tarkastella. Osallistuminen kehittämistyöhön pyritään rakentamaan dialogin pohjalle. Ammatillisen työn perustana tulisi olla prosessinomainen dialogi, sillä vuorovaikutuksessa on kysymys myös asenteista ja tavoitteista. Dialoginen lähestymistapa nähdään siten, että jokaisella on oikeus osallistua kehittämistyön toiminnan perustelemiseen ja määrittelyyn. Kehittämistyössämme olemme huomioineet nuorisopalveluiden henkilökunnan alusta lähtien. Työtä on määritelty, sen tarvetta on pohdittu ja työn suuntaa suunniteltu alusta lähtien yhdessä.

Varhaisessa puuttumisessa ja etenkin sen onnistumisessa on korostettu dialogisen suhteen merkitystä. Dialogi vaatii onnistuakseen yhteisen kielen ja ymmärryksen. Dialogisuudella tarkoitetaan pyrkimystä ja kykyä toimia vuorovaikutussuhteessa yhteisen ymmärryksen rakentumiseksi. Mönkkösen (2007, 86) mukaan dialoogisuus on yksi tapa hahmottaa asiakassuhdetta ja työntekijän roolia. Opinnäytetyössämme dialogisuus sisältyy sekä kehittämisen prosessiin, että prosessin varsinaisen tuotoksen SuMu - toimintamallin perusajatukseen. Nuorisotyöntekijät tuntevat nuorten maailmaa ja ovat tottuneet kommunikoidaan nuorten kanssa ja kykenevät puhumaan nuoren kanssa samaa kieltä. Nuorisotyöntekijöiden hiljainen tieto näkyy parhaimmillaan onnistuneena dialogina vuorovaikutustilanteissa nuoren kanssa. Dialogin toteutumiseen tarvitaan yhteisen kielen kautta rakentuvaa yhteistä tavoitetta ja yhteistä ymmärrystä sen merkityksellisyydestä. SuMu - toimintamallin avulla nuorisotyöntekijät saavat työkalun vuorovaikutukseen ja puuttumiseen. Toimintamallissa työntekijät tuovat oman huolensa esille ja lähtevät yhteisillä ja vapaaehtoisilla keskusteluilla selvittämään nuoren ja vanhemman näkökulmaa huoleen.

Kehittämisprosessin kannalta dialogisuus merkitsee sitä, että kehittäjät vaikuttavat siihen, mitä valitaan kehittämisen kohteeksi ja mitä pidetään tärkeänä. Hyvärin (2001, 62-66) mukaan dialogisessa kehittämisotteessa tutkijan on tarkasteltava myös omia näkökulmiaan kriittisesti, sillä tutkijan omat kommentit tuovat esille myös hänen omat näkemyksensä asioista.

Honkanen ja Mellin (2008, 173-174) jakavat varhaisen puuttumisen kolmeen eri vaiheeseen: huolen tunnistamiseen, huolen puheeksi ottamiseen sekä lopuksi ammatillisen tuen tarjoamiseen. Varhaisen puuttumisen tarkoituksena olisi vahvistaa turvallisuuden tunnetta. Oman huolen tunnistaminen ja omien voimavarojen ja vaikutusmahdollisuuksien määrittelemisen vaativat työntekijältä kykyä reflektoida omaa työtään yhdessä muiden toimijoiden ja esimiestason kanssa. Huolen puheeksi ottaminen ja tuen tarjoaminen edellyttävät kykyä asiakasta kunnioittavaan ja asiakaslähtöiseen työskentelyyn, joka perustuu aitoon dialogiin. Dialogisen asiakastyön taustalla on ihmisarvo ja ihmisarvoa kunnioittava ajattelutapa. Asiakas nähdään omassa asiassa osallistuvana ja aktiivisena toimijana, jonka mielipiteitä ja tahtoa tulee kuulla ja kunnioittaa. Asiakkaan ja työntekijän suhde nähdään kumppanuutena, jossa yhdessä etsitään vastauksia asiakkaan pulmiin.

SuMu - toimintamallissa kohtaaminen perustuu dialogiin. Vanhempi otetaan oman alansa asiantuntijana, nuoren vanhempana, mukaan yhteiseen keskusteluun määrittämään nuoren ja perheen tilannetta. Nuoren vanhempien ja kodin merkitys nuoren kehityksen kannalta ovat erittäin tärkeitä. Tutkimuksien mukaan vanhempien välittävä asenne nuoren asioita kohtaan on yksi nuorta suojaava tekijä. Nuoren ja vanhempien suhde ei useinkaan ole mutkaton ja esteitä yhteisen keskustelun syntymiselle on monenlaisia. Vanhemman omat voimavarat, arvot ja asenteet sekä nuoren ja vanhemman välinen suhde vaikuttavat merkittävästi siihen miten hyvin vanhempi tuntee nuoren tilannetta tai kykenee rakentamaan vuorovaikutukseen nuoren kanssa.

Kaarina Mönkkösen (2002, 6, 37) mukaan toisen hyväksyminen dialogisena prosessina sisältää vuorovaikutusta, jossa kysytään, kuunnellaan, tarkastellaan ja yhteen sovitetaan erilaisia kannanottoja sekä myös paljastetaan erilaisia ulottuvuuksia. Nuorisotyöntekijä toimii yhtä aikaa ihmettelijänä, kuuntelijana ja aikuisen näkökulman esille tuojana. Nuorisotyöntekijä voidaan Mönkkösen mukaan nähdä puolimuodollisen ohjauksen ja neuvonnan antajana. Toiminta poikkeaa virallisesta ohjauksesta ja neuvonnasta siinä, että toimintaan ei sisälly interventiota eikä tilanteen varsinaista tulkintaa, vaan arviointi on lähinnä tilannetta jäsentävää. Sumu -toimintamallissa työntekijä ottaa puheeksi nuoren elämäntilanteen keskustellen nuoren arkeen kuuluvista asioista. Yhteisessä keskustelussa nuoren ja nuoren vanhempien kanssa nuorisotyöntekijä auttaa nuorta jäsentämään ja pohtimaan oman elämänsä osatekijöitä ja niiden merkitystä nuoren hyvinvoinnin ja tulevaisuuden kannalta.

Nuorten hyvinvoinnin varmistaminen ja tarvittaessa elämäntilanteiden kohentaminen on useiden eri ammattikuntien yhteinen tehtävä. Nuorisotyöntekijät ja sosiaalityöntekijät kohtaavat samoja nuoria, ja kummankin tahon työskentelyllä on samansuuntaisia tavoitteita. Nuorisotyötä ja sosiaalityötä ohjaavat ja määrittävät erilaisin periaattein rakentuvat lait ja hallinnolliset lähtökohdat, jolloin toiminnan reunaehdot usein poikkeavat toisistaan.

Nuorisotyö on nähty nuorten omaehtoisen toiminnan tukemisena, kun taas sosiaalityön asiakkuuden alkaessa ongelmat yleensä ovat jo vakavia. Työskentelyn lähtökohdat määrittävät sen missä roolissa työntekijä toimii. Sosiaalityöntekijän roolissa painottuu yleisimmin rajoittamiseen ja kontrolliin tähtäävät toimet. Nuorisotyöntekijän rooli määrittyy vapaaehtoisen kohtaamisen ja kuuntelemisen sekä nuoren ehdoilla toimimisen kautta, mutta kaikissa tilanteissa ne eivät riitä. Näissä tilanteissa mietitään miten tukea nuorta hänen ehdoillaan ja milloin aikuisen on otettava vastuu ja puututtava nuoren tilanteeseen.

Perinteistä sosiaalityötä on arvosteltu sen sisältämästä vallankäytöstä, minkä on katsottu estävän tai asettavan rajoja luottamuksellisen suhteen syntymiselle ja asiakaskeskeisyydelle. Mönkkösen (2002, 26) mukaan sosiaalityössä ollaan siirtymässä yhä enemmän dialogisuuden kautta tilanteiden yhteiseen määrittämiseen. Asiantuntijakeskeisyydestä on siirrytty asiakaskeskeisyyteen, jonka näkeminen pelkästään positiivisten, asiakkaalle mieluisten asioiden käsittelemisenä ja esille ottamisena ei palvele asiakkaan tilannetta. Mönkkönen (2002, 40) jatkaa, että pelkkä aktiivinen kuuntelu, asiakkaan näkökulman ja asiakkaan aseman tunnistaminen eivät riitä, vaan aitoon dialogiin ja uusien näkökulmien synnyttämiseen tarvitaan vuoropuhelua. Emmanuel Levinas (1996, 20-79) on todennut, että dialogisessa suhteessa toisen kohtaaminen sisältää myös eettisen vastuun vaatimuksen. Vastuulla Levinas tarkoittaa sitä, että yksilö on vastuussa myös siitä, mikä ei koske häntä tai mikä ei tavallaan kuulu hänelle, mutta jonka hän kohtaa kasvokkain.

5 Prosessin kuvaus

Tämän opinnäytetyön kehittämisprosessi koostuu monista eri vaiheista ja sisältää runsaasti ideointia, reflektointia, arviointia, innovatiivisuutta, kurinalaisuutta ja kykyä tarkastella kehittämistä suhteessa tavoitteeseen. Tammisen (1993, 154-160) sekä Toikon ja Rantasen (2009, 51) mielestä kehittämistyön toimijat eivät välttämättä ole kiinnostuneita ymmärryksen lisääntymisestä, vaikka siitä voi olla heille hyötyä. Heitä kiinnostaa enemmän jonkun olemassa olevan ongelman poistaminen. Se mitä tarvitaan, on kyseiselle organisaatiolle oleva käytännössä toimiva ratkaisu. Jotta opinnäytetyön kirjoittajat pystyivät auttamaan tässä ongelman ratkaisussa, oli heidän perehdyttävä toimijaan ja sen kulttuuriin. Perehtymiseen liittyy oleellisena osana myös aihetta koskevan kirjallisuuden ja tutkimusten tunteminen. Niitä hyödynnettiin mallintamisessa ja pilotoinnissa.

Kuviossa 3 on kuvattuna 19 kuukautta kestänyt tiivis kehittämisprosessi. Prosessin alussa kehittämistyö suuntautui selkeästi lastensuojelun ja ehkäisevän päihdetyön kontekstiin. Tämä johtui opinnäytetyökirjoittajien omista ammatillisista lähtökohdista. Kontekstin siirtyminen nuorisopalveluihin oli molemmille kirjoittajille ”hyppy vieraaseen”, joka vaati runsaasti tutustumista nuorisotyön menetelmiin ja maailmaan. Siirtyminen nuorisopalveluiden parissa tehtävään kehittämiseen muutti fokusta entistä enemmän ehkäisevän työn suuntaan.

Prosessin myöhemmässä kehitysvaiheessa nuorisopalveluiden työntekijät näkivät menetelmän mahdollisuudet opinnäytetyöparia laajemmin. Tämän vuoksi SuMu lopulta on toimintamalli, jonka avulla voidaan ottaa puheeksi mikä tahansa nuoren elämäntilanteessa huolta aiheuttava asia. Tämä muutos mahdollisti toimimisen entistä paremmin myös uudistuneiden lastensuojelu- ja nuorisolakien mukaisesti.

”Työmenetelmän kehittäminen nuorisopalveluihin on kuin hyppy tuntemattomaan. Ehkäisevä päihdetyö ja lastensuojelu olisi ollut tutumpaa ja turvallisempaa, mutta miten kehittää jotain uutta työhön jota ei ole päivääkään tehnyt. Tiedämmekö oikeastaan edes, mitä nuorisotyöntekijät osaavat...”(Hankepäiväkirja/Sassi 4.3.2010)

Nuorisopalveluista valittiin työn tueksi kehittämisryhmä, joiden kanssa kehittäminen, mallintaminen ja pilotoinnit toteutettiin. Nuorisopalveluiden johtoa informoitiin kehittämisestä säännöllisesti. Kehittämisprosessin aikana tehtiin yhteistyötä lastensuojelun kanssa. Heidän kanssaan sovittiin nuorisotyöntekijöiden konsultaatio mahdollisuudesta ja pilottialueille valittiin vastuu sosiaalityöntekijät.

Kuvio 3: SuMu kehittämistoiminnan eteneminen

Kehittämistyön arviointi on tärkeää. Kehittämisen kuluessa prosessin kulkua dokumentoitiin erilaisiin aineistoihin. Aineistoja hyödynnettiin prosessin arvioinnissa ja seurannassa. Kehittämistyön aikana syntyi seuraavaa arviointiaineistoa:

- kehittämissryhmän kokousten muistiot 2010-2011 (7 kpl)
- lastensuojelun ja nuorisopalveluiden yhteistyökokousmuistiot 2010-2011 (3 kpl)
- opinnäytetyökirjoittajien hankepäiväkirjat 2010-2011 (yhteensä 31 merkintää)
- pilottijakson palautteet nuorilta 2011 (9)
- pilottijakson palautteet vanhemmilta 2011 (5)
- pilottijakson palautteet työntekijöiltä 2011 (16)

Näiden edellä mainittujen aineistojen ja kehittämisryhmän keskustelujen perusteella joulukuussa 2010 todettiin, että toimintamalli vaatii vielä selkiyttämistä ja laajentamista koskemaan nuoren elämää laajemmin ja kokonaisvaltaisemmin. Ehkäisevä päihdetyö ja nuoren päihteidenkäyttö jäi toimintamallissa yhdeksi osaksi, jonka painotus keskustelussa on rinnastettavissa nuoren muihin elämän osa-alueisiin kuten kotiin, kouluun, kavereihin ja harrastuksiin.

5.1 Havaintona riittämättömyys ja tarve toimia toisin

Seppänen-Järvelä (2004, 251-254) kirjoittaa, että usein kehittämisen taustalla on muutoksen tarve ja sillä tähdätään uusien toimintatapojen ja menetelmien aikaansaamiseen. Kehittäminen vaatii aikaa ja on pitkäkestoista toimintaa. Usein muutosprosessi on alkanut jo ennen kuin varsinainen hanke alkaa. Opinnäytetyömme kehittämistyön siemenet kylvettiin vähitellen kummankin opiskelijan omassa työssään karttuneiden kokemusten ja pohdintojen aikana. Ajoittainen tyytymättömyys omiin vaikutusmahdollisuuksiin ja kasvava tarve tehdä asioita toisin loivat pohjaa kehittämistyölle. Omien ammatillisten kokemusten lisäksi tyytymättömyyttä viestitettiin myös muiden tukitahojen ja -verkostojen suunnalta. Lastensuojelutyössä nuorten ongelmiin päästiin puuttumaan vasta, kun ongelmat olivat avoimuuden tuen ulottumattomissa. Samoin ehkäisevässä päihdetyössä koettiin riittämättömyyttä kohdata ja tavoittaa juuri kipeimmin tukea ja puuttumista tarvitsevat nuoret.

Ylemmän ammattikorkeakoulun opintojen kautta saimme toiminta-areenan ja mahdollisuuden pukea sanoiksi tyytymättömyys, turhautuminen ja muutoksen tarve. Kehittämisprosessi lähti liikkeelle yhteisestä ajatuksesta visiosta sekä yhteisesti jaetuista kokemuksista. Ilman opintoja emme olisi omassa työssämme saaneet mahdollisuutta pysähtyä kehittämistarpeen äärelle. Karlsson ja Marttala (2001, 16-17) katsovat projektin käynnistyvän muodollisella päätöksellä, josta on tehty kirjallinen ja realistinen suunnitelma. Suunnitelma sisältää hankkeen vision, aikataulun, resurssin määrittelyn sekä ongelman, johon hankkeella etsitään ratkaisua.

Opinnäytetyöprosessi sisälsi aluksi runsaasti pohdintaa ja neuvotteluja lastensuojelun ja päihdepalvelun kanssa varhaisen puuttumisen mallintamisesta. Kirjoittajien omista ammatillisista lähtökohdista johtuen kuvitelmana oli aluksi mallintaa prosessia juuri lastensuojeluun. Alkukartoituksen aikana kirjoittajat ymmärsivät, että mallin tekeminen osana lastensuojelua asettaisi sen liikaa korjaavan työn kentälle. Lisäksi lastensuojelulla ei ollut resursseja uudenlaisen varhaisen puuttumisen työmallin kehittämiseen tai käyttöönottoon. Tämän vuoksi työn fokus siirtyikin pian nuorisopalveluihin, jossa mallintamisen ja varhaisen puuttumisen työmenetelmän käyttöönottoon oli selvä tilaus.

Alun haparoinnin jälkeen toimintamallin kehittämisen tavoitteeksi muodostui kehittää Vantaan nuorisopalveluille toimintamalli puuttua nuorten päihdekokeiluihin. Nuorisotyö osoittautui luonnollisimmaksi kehittämisen toiminta-areenaksi. Tämä toimintaympäristö ei ollut kehittäjille tuttu, vaikka molemmat olivat vuosia tehneet yhteistyötä nuorisopalveluiden kanssa yhteisten asiakkaiden ja verkostojen kautta. Käytännön kokemus nuorisotyöstä puuttui kummaltakin opinnäytetyön tekijältä, tästä syystä, oli tärkeää ottaa nuorisotyöntekijät osaksi kehittämisen reflektointia heti alusta. Kehittämisprosessin etenemisvastuu ja perusidea oli lähtöisin opinnäytetyön tekijöiltä, mutta lopullinen toimintamalli SuMu kehitettiin yhdessä yhteisesti jaettujen kokemusten ja vuoropuhelujen kautta.

5.2 Työryhmän perustaminen

Vantaa Välittää - hankkeen ulkoiset arvioitsijat Marja Kijärvi-Pihkala ja Markku Soikkeli (2010, 22) arvioivat, että hanke oli verkostotyöltään onnistunut hanke. Hankkeessa onnistuttiin luomaan uutta ja tekemään yhdessä monenlaista innovatiivista ja tiivistä yhteistyötä. Tämän kokemuksen jälkeen uuden yhteistyön aloittaminen oli helpompaa, koska toinen opinnäytetyön kirjoittajista oli työskennellessään Vantaa Välittää - hankkeen projektikoordinaattorina onnistunut luomaan nuorisopalveluiden työntekijöihin arvostavan ja positiivisen suhteen. Edelliset kokemukset onnistuneesta kehittämisestä ja yhteistyöstä vaikuttivat ja luottamus yhdessä uuden tekemiseen oli jo olemassa.

Opinnäytetyön tekijöiden tuli osallistamisen avulla saada koko kehittämisryhmä luovaan ajatteluun. Uusia oivalluksia pyrittiin tuomaan aktiivisesti myös kirjoittajien oman ammattitaidon ja jatkuvan arvioinnin kautta. Tammisen (1993, 154-160) sekä Toikon ja Rantasen (2009, 51) mukaan kehittämisorientaationa prosessimaisuus tarkoittaa luopumista tavoitteiden tarkasta määrittelemisestä, suunnitteluorientoituneesta ja projektimaisesta kehittämisestä. Tämä vaatii kehittäjältä jatkuvaa kehittämisen tavoitteiden ja suunnitelmien arviointia ja uudelleenmuokkausta.

Apilo ja Taskinen (2006, 32) toteavat, että kehittämistyön tulisi innovoida perustyöhön jotain uutta. Idean tekemiseen ja toteuttamiseen tarvitaan ihmisiä monelta eri organisaation tasolta. Näin innovaatio jokapäiväistyy ja vastaa todelliseen tarpeeseen. Kehittämisryhmä valikoitui innostuneista ja työnsä omistautuneista nuorisotyöntekijöistä, joilla oli selkeä tarve ja kyky tehdä perustyötään uudella tavalla. Kehittämistoimintaa tukivat pilottialueiden aluenuorisopäälliköt ja nuorisopalveluiden johto ja näin nuorisotyöntekijöillä oli lupa käyttää työaikaansa uuden kokeiluun, sillä uusi menetelmä vaatii aina perehtymistä, aikaa, suunnittelua ja osallistumista kehittämisryhmän työhön.

Kehittämishankkeen aikana pidettiin useita osallistavia tapaamisia kehittämisryhmän kesken. Kehittämisen lähtökohtana opinnäytetyöparilla oli, että kehittämisryhmän jäsenten tuli kantaa vastuuta SuMu:sta. Heille tuli mahdollistaa kokemus osallisuudesta ja myös omasta kehittymisestään. Osallistamisen välineenä käytettiin kokouksia, joiden teemat opinnäytetyöpari suunnitteli etukäteen. Tavoitteena oli, että jokainen kehittämisryhmän jäsen toimii vuorovaikutuksessa keskenään, osallistuu kehittämiseen ja heille syntyy kokemus siitä, että he ovat voineet vaikuttaa.

Kehittämisryhmän kokousten suunnittelussa käytettiin hyväksi opinnäytetyöparin omia ammatillisia kokemuksia sekä hankittua teoriatietoa. Linnan (2008, 49) mukaan osallistava kehittämistyö mahdollistaa yhteisten tapojen ja pelisääntöjen selvittämisen, niihin vaikuttamisen ja niistä sopimisen. Tuomen ja Sarajärven (2009, 83) mielestä osallistumiseen perustuvalla menetelmällä on tärkeää, että tutkimukseen osallistuvien henkilöiden tietoa arvostetaan. On tärkeää muistaa, että jokaiseen asiaan on olemassa enemmän kuin yksi näkökulma. Periaatteena on, että asioiden eri puolet tulee parhaiten esille vuorovaikutuksessa. Opinnäytetyöparin rooleissa korostuivat tiedon ja ideoiden kokoaminen ja koordinointi, tehtävänä oli mahdollistaa osallistujien oppiminen, jonka uskotaan johtavan haluttuun toimintaan ja sen ylläpitämiseen.

Kehittämisryhmän osallistaminen nähtiin mahdollisuuksien tarjoamisena ja osallistuminen mahdollisuuksien hyödyntämisenä. Osallistavassa kehittämistoiminnassa pyritään dialogiin, jolloin toisilta pyritään oppimaan ja heistä ollaan kiinnostuneita. Aktiivinen osallistuminen on mahdollista vain avoimessa vuorovaikutuksessa. Dialoginen lähestymistapa perustuu haluun kysyä ja oppia toisilta. Toimijoiden osallistuminen on keskeinen tekijä kehittämisen toiminnan onnistumisen kannalta. Kehittämisen on tapahduttava siellä, missä käytännön työn haasteet ja ongelmat ovat. Toimijoiden osallistaminen on koko kehittämistoiminnan pääprosessi. Kuten Toikko ja Rantanen toteavat (2009, 72-80, 89-99) kehittämistoiminnan prosessi on avoin, sen tavoitteita ja tuloksia ei voi tietää etukäteen. Koska kehittäminen etenee yhteisen vuorovaikutuksen varassa, sen suuntaa ei voi tietää etukäteen. Yhteisen ymmärryksen luominen on edellytys muutokselle. Kehittäminen ei koskaan etene loogisesti ja rationaalisesti ongelmia analysoimalla ja sitä kautta ihmisten ajatteluun vaikuttamalla. Kehittämisen tulee aina hieman perustua tunteisiin ja kokemuksiin, sillä näin etenemällä kehittäminen voi konkretisoitua muutokseksi.

Kehittämisryhmän kanssa työskentely aloitettiin määrittelemällä tavoite, joksi muodostui kehittää nuorisopalveluille varhaisen puuttumisen toimintamalli. Kehittämistyön pilottialueiksi valikoituivat Korso-Koivukylän ja Länsi-Vantaan nuorisopalveluiden toiminta-alueet. Joiden esimiehet nimesivät kehittämisryhmän jäsenet. Kehittämisryhmään valikoitui motivoituneita työntekijöitä, joita varhainen puuttuminen ja uuden työvälineen kehittäminen kiinnosti. Ennen kehittämisryhmän ensimmäistä tapaamista selvitimme kyselyn avulla miten

työntekijät määrittelevät oman työnsä ja minkälaisiin tilanteisiin he kokevat tarvitsevansa uutta työmenetelmää tai toisenlaista tapaa tehdä työtä. Kehittämisyhmän jäsenille (7 henkilöä) lähetettiin kirjallisesti seitsemän kysymystä ja heitä pyydettiin innovoimaan mahdollista uutta mallia itsenäisesti. Vastauksia saatiin kaikilta.

Kehittämisyhmälle lähetettiin seuraavat kysymykset:

- Mihin uusi malli mielestäsi sopii?
- Mitä mahdollisuuksia uudella mallilla on mielestäsi suhteessa
 - nuoreen
 - perheeseen
 - työntekijään
- Minkälaisia uhkia näet mallissa olevan suhteessa
 - nuoreen
 - perheeseen
 - työntekijään

Nuorisotyöntekijöiden mielestä malli sopisi kaikkiin päihdekokeiluihin ja sen avulla olisi mahdollista selkiyttää nykyistä sekavaa käytäntöä. Työntekijät näkivät, että uutta mallia olisi mahdollista hyödyntää Ankkapartiossa ja nuorisotiloilla kohdatessa nuoria. Lisäksi uuden mallin avulla yhteistyö lastensuojelun kanssa tehostuisi ja se mahdollistaisi tiiviimmän yhteistyön perheen ja koulun kanssa.

”Voisi käyttää Ankkapartiossa, tiloilla ja silloin kun kohdataan nuori, josta on huolissaan”

”Mahdollistaa tiiviin ja luonnollisen yhteistyön perheen ja koulun kanssa”

(Kehittämisyhmän jäsenten vastaukset kyselyyn maaliskuu 2010)

Työntekijät näkivät mallissa mahdollisuuksia kohdata nuori muissakin asioissa kuin pelkästään päihteiden käyttöön puuttumisessa. Sen avulla olisi helppoa ottaa puheeksi myös mahdollinen ilkivalta tai väkivaltainen käytös. Mallin nähtiin mahdollistavan nuorelle avun ja tuen saamisen häntä itseään läheltä ja nopeasti. Lisäksi sen avulla nuoren ohjautuminen nuorisotyön muihin toimintoihin olisi luontevaa.

”Nuori ei jäisi vain odottamaan lastensuojelun liian hidasta reagointia asiaan”

”Nuori pääsisi sen kautta mukaan nuorisotyön toimintoihin ja erityisnuorisotyön tukeen”

(Kehittämisyhmän jäsenten vastaukset kyselyyn maaliskuu 2010)

Mallin etuna olisi se, että perheen olisi helppoa ottaa vastaan apua nuoren omalta nuorisotyöntekijältä. Työntekijät näkivät, että mallin avulla vanhempia voitaisiin vastuuttaa varhaisessa vaiheessa ja ottaa heidät mukaan vaikuttamaan nuoren tilanteeseen.

”Saisivat tiedon todellisesta tilanteesta ja siten pystyisivät itse vaikuttamaan nuoren tilanteeseen”

”Vanhempia voitaisiin vastuuttaa”

(Kehittämisyhmän jäsenten vastaukset kyselyyn maaliskuu 2010)

Työntekijät näkivät mallin mahdollistavan työparityöskentelyn ja konsultaatio mahdollisuuden, jolloin työntekijä saisi tukea omalle työlleen. Uudelta mallilta odotettiin johdonmukaista, varmuutta lisäävää työvälinettä, jonka avulla olisi mahdollista saada nuoren elämän kokonaistilanteesta käsitys nopeammin ja ajoissa.

”Johdonmukainen malli, joka luo pelisäännöt kaikkien alueiden toiminnalle”

”Luo varmuutta toimintaan”

(Kehittämisyhmän jäsenten vastaukset kyselyyn maaliskuu 2010)

Mallin uhkina pidettiin sitä, että sen pelättiin vähentävän työntekijän mahdollisuutta omaan harkintaan ja aiheuttavan nuorissa ”pakoreaktioita”. Toisaalta pohdittiin myös joutuuko nuori isompaan interventioon, kuin mitä hänen tilanteensa vaatii. Perheen ottaminen mukaan mietitytti, heikentääkö se pahimmillaan nuoren luottamusta työntekijään.

”Nuoret alkavat pakoilla työntekijöitä”

”Nuori joutuu isompaan rulljanssiin kuin mitä ansaitsee”

(Kehittämisyhmän jäsenten vastaukset kyselyyn maaliskuu 2010)

Perheen kohtaamisessa nähtiin uhkana se, että vanhemmat säikähtävät, kieltäytyvät yhteistyöstä tai eivät sitoudu yhteistyöhön. Työntekijöitä mietitytti, tuleeko vanhempien ääni kuulluksi riittävässä määrin.

”Perhe ei sitoudu”

”Tietävätkö minne jatkossa olla yhteydessä”

(Kehittämisyhmän jäsenten vastaukset kyselyyn maaliskuu 2010)

Osa työntekijöistä koki perheen kohtaamisen hieman vieraana asiana. Lisäksi työparin saaminen mukaan mietitytti, onko siihen resursseja tai toisaalta taitoa saatavissa. Rajalliset resurssit ja mahdollisesti lisääntyvä työmäärä koettiin osassa vastauksista uhkana. Mallilta toivottiin selkeyttä, struktuuria ja käytön helppoutta.

"Mitä jos sovittu työpari sairaana tai muuten poissa?"

"Liian monimutkainen malli"

"Mitä jos asiakkaita tulee liikaa?"

(Kehittämisyhmän jäsenten vastaukset kyselyyn maaliskuu 2010)

Kysymykset käytiin läpi yhdessä kehittämissyhmän ensimmäisessä yhteisessä tapaamisessa huhtikuussa 2010. Ennen tapaamista opinnäytetyöpari yhdisti samaa tarkoittavat vastaukset. Tämä vastausten yhdistäminen käytiin läpi vielä kehittämissyhmän jäsenten kanssa. Yhdessä pohdittiin ja nostettiin jokaisen kysymyksen merkittävimmät asiat toimintamallin kehittämisen kannalta. Nuorisotyöntekijöiden vastausten ja yhteisten pohdintojen perusteella todettiin olevan tarvetta strukturoidulle työmenetelmälle. Eniten aikaa yhteisessä pohdinnassa käytettiin sille, että onko toimintamallin uhkana pidetty nuorten "karkuun juokseminen" todellista. Tästä keskusteltaessa kuitenkin todettiin, että huolen puheeksi ottaminen ja strukturoitu työmenetelmä kehitetään tästä huolimatta. Lisäksi nuorisotyöntekijät nostivat esiin oman kokemattomuutensa vanhempien kohtaamiseen, ja he myönsivät avoimesti jännittävänsä sitä. Keskustelun lopputulos oli, että opinnäytetyöntekijöiden ja nuorisotyöntekijöiden tavoitteet olivat yhteneväiset. Nuorisotyöntekijöiden innostus ja halukkuus uuden kehittämiseen näkyi ja antoi myös opinnäytetyöntekijöille voimaantumisen tunteen. Seuraava lainaus on suoraan hankepäiväkirjasta ensimmäisen yhteisen kehittämisyöryhmän kokouksen jälkeen.

"Ensimmäinen ajatus tämän päivän kokouksen jälkeen... Onko niin, että tässä on mahdollisuudet myös johonkin muuhun? No ehkä myöhemmin juurrutus vaiheessa. Nyt täytyy fokusoida päihteet ja niihin puuttuminen? Ihan kaikkia ongelmia ei yhdellä opinnäytetyöllä kuitenkaan ratkaista." (Hankepäiväkirja/Sassi 9.4.2010)

Alun päiväkirjamerkinnästä on havaittavissa opinnäytetyöparin korostunut ajatus siitä, että kehitteillä oleva malli on lähtökohtaisesti tarkoitettu nuorten päihteiden käyttöön puuttumiseen. Myöhemmin toimintamalli muuttui tavaksi kohdata nuori aiemmin ja laajemmalla pohjalla, jonka syyksi riitti huoli jostain.

5.3 Ideasta tuotteeksi

Toikon & Rantasen (2009, 9) mukaan tutkimuksellinen kehittämistoiminta määrittyy kehittämisprosessin, toimijoiden osallisuuden sekä tiedontuotannon näkökulmista ja kehittämistoiminnan metodisen ytimen katsotaan rakentuvan näiden näkökulmien avulla. Ajatuksen muokkautuminen esittelykelpoiseksi tuotteeksi on pitkä matka ja täynnä epävarmuutta. Työn ohessa syntyneiden ajatusten ja oivallusten taustalle tulee löytää tutkittua tietoa, jotka yhdessä muodostavat idean vakuuttavuuden ja vaikuttavuuden. Tässä kehittämistehtävässä ei varsinaisesti keksitty uutta tai mullistavaa, jota aiemmin ei olisi joko kokeiltu. Yhteistyössä nuorisotyöntekijöiden kanssa kehitettiin vantaalainen toimintamalli, jonka avulla nuorisotyöntekijät pääsevät ottamaan puheeksi huolensa ja samalla toimintamalli antaa nuorisotyöntekijöille valtuutuksen ja luvan puuttua ja välittää. Toimintamallin kehittämisessä nuorisotyöntekijöiden rooli oli kehittämistehtävämme kannalta keskeinen, koska toimintamallista oli tarkoitus tulla heille työväline.

Toikon ja Rantasen (2009, 83) mukaan perinteisestä tutkimuksesta poiketen kehittämistoiminnan yhteydessä muodostunutta aineistoa analysoidaan ja arvioidaan jo prosessin aikana. Tästä johtuen arviointi saattaa muuttaa kehittämistoimintaa tai myös itse arviointiasetelmaa kesken prosessin. Arvioinnin avulla ohjataan prosessin etenemistä ja kehittymistä.

SuMu - toimintamallia työstettiin aktiivisesti yhdessä kehittämisryhmän kanssa, vaikka päävastuu tuotoksesta oli opinnäytetyöparilla. Ensimmäinen versio annettiin kehittämisryhmälle kommentoitavaksi toukokuussa 2010. Tällöin käsiteltävät teemat olivat lähinnä ajatuksia siitä, mistä nuoren tai vanhempien kanssa puhuttaisiin. Teemat koskivat nuoren kotielämää, harrastuksia ja koulua, pääpainona oli kuitenkin nuoren mahdollinen päihteidenkäyttö. Marraskuussa 2010 käsikirja oli opinnäytetyöparin mielestä jo valmis, mutta kehittämisryhmä toivoi tuolloin mallin laajentamista pois ehkäisevästä päihdetyöstä ja nuoren päihteiden käytöstä. Mallin toivottiin vastaavan tarpeeseen, jolla nuori voitaisiin kohdata mistä tahansa huolesta.

”Emme sitten kuunnelleet aiemmin riittävästi. Malli uusiksi ja laajaksi koskemaan kaikkia nuoren elämän haasteita. Onnistuuko mallintaminen tältä pohjalta lainkaan? Toisaalta minulla on vahva tunne, että juuri näin tämä kuuluukin olla.”(Hankepäiväkirja/Hörkkö 15.11.2010)

Lastensuojelun työntekijöitä ja palvelupäällikköä tavattiin kehittämisprojektin aikana kolme kertaa. Lastensuojelu nimesi kehittämisen tueksi omat vastuuhenkilöt pilottialueilta ja odotti yhteistyötä positiivisin mielin. Mallille nähtiin tarvetta, ja nuoret ohjautumista palvelun

piiriin myös lastensuojelun kautta pohdittiin. Tämä päätettiin jättää pilottivaiheen ulkopuolelle.

” Nuorisopalveluissa kehitteillä uusi varhaisen puuttumisen toimintamalli SuMu (tulee sanoista suunnan muutos) Ylemmän Ammattikorkeakoulun opinnäytetyönä. Toimintamallin tavoitteena on luoda strukturoitu malli huolen puheeksi oton välineeksi. Toimintamalli on kehitetty yhteistyössä nuorisopalveluiden nuorisotyöntekijöiden kanssa. SuMu -keskusteluja pidetään 2-3 /nuori, yhdessä tapaamisessa mukana myös nuoren huoltajat. Huolen taustalla voi olla nuoren päihde kokeilut, näpistelyt, käytöshäiriöt tai käytännössä mikä vain mikä saa työntekijälle tunteen, että nuoren asioita olisi hyvä selvittää tarkemmin. Malli on suunnattu varhaiseen puuttumiseen, tilanteeseen, jossa välttämättä ei vielä täyty lastensuojeluilmoitus velvollisuus.” (Kokousmuistio nuorisopalvelut ja lastensuojelu 27.9.2010)

5.4 SuMun esittely

Lopullinen SuMu - toimintamalli muuttui alkuperäistä suunnitelmaa laajemmaksi, jolloin sen avulla pystytään ottamaan lähes mikä tahansa huoli puheeksi nuoren ja hänen perheensä kanssa. SuMu - toimintamallissa nuorisotyöntekijät järjestävät nuoren ja nuoren huoltajan kanssa kolme eri tapaamista, joissa selvitetään keskustelemalla nuoren tilannetta sekä nuoren ja vanhemman ajatuksia. Tapaamisten lähtökohtana on työntekijän havaitsema huoli, jota pyritään yhteisissä keskusteluissa selventämään ja tarvittaessa hakemaan yhdessä toisenlaista suuntaa nuoren elämään. Nuorisotyöntekijä arvioi oman kokemuksensa ja havaintojensa perusteella kuka nuorista tulisi hyötymään keskusteluista ja kenelle keskusteluja olisi tarpeen tarjota. Työntekijän on hyvä selvittää nuorelle ja tämän huoltajalle miksi hän nimenomaan näki tämän nuoren kohdalla SuMu - tapaamiset tarpeellisina. Nuorisotyöntekijät järjestävät tapaamiset joko yksin tai yhdessä työparin kanssa.

Kuvio 4: SuMu toimintamalli

SuMu -toimintamallin tapaamiset ja niissä käytävät keskustelut perustuvat asiakaslähtöiseen ja asiakasta kunnioittavaan työotteeseen, jossa aidosti kuullaan asiakkaan, nuoren ja hänen huoltajansa ääntä. Asiakaslähtöinen toiminta perustuu asiakkaan tarpeiden, toiveiden ja odotuksien huomioonottamiseen ja asiakasta tulisi palvella hänen omista lähtökohdistaan. Tärkeää on, että asiakkaalle ja hänen lähipiirilleen annetaan mahdollisuus vaikuttaa toiminnan kehittämiseen ja palautteella on toiminnan kannalta todellista merkitystä. (Asiakaslähtöiset palveluprosessit 1999, 27-32.)

SuMu -toimintamallissa nuorisotyöntekijät tuovat omat havaintonsa ja niiden aiheuttaman huolen mukaan keskusteluun, mutta eivät etukäteen määrittele mitä tukea nuori tarvitsee tai mikä hänen ongelmansa on tai onko sitä ollenkaan. Työntekijät tarjoavat perheelle mahdollisuuden yhteiseen keskusteluun nuoren tilanteesta ja tilanteeseen liittyvien mahdollisten uhkien ja haasteiden selvittämiseen. Sorsan (2002, 43-68) mukaan sosiaali- ja

terveyspalveluissa asiakaslähtöisyys ilmenee toiminnan taustalla olevien arvojen ja ajattelun tasolla, ja käytännön toimintana. Näitä kahta tasoa yhdistää työhön liittyvä jatkuva eettinen pohdinta. Arvopohjan ja ajattelun tasolla asiakaslähtöisyys ilmenee siinä, että työtä ohjaavana keskeisenä periaatteena nähdään ihmisarvo ja sen kunnioittaminen, ihminen tai asiakas, nähdään osana omaa ympäristöään. Arvot määrittelevät myös näkemyksen asiakkaasta, työntekijästä ja näiden rooleista ja suhteesta sekä yhteistyön luonteesta. Käytännön toiminnan tasolla asiakaslähtöisyys ilmenee Sorsan mukaan siinä, että toiminta lähtee asiakkaan omasta erityisestä elämäntilanteesta käsin.

Tapaamisia ennen nuorisotyöntekijä on yhteydessä nuoreen ja tämän huoltajiin ja kertoo avoimesti omista havainnoistaan ja niihin liittyvästä huolesta. Nuorisotyöntekijä tarjoaa nuorelle ja vanhemmille mahdollisuutta SuMu -tapaamisiin ja sopii tapaamisajat. Tapaamiset ovat vapaaehtoisia eivätkä nuorisotyöntekijät voi pakottaa nuorta tai huoltajia osallistumaan tapaamisiin. SuMu -keskusteluissa käsitellään uhkien ja haasteiden lisäksi nuoren ja hänen huoltajansa voimavaroja ja vahvuuksia, joiden näkyväksi tekeminen ja henkiin herättäminen edistävät nuoren ja huoltajan itsenäistä selviytymistä. Nuoren omaa näkemystä kunnioitetaan ja sitä myös kuullaan. Samalla myös välitetään nuoren näkemys huoltajalle. Sorsan (2002, 43-68) mukaan asiakaslähtöinen työskentely on samanaikaisesti dialogista ja yhteistoiminnallista ja työskentelyn tavoitteena on voimaantuminen, millä tarkoitetaan asiakkaan omien voimavarojen löytymistä ja niiden kasvun ja kehityksen tukemista. Sorsa painottaa, että asiakaslähtöisyys työtä ohjaavana periaatteena edellyttää jatkuvaa eettistä pohdintaa ja asiakaskohtaisesti muuttuvaa ja joustavaa toimintaa.

Ensimmäisessä tapaamisessa työntekijä tapaa nuoren ja kertoo huolensa ja niihin johtaneet konkreettiset tilanteet. Esimerkiksi: ”Olen huolissani juomisestasi, koska olen useasti nähnyt sinut humalassa ja siideripullo kädessä”. Tämän jälkeen työntekijä pyytää nuorta kertomaan oman näkemyksensä tilanteesta ja miksi tapaaminen nuoren mielestä järjestettiin. Työntekijän tavoitteena on selvittää nuoren elämäntilannetta laajemmin ja saada nuori itse pohtimaan samalla juomisen vaikutusta elämäntilanteeseensa. Työntekijällä on apuna tukikysymyksiä, jotka auttavat avaamaan keskustelua ja suuntaamaan nuoren ajatuksia laajemmin kaikkiin oman elämänsä osa-alueisiin, kotiin, kouluun, kavereihin, vapaa-aikaan ja harrastuksiin. Tarkoituksena on pohtia jokaisen osa-alueen kohdalla myös sitä, miten esimerkiksi toistuva juominen mahdollisesti vaikuttaa kyseiseen osa-alueeseen. Keskustelun lopuksi työntekijä vielä tarkentaa onko nuorella itsellään huolta juomisesta tai onko hän itse huolissaan jostakin muusta asiasta. Tapaamisen lopuksi nuori ja työntekijä täyttävät yhdessä lomakkeen nro 2 (liite 1). Tarkoituksena on, että nuori ja työntekijät pohtisivat mitkä asiat aiheuttavat huolta tällä hetkellä eniten ja mitä huolen vähentämiseksi voitaisiin tehdä.

Toisessa tapaamisessa työntekijä tapaa nuoren ja nuoren huoltajat/huoltajan. Työntekijä kertoo lyhyesti oman huolensa ja kertoo lyhyesti SuMu - tapaamisten tarkoituksen ja tavoitteet. Lomakkeen 2 (liite 1) avulla tuodaan esille nuoren näkemys omasta tilanteestaan. Tavoitteena olisi selventää huoltajille, miten nuori näkee esimerkiksi kotitilanteen ja mitä haaveita hänellä olisi kotitilanteen muuttumiseksi. Samalla tavalla käsitellään kouluun, kaverisuhteisiin, vapaa-aikaan ja harrastuksiin sekä päihteiden käyttöön liittyvät asiat. Tarkoituksena olisi yhdessä nuoren ja vanhemman kanssa päästä keskustelemaan mitä huolia ja toisaalta, mitä vahvuuksia nuoren tilanteessa on. Tavoitteena olisi tehdä suunnitelma siitä mitä, huolien vähentämiseksi voitaisiin yhdessä tehdä ja miten. Keskustelun pohjalta työntekijä kirjaa sovitut asiat ylös, esimerkiksi näin:

- ”Nuoren tavoite: kotitehtävien tekeminen säännöllisesti. Miten: Nuori tulee kotiin aiemmin.”
- ”Huoltajan tavoite: nuoren kotiintuloajoista ja nukkumaan menosta huolehtiminen ja muistuttaminen. Miten: Huoltaja antaa enemmän omaa aikaansa nuorelle.”
- ”Nuorisotyöntekijän tavoite: Ohjata nuorta mielekkään tekemisen pariin. Miten: Tappaa nuorta aluksi säännöllisesti.”

Kolmannessa tapaamisessa nuori ja työntekijät tapaavat ja tarkentavat tehtyä suunnitelmaa ja sopivat tarkemmin suunnitelman yksityiskohdista. Esimerkiksi nuori ja työntekijä voivat sopia jatkotapaamisista ja nuoren käynneistä nuorisotalolla. Nuorisotyöntekijä voi olla nuoren tukena uuden harrastuksen löytämisessä tai aloittamisessa. Seurantatapaaminen järjestetään tarvittaessa.

Mikäli nuorisotyöntekijälle jää huoli nuoren tilanteesta, tulee hänen olla tarvittaessa yhteydessä lastensuojeluun lastensuojelun tarpeen selvittämisen arvioimiseksi. Nuorelle ja hänen huoltajalleen yhteydenottoa lastensuojeluun tulee perustella lastensuojelulain 25 §:ssä mainitulla myös nuorisotoimen työntekijöitä koskevalla ilmoitusvelvollisuudella. Lastensuojelulain 25 §:n mukaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon, opetustoimen, nuorisotoimen, poliisitoimen, rikosseuraamuslaitoksen, palo- ja pelastustoimen, sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon palvelujen tuottajan, opetuksen tai koulutuksen järjestäjän, seurakunnan tai muun uskonnollisen yhdyskunnan, kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta annetun lain (746/2011) 3 §:ssä tarkoitetun vastaanottokeskuksen ja järjestelykeskuksen, hätäkeskustoimintaa harjoittavan yksikön; taikka koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa harjoittavan yksikön palveluksessa tai luottamustoimessa olevat henkilöt tai vastaavissa tehtävissä toimeksiantosuhteessa tai itsenäisinä ammatinharjoittajina toimivat henkilöt sekä kaikki terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä

vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä. (Lastensuojelulaki 25§).

Ilmari Rostilan (2001, 39-40) mukaan asiakaslähtöisyyttä ei tule nähdä toiminnan perustavoitteena, vaan keinona tavoitteisiin pyrkimiseen. Asiakaslähtöisyyteen kuuluvat asiakkaiden omien käsitysten ja toiminnan kunnioittamisen lisäksi asiakkaan tarpeiden ja odotusten tunteminen ja toimiminen tarvittaessa niiden mukaisesti. Rostila pitää voimavarakeskeisyyttä lähtökohtana asiakasta kuulevaan ja asiakkaan tavoitteista lähtevään kohtaamiseen.

SuMu - toimintamallissa nuorisotyöntekijä puuttuu nuoren tilanteeseen ja pyrkii yhteistyössä nuoren ja hänen huoltajansa kanssa vaikuttamaan huolta aiheuttavaan ja nuoren kasvulle ja kehitykselle haitalliseen tilanteeseen. Niemisen (2007, 23), Piironen-Malmin ja Strömbergin (2008, 168) mukaan nuorisotyön ensimmäisenä yleisenä tehtävänä pidetään sosialisatiota eli nuorten liittämistä vallitsevan kulttuurin, yhteiskunnan ja lähiyhteisön jäseneksi. Perinteisesti tällä on tarkoitettu kulttuurin ja yhteiskunnan arvojen, roolien, käyttäytymistapojen ja toimintamallien siirtämistä uudelle sukupolvelle. Sosialisatioon katsotaan sisältyvän sellaisten tietojen, taitojen, arvojen ja toimintatapojen välittämistä, mikä osaltaan mahdollistaa nuoren osallistumisen yhteisöjen ja yhteiskunnan kehittämiseen ja uudistamiseen. Sosialisatión kautta nuorilla on mahdollisuus omaksua, muuttaa tai hylätä tarjottuja malleja, rooleja, käyttäytymistapoja tai toimintamalleja.

5.5 Pilotointi

SuomiSanakirjan (2011) mukaan pilotointi tarkoittaa kokeilua, testijaksoa tai pilottiprojektia. SuMu - toimintamalli pilotoitiin kahdella nuorisopalveluiden toiminta-alueella Korso-Koivukylässä ja Länsi-Vantaalla toukokuun ja syyskuun 2011 välisenä aikana. Pilottialueilta kehittämisryhmän työhön osallistui nuoriso- ja erityisnuorisotyöntekijöitä. Nämä kehittämisryhmän jäsenet olivat lisäksi vastuussa omien alueiden henkilökunnan koulutuksesta ja perehdytyksestä malliin.

Kehittämisryhmässä päätettiin, että mallia pilotoivat myös ne työntekijät, jotka eivät varsinaiseen kehittämistyöhön osallistuneet. Tällä haluttiin varmistaa myöhempi toimintamallin juurtuminen ja laajemmat kokemukset. Esimiestyön tuki oli pilotoinnin onnistumisen kannalta keskeistä. Onhan niin, että myös motivoituneet työntekijät tarvitsevat uuden toimintamallin kokeiluun tukea. Esimiehet veivät aktiivisesti asiaa eteenpäin omista työntekijäkokouksissa ja omilla päätöksillään mahdollistivat pilotointien suorittamisen. Pilotointien aikana opinnäytetyöpari tapasi kehittämisryhmää säännöllisesti ja toimintamallia pilotoineilta työntekijöiltä kerättiin palautetta Webropol kyselyohjelman avulla.

Kehittämistehtävässä tulee mahdollisuuksien mukaan huolehtia toimijoiden osallistamisesta (kts. Seppänen-Järvelä 2004, 15; Koskinen 2002, 39). Kehittämistehtävämme ydin ja tuotos muodostui tiiviissä vuorovaikutuksessa kehittämisryhmän kanssa. Projektin aikana jouduimme usein pohtimaan nuorisotyöntekijöiden kanssa sitä, miten sovittaa nuorisotyön perinteiseen olemukseen perheiden tapaaminen ja varhainen puuttuminen. Nuorisotyön katsotaan perinteisesti perustuvan asiakkaiden vapaaehtoisuuteen ja vaikka varhainen puuttuminen tai välittäminen perustuu vapaaehtoisuuteen, on sen taustalla myös huoli ja osin lastensuojelulain velvoitteet. (kts. Mertanen 2011, 1000-1010; Silvennoinen 2001, 11.)

Airaksisen (2008, 27-28) mukaan käytännön työn etiikka pyrkii kuvaamaan ja ohjaamaan toimintoja kohti hyviä, kestäviä ja vastuullisia käytäntöjä. Tähän pyrimme kehittämistehtävässämme aktiivisesti. Tavoitteena on saada luotua Vantaalle pysyvä eettisesti korkeatasoinen työmenetelmä, joka tulee juurtumaan osaksi Vantaan kaupungin nuorisopalveluiden työtä. On silti muistettava, että mikään toimintamuoto ei menesty itsestään, ilman kritiikkiä ja siihen pohjautuvaa uudistamista. Eettisessä kehittämisessä ei ole tavoitteena arvostella ja tuomita muita, vaan sen avulla pyritään antamaan jokaiselle mahdollisuus parantaa omaa työtään, niin että siitä voi ottaa täyden vastuun.

Pietilä ja Länsimies-Antikainen (2008, 11) linjaavat, että kehittämistehtävän luotettavuutta ja eettisyyttä ei voida arvioida täysin samoin mittapuittein, miten perinteistä tutkimusta arvioidaan. Silti yhtymäkohtia on paljon, vaikka kyseessä ei ole perinteinen akateeminen tutkimus. Kirjallisuudessa viitataan siihen, että eettistä normistoa tai erillistä ohjeistusta ei ole mahdollista laatia kattamaan kaikkia yksittäisiä tapauksia ja tästä syystä tutkijan henkilökohtainen toiminta ja vastuu perustuvat kunkin tutkijan (tai kehittäjän) yksilölliseen, eettiseen päätöksentekokykyyn. Toisaalta eettistä toimintaa ohjaa se yhteisö, jossa työtä tehdään. Etiikassa on kyse arvoista ja ihanteista, jotka koskettavat ihmisten toimintaa ja valintoja. Samalla joudumme kehtämään sen, ettei etiikka anna valmiita ratkaisuja, vaan se tarjoaa ajattelun ja pohtimisen välineitä.

Sosiaalialan ammattieettisten säädösten mukaan ammattilaisten on huomioitava asiakkaan itsemääräämisoikeus ja sitä on kunnioitettava ja edistettävä. Asiakslähtöisyyteen kuuluu, että asiakkaan omia ajatuksia ja toimintaa kunnioitetaan. Näin asiakkaalle tulee tunne, että hän mahdollisesta kriisistä huolimatta kykenee vaikuttamaan oman elämänsä kulkuun. Tutkija Anu Gretschelin (2007) mukaan olennaista osallisuudessa on kokemus muutoksen aikaansaamisesta omassa elämässään ja ympäristössään. Täysi-ikäisen asiakkaan kohdalla osallisuuden mahdollistaminen on yksinkertaisempaa. Alaikäisen nuoren kohdalla osallisuutta rajoittaa nuoren vajaavaltaisuus, silti se pitäisi mahdollistaa nuorta aliarvioimatta. (Talentia 2005, 8.)

Määtän (2007, 81) mukaan nuoren päihteiden käyttöön tulee puuttua moniammatillisesti, tiiviillä verkostotyöllä ja aidolla välittämällä. Verkostotyö ei aina ole helppoa, siksi sitä tulee aina tarkastella toimintaan osallistuvien kokemusten kautta. Mikä motivoi auttajia, miksi he työtä tekevät, mihin he sillä pyrkivät? Ammattilaisten työtä ohjaavat ihanteet ja ammattietiikka vaihtelevat tehtävästä ja henkilöstä riippuen. Ammatillisilla on työtä motivoivat ideologiansa, jotka innoittavat sosiaaliseen työhön. Ihmisten välisessä työssä nousee aina keskiöön auttajan ja asiakkaan välinen vuorovaikutussuhde. Eettiset kysymykset moraalisine ongelmineen ovat totta kun pohditaan vuorovaikutusta. Erilaisten laskusuhdanteiden myötä työntekijät joutuvat tasapainottelemaan työnkuvansa tulostavoitteiden, rahansäästön ja ammatillisten tavoitteidensa ristiriitaisissa tavoitteissa. Lisäksi tuen ja kontrollin tarjoamisen yhdistämiseen liittyy ristiriitoja: miten auttaja voi huolta kokiessaan lisätä kontrollia niin, ettei menetä syntyneitä yhteyttä asiakkaaseen ja hänen tukemisensa mahdollisuutta.

Kehittämistehtävän eteneminen sujui aktiivisesti reflektoiden ja mallintamisen tavoitteet muuttivat tarpeen mukaan suuntaa sen edetessä. Kaiken pohjana oli suunnittelu ja yhteinen haave jostain. Suunnitelma luotiin alussa väljäksi ja aktiivinen suunnittelu ja kehittäminen ei missään vaiheessa päättynyt. Karlsson ja Marttala (2001, 107) toteavatkin, että suunnittelu on koko projektin jatkuva prosessi ja projektin edetessä kehittämiseen osallistuvilla henkilöillä tulisi olla rohkeutta muuttaa suuntaa, mikäli jokin toteutettava asia ei enää tunnu mielekkäältä. Tässä kehittämistyössä tavoitteen muutos konkretisoitui opinnäytetyön kirjoittajille kun malli oli lähes valmis ja kirjoittajat palasivat omien muistiinpanojen alkuun. Aluksi SuMu -interventio oli suunniteltu puhtaasti nuorten päihteiden käytön puuttumisen välineeksi. Pilotointien aikana todettiin, että työntekijät hyödynsivät SuMu:a tilanteissa, jotka ylipäättään aiheuttivat huolta nuoren elämässä. Seuraava lainaus toisen opinnäytetyön kirjoittajan päiväkirjasta kehittämisryhmän kokouksesta pilotointien aikana.

”Näin se sitten meni ;o) SuMua on tehty jo 12. Hauskaa sinänsä, että nyt se mistä ollaan puhuttu on toteutunut, vain joidenkin SuMujen takana on ollut päihteet. Valtaosa tapaamisista on perustunut ihan jollekin muulle huolelle, väkivalta, käytös, perhetilanne jne....” (Hankepäiväkirja/Hörkkö 20.5.2011)

Holpainen ja Eskola (2001, 8) muistuttavat, että kehittäminen ei synny pakottamalla, vaan sen tueksi tarvitaan kannustavaa ilmapiiriä. Asioita kuuluu kyseenalaistaa ja epäonnistumiset tulee sallia. SuMu -toimintamallin pilotointiin ja kehittämisryhmään valikoitui ihmisiä, jotka olivat valmiita sopeutumaan muuttuvaan tavoitteeseen ja kehittämistyöhön oleellisena kuuluvaan nopeuteen. Ilman tätä työryhmän innovatiivisuutta, sitoutuneisuutta ja panostusta SuMu ei olisi lopullisesti sitä, mitä se nyt on. Mikäli opinnäytetyöpari ei olisi pystynyt kuulemaan ja osallistamaan työryhmää aitoon työskentelyyn, olisi SuMu nyt vain päihteitä kokeilevien nuorten perheille tarkoitettu kohtaamisen apuväline. Kiitos työryhmän, SuMu

muuttui monipuolisemmaksi työvälineeksi, joka sopii nuorisopalveluiden työtteeseen paremmin. Seuraavassa lainaus toisen opinnäytetyöparin hankepäiväkirjasta, joka on tehty kehittämisryhmän kokouksen jälkeen. Tässä vaiheessa pilotoinnit olivat jo käynnissä.

"Nuorisotyöntekijät ovat tehneet jo vaikka kuinka monta SuMu:a. Tapaamiset vanhempien kanssa ovat kuulemma menneet hyvin ja palaute on ollut hyvää. Onneksi unohdimme sen ehkäisevän päihdetyön pelkästään ja olimme valmiita myös tähän muuhun. On ihanaa nähdä innostuneita työntekijöitä!"
(Hankepäiväkirja/Sassi 21.5.2011)

Suurimmat haasteet löytyivät nuorisotyöntekijöiden perustehtävän kiireellisyydestä ja haasteellisuudesta. Uuden työmenetelmän ottaminen osaksi arkea on vaikeaa, kun työntekijöiden kalenterit ovat jo valmiiksi täynnä ja ylitöitä oli jo ennen uutta menetelmää. Pilotointivaiheessa työntekijöiden sitoutuminen ja aito halu saada uusi yhdessä kehitetty menetelmä käyttöön voitti aikataulliset haasteet. Juurruttamisvaiheessa esimiestyön päätökset ja ohjaus tulevat korostumaan pilotointivaihetta enemmän.

Pilotointeja toteutui lopulta yhdeksäntoista. Näistä kolmetoista toteutui Korso-Koivukylän alueella ja kuusi Länsi-Vantaalla. Tavoitteenamme oli 20 toteutunutta interventiota, kymmenen kummallakin alueella. Tähän tulokseen tulee olla tyytyväinen. Loppujen lopuksi pilotoinnit tapahtuivat ajanjaksolla toukokuu - syyskuu 2011. Kesän aikana työntekijöiden lomat, leirit ja leirivapaat sekoittivat aikatauluja. On silti hyvä pysähtyä miettimään mikä olisi mahdollistanut, jopa tavoitteeseen nähden suuremman määrän pilotointeja. Työryhmän osallistamisessa koemme, että opinnäytetyöparina onnistuimme hyvin. Esimiesten osallistamisessa olisi taas ollut parantamisen varaa. Esimiehiin pidimme yhteyttä lähinnä lastensuojelun kanssa pidetyissä yhteisissä kokouksissa, sähköpostitse ja käytävällä ajatuksia vaihtaen (toinen opinnäytetyön kirjoittaja oli pilotointien alussa töissä nuorisopalveluissa). Jälkikäteen arvioituna tiiviimpi ja virallisempi yhteydenpito esimiehiin olisi ehkä parantanut myös toteutuneiden interventioiden määrää.

Virtasen (2009, 150-151) mukaan luovuus ja innovaatio korostuvat kun puhutaan projektityöstä ja pääsääntöisesti voidaan ajatella, että kehittäminen menestyy kannustamalla, positiivisuudella ja kehumalla. Tämän lisäksi projektinhallinta perustuu reflektointiin, vuorovaikutukseen ja dialogiin. Virtasen ajatuksia pidettiin koko kehittämisryhmätyöskentelyn ajan kantavana voimana. Toisaalta positiivisuus oli helppoa, sillä kehittämisryhmä koostui innostuneista ammattilaisista. Pilotointien loppuvaiheessa oli jopa havaittavissa, että kehittämisryhmän jäsenet alkoivat toteuttaa SuMu:a itse parhaaksi katsomallaan tavalla, sen perimmäinen ajatus ei muuttunut, mutta nuorisotyöntekijät rohkaistuivat toimimaan omalla otteellaan ilman, että SuMu:n runko esti omaleimaista tapaa tehdä työtä ja kohdata vanhempia. Seuraava lainaus on kehittämisryhmän muistiosta.

”Todetaan, että SuMu:n käyttäminen on mahdollista myös ilman lomakkeita. X kokee, että omalle persoonalle sopii paremmin luovuus. Keskusteltu siitä, että koska työntekijä osaa SuMu:n hyvin, mahdollistaa se tilanteessa herkempänä olemisen myös ilman lomakkeistoa. Aluksi menetelmää opeteltaessa lomakkeisto on kuitenkin tärkeä ja ehdotonkin.” (Kehittämisryhmän kokous 20.5.2011)

Kehittämisryhmä ja opinnäytetyöpari oppivat pilotoinneista runsaasti. Mallin juurtumista ajatellen, olisi tärkeää, että nuorisopalvelut mahdollistaisivat kaikille uusille toiminta-alueilla rauhallisen SuMu:n sisäistämisen ja ymmärtämisen. On tärkeää olla osa prosessia, jossa vanhempien kohtaamiseen rohkaistaan, tuetaan, koulutetaan ja siihen annetaan myös työnohjausta. Uskallamme väittää, että SuMu:n juurtumisen suurin haaste on nuorisotyöntekijöiden joutuminen pois omalta mukavuusalueeltaan, nuorten kanssa työskentelystä, vanhempien kohtaamiseen.

5.6 Palaute

Koskisen (2002, 56) mukaan arvioinnin avulla saadaan näkyväksi kehittämishankkeiden tulokset ja tuotokset. Arviointi on parhaimmillaan oppimisen väline, joka tuottaa palautetta niin ohjausryhmälle kuin projektiin osallistuneille työntekijöille. Arvioinnin avulla on mahdollista kehittää edelleen hankkeen tuotoksia, ideoita sekä helpottaa jatkosuunnitelmien tekemistä tai juurruttamista. Kehittämistyössämme arviointi oli kaksiportainen. Kehittämisryhmän osallistamisen kautta arvioitiin itse kehittämistyötä. Asiakkailta sekä SuMu - interventioon osallistuneilta työntekijöiltä kerättiin kirjallista palautetta menetelmän sisällöstä, tunnelmasta, käyttökelpoisuudesta ja ammatillisuudesta. Tämä kirjallinen palaute syötettiin anonymisti Webrol järjestelmään, jonka tuloksia hyödynnettiin arvioinnissa.

Seppänen-Järvelä (2004, 21) kirjoittaa, että projektien tuloksia arvioitaessa on havaittu kehittämistoiminnan onnistumisen kannalta olevan merkittävää, kuinka siinä on huomioita johtaminen, vuorovaikutus ja viestintä. Hänen mukaansa kehittämistoiminnan arviointi tulisi suunnata projektin aikaiseen toimintaan. On ymmärrettävää, ettei hankkeen lopussa tuotettua arviointitietoa enää voida käyttää menneisyyden muuttamiseksi. Tarvitaan siis tietoa jo hankkeen aikana, jotta sitä voidaan käyttää hankkeen toiminnan parantamiseen. SuMu toimintamallissa kehittämistoiminnan aikainen arviointi rakennettiin dialogin ja osallisuuden varaan. Kehittämisryhmässä käytiin säännöllisesti avointa ja aktiivista keskustelua. Näiden keskustelun pohjalta toimintaa muutettiin tarvittaessa. Tästä esimerkkinä loppuvaiheen arvio, jossa työntekijät toivat esiin perheiden tarpeen tavata vielä seurantakäynnin merkeissä. Tämä ei ollut alun perin SuMu toimintaohjelmassa lainkaan.

Asiakaspalautetta kerätään Dutkan (1994, 1-10) mukaan siksi, että sen tavoitteena on hankkia tietoa asiakkaiden odotuksista, toiveista ja palvelusta saaduista kokemuksista.

Asiakaspalautteen kerääminen tulisi Salmelan (1997, 60-61) mukaan aloittaa palautteen keräämisen tavoitteen miettimisestä. Ennen palautteen menetelmien pohdintaa tulisi vastata kysymykseen miksi palautetta halutaan kerätä tai mitä asioita sen avulla halutaan selvittää. Otoskoon ollessa verrattain pieni, kuten opinnäytetyömme palautteissa oli, toteaa Salmela (1997, 84), että on järkevää kysyä palautetta kaikilta. SuMu - intervention osalta päätimme jo alussa kerätä palautetta niin työntekijöiltä kuin intervention kohderyhmältä, vanhemmilta ja nuorilta. Olimme kiinnostuneita miten asiakkaat kokivat yhteydenoton, SuMu - keskustelun ja sen tunnelman. Palautelomakkeet annettiin perheille intervention jälkeen ja he palauttivat lomakkeet suljetussa kirjekuoressa työntekijälle, joka kuorta avaamatta palautti sen nuorisopalveluiden toimistolle. Toimistolla kuoria ei avattu, vaan ne toimitettiin edelleen suljettuina opinnäytetyöparille. Käsin täytetyt lomakkeet syötettiin opinnäytetyöparin toimesta Webropol -järjestelmään. Työntekijöillä oli mahdollista antaa palautetta joka lomakkeen avulla tai syöttämällä vastauksensa suoraan Webropoliin sähköisen linkin kautta. Kaikki palaute kerättiin anonyymina.

Salmela (1997, 72) toteaa tulosten analysoinnin parhaimmillaan myös olevan kehittämisryhmän motivoinnin väline. Varsinkin silloin, kun tavoitteena on uuden toiminnan tai palvelujen parantaminen. Opinnäytetyömme asiakaspalautetta tarkasteltiin pintapuolisesti pitkin kehittämisprosessia ja vanhempien, nuorten ja työntekijöiden kommentteja käytiin yhdessä läpi kehittämisryhmän kanssa. Tämä osoittautui tärkeäksi keskustelun avajaan elementiksi ja motivoijaksi jatkaa tapaamisia erityisesti kun keskusteltiin kehittämisryhmän jäsenten omista kokemuksista ja tuntemuksista.

” X kertoo, että työntekijöissä on näkynyt voimaantumista, itseluottamuksen kasvua.” (Kehittämisryhmän kokous 20.5.2011)

Salmela (1997, 95) korostaa, että parhaimmillaan asiakaspalautelomakkeita tulisi testata ennen niiden varsinaista käyttöönottoa ja esitestauksen lisäksi tehtäisiin niin sanottu pilottitutkimus. Tällä tavoin palautteen käsittelijät saavat kokonaiskäsityksen siitä, miten vastaajat vastaavat, ymmärtävät kysymykset tai huomaavat kysymyksissä mahdolliset virheet. SuMu palautelomakkeiden kohdalla toteutimme palautekyselyjen testaamisen paperille tulostettuina kehittämisryhmän kokouksessa. Tästä johtuen emme huomanneet, että palautelomakkeen sähköisessä versiossa oli yhden kysymyksen asettelussa virhe ja vastaaminen tämän kysymyksen kaikkiin väittämiin oli mahdotonta. Onneksi virhe huomattiin siinä vaiheessa, jossa palautteita oli tullut vähän ja kehittämisryhmän jäsenet lomakkeen korjaamisen jälkeen tunnistivat omat vastauksensa ja pystyivät täyttämään puuttuvat kohdat jälkikäteen. Palautteiden käsittelyn yhteydessä huomasimme, että työntekijöiden palautelomakkeessa kysymykset olisi pitänyt jaotella siten, että työntekijät olisivat vastanneet kysymyksiin tapaamisen sisällön hyödyllisyydestä kahteen kertaan. Näin kokemukset sekä nuoren, että vanhempien tapaamisesta olisi saatu eroteltua.

Palautelomakkeessa arvioitiin SuMu:n tarpeellisuutta ja keskustelun aikana esiin nostettujen aihealueiden mielekkyyttä. Mattila (1999, 68) kirjoittaa, että väittämien avulla tyytyväisyyden mittaaminen tarkentuu. Käyttämämme viisiluokkainen menetelmä on Mattilan arvion mukaan yhtä luotettava, kuin jos käytössä olisi seitsemänluokkainen väittämäpatteristo. Tärkeintä on, että lomakkeessa on positiivisia ja negatiivisia vaihtoehtoja yhtä paljon. Palautelomakkeemme väittämät olivat: Täysin samaa mieltä, melkein samaa mieltä, en osaa sanoa, melkein eri mieltä ja täysin eri mieltä.

5.6.1 Nuoren ja vanhempien palaute

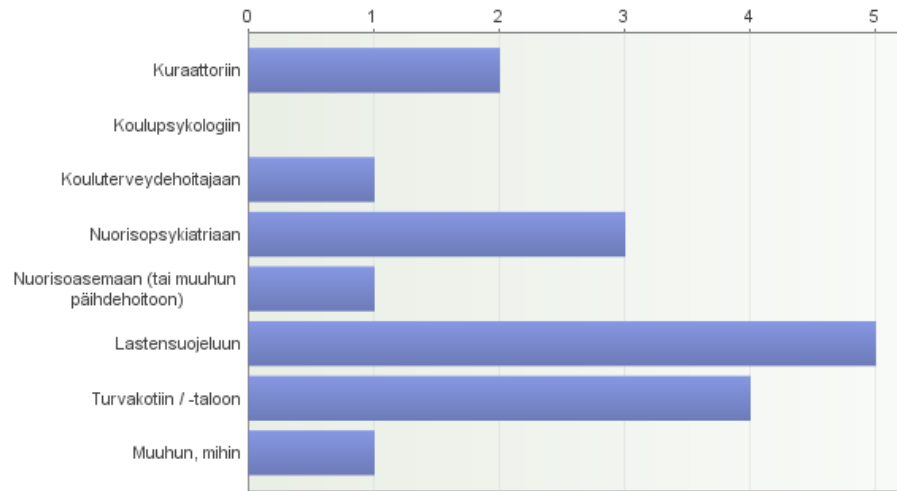
SuMu - keskusteluun osallistuneilta perheiltä kerättiin palautetta. Palautetta saatiin yhteensä neljältätoista perheeltä. Palaute jäi saamatta yhteensä viideltä perheeltä. Vastauksia tuli yhdeksältä nuorelta ja viideltä vanhemmalta. Keskusteluun osallistuneet nuorista kaikki ilmoittivat olevansa joko koulussa tai opiskelijoita ja heistä suurin osa oli iältään 13-15 -vuotiaita.

Perheiden taustatiedoista selvitettiin vastaajien ikä, perherakenne sekä sosioekonominen asema. Lisäksi työntekijöiden lomakkeella selvitettiin perheiden kulttuurillinen tausta. Eettisistä syistä tätä ei kysytty perheiltä vaan työntekijöiltä.

Yhdeksän nuoren perheestä neljän perheessä asui molemmat biologiset vanhemmat, kolme nuorta asui yksinhuoltajavanhemman kanssa ja kaksi nuorta vastasi asuvansa uusioperheessä. Työntekijöiden vastauksista selvisi, että SuMu - keskusteluja oli pidetty nuorille, joista yhdeksän oli suomalaisia ja loput olivat kulttuuriselta taustaltaan somaleita, afrikkalaisia, irakilaisia ja iranilaisia.

Vanhempien vastauksista selvisi, että neljä heistä oli työelämässä ja yksi eläkkeellä. Ylipäättään otoksen pienuudesta huolimatta näyttää siltä, että vastausten perusteella perheiden sosiaalisissa taustoissa ei korostu ongelmien kasaantuminen. Silti huomio kiinnittyi siihen, että vastanneista nuorista yli puolet eivät eläneet ydinperheessä.

Asiakkailta kysyttiin nuoren elämäntilanteeseen liittyviä mahdollisia muita tukikontakteja. Emme eritelleet tähän nuorten ja vanhempien vastauksia, mutta huomattavaa on, että monella SuMu - keskusteluun osallistuneella nuorella oli olemassa jo muita tukikontakteja (kts. kuvio 5). Lisäksi yksi vastaaja vastasi olevansa tukikontaktissa opettajaan.

Kuvio 5: Nuoren muut tukikontaktit

Asiakkailta kysyttiin kokemusta SuMu - keskustelun sisällöstä ja heitä pyydettiin arvioimaan keskustelun eri osa-alueiden hyödyllisyyttä. Palautteen mukaan valtaosa vastaajista koki keskustelun pääsääntöisesti itselleen hyödyllisenä (kts. taulukko 5), vastausten perusteella voidaan sanoa, että ainoastaan perheen avoimuus ei lisääntynyt SuMu - keskustelun myötä merkittävästi. Muutoin vastaajat kokivat saaneensa tukea ja tietoa, sekä heidän huolensa oli keskustelun myötä vähentynyt. Voimme siis todeta, että keskusteluun valikoituneet sisällön osa-alueet olivat hyödyttäneet perheitä.

	Täysin samaa mieltä	Melkein samaa mieltä	En osaa sanoa	Melkein eri mieltä	Täysin eri mieltä	Yhteensä
SUMU lisäsi avoimuutta perheessämme	3	2	6	0	2	13
Sain lisää tietoa keskustelun aikana	3	7	3	0	1	14
SUMU vähensi mahdollista huolta	5	5	3	0	1	14
Koin saavani tukea keskusteluista / keskustelusta	7	2	4	0	0	13
Keskustelu nuoren mahdollisesta päih-teiden käytöstä oli hyödyllinen	7	3	2	0	1	13
Keskustelu nuoren vapaa-ajasta, kave-reista ja harrastuksista oli hyödyllinen	7	5	2	0	0	14
Keskustelu nuoren kotitilanteesta oli hyödyllinen	8	4	2	0	0	14
Keskustelu nuoren koulunkäynnistä oli hyödyllinen	5	6	3	0	0	14
Yhteensä	45	34	25	0	5	109

Taulukko 2: Asiakkaiden kokemukset SuMu - keskustelusta

Keskustelun ilmapiiriä ja työntekijän ammattitaitoa kysyttiin erillisellä väittämättableilla (kts. taulukko 3). Vastaajat arvioivat työntekijöiden toiminnan, yhteydenotot, tapaamisen tunnelman, keskustelun avoimuuden ja oman kuulemisen kokemuksen pelkästään positiivisesti. Tästä kysymyksestä voimme päätellä, että SuMu - keskusteluja pitäneet työntekijät kykenivät toimimaan ammattitaitoisesti ja asiakaslähtöisesti myös perheitä kohdatessaan.

	Täysin samaa mieltä	Melkein samaa mieltä	En osaa sanoa	Melkein eri mieltä	Täysin eri mieltä	Yhteensä
Keskustelun ilmapiiri oli avoin	8	3	3	0	0	14
Minuun suhtauduttiin keskustelun aikana asiallisesti ja kunnioittavasti	10	2	1	0	0	13
Koin että minua kuultiin keskustelun aikana	11	2	1	0	0	14
Työntekijä oli ammattitaitoisen oloinen	9	2	2	0	0	13
Ensimmäinen yhteydenotto mahdollisuudesta keskusteluun oli asiallinen	13	0	1	0	0	14
Ensimmäisessä yhteydenotossa minulle kerrottiin riittävästi keskustelun tavoitteesta	10	1	2	0	0	13
Yhteensä	61	10	10	0	0	81

Taulukko 3: Asiakkaiden kokemukset SuMu - keskustelun ammatillisuudesta

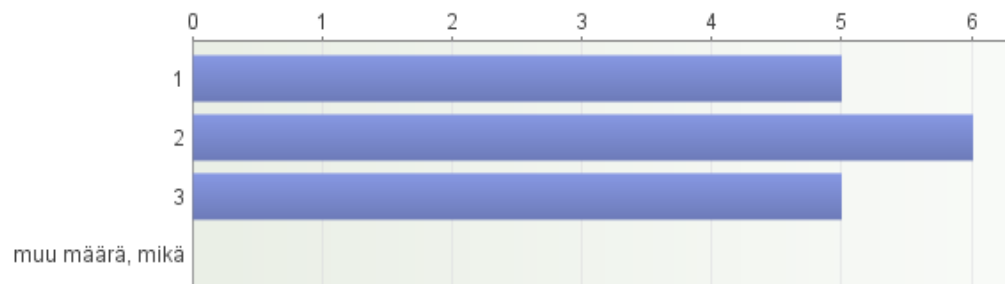
Palautteessa oli avoin kohta, johon asiakkailta oli mahdollisuus kommentoida vapaasti. Tähän saimme kolme vastausta. Yksi vastaajista oli kokenut keskustelun kehittävänä, yksi ei halunnut sanoa mitään ja yksi (nuori) kommentoi palautelomakkeen kysymysten olleen vaikeita ymmärtää.

Asiakaspalautteen osalta voimme todeta, että vaikka otos on pieni, niin mielestämme SuMu - toimintamalli on eettisesti onnistunut, sillä asiakkaat ovat kokeneet tullessaan hyvin kohdelluksi ja asiallisesti kohdatuksi. Tavoittelemamme dialogisuus näyttää onnistuneen ja sosiaalinen vahvistaminen on palautteen mukaan ollut mahdollista toteuttaa. Toisaalta vanhemmilta palautetta tuli odotettua vähemmän ja pohdimme, että olisiko palaute ollut toisenlaista mikäli sitä olisi saatu enemmän.

5.6.2 Työntekijöiden palaute

SuMu - keskustelun työntekijän palautelomakkeita saimme takaisin yhteensä kuusitoista. Osa keskusteluista pidettiin työpareina ja osassa työntekijät olivat täyttäneet palautteen yhdessä ja osassa taas erikseen. Palautteiden mukaan SuMu - keskusteluja ovat pitäneet erityisnuorisotyöntekijät (4), nuorisotyöntekijät (10), vastaava nuorisotyöntekijä (1) ja nuoriso-ohjaaja (1). Kahdeksan vastaajista oli työskennellyt alalla yli kuusi vuotta, seitsemällä vastaajista työkokemusta oli kolmesta viiteen vuotta ja yhdellä vastaajista yhdestä kahteen vuotta. Korso-Koivukylän pilottialueelta saimme vastauksia kymmenen ja Länsi-Vantaan alueen työntekijöiltä kuusi.

Palautteen perusteella yksittäisten nuorten toteutuneiden tapaamisten lukumäärä näytti vaihtelevan (kts. kuvio 6). Tämä oli kehittämisryhmän ajatuksen mukaista. Ajatuksena on koko prosessin ajan ollut, että nuoren oman tilanteen ja tarpeen mukaan tapaamisia voidaan pitää yhdestä kolmeen. Suurin osa nuorista näyttää tulosten perusteella tarvinneen vähintään kaksi tapaamista.

Kuvio 6: Yksittäisten nuorten toteutuneet tapaamiset.

Työntekijöiden mukaan SuMu - keskustelujen yhteydessä vanhempia tavattiin hieman vaihdellen. Kahden nuoren kohdalla vanhempia ei tavattu lainkaan. Kuuden nuoren kohdalla vanhemmat tavattiin kerran, neljän nuoren kohdalla kaksi kertaa, yhden nuoren kohdalla vanhempiin oltiin yhteydessä puhelimitse useita kertoja, vaikka kasvotusten tapaamisia oli yksi.

Työntekijöiltä kysyttiin palautelomakkeessa avoimella kysymyksellä mitä SuMu - keskustelun taustalla oleva huoli johtui. Seuraavassa on suorat lainaukset työntekijöiden vastauksista.

- Käytöksestä ja vanhempien kunnioituksen puutteesta.
- Äidin ja tyttären väleistä, äidin jaksamisesta.
- Äidin väsymys... loppuun palanut, haki apua!
- Nuoren päihteidenkäytöstä ja äidin ja tyttären välisistä ongelmista.
- Näpistely

- Nuoren käytös oli huolestuttavaa, nuori on lyhyen ajan sisällä tapellut sekä käyttäytynyt muutenkin nuorisotalon sääntöjen vastaisesti sekä rikkonut nuorisotalon omaisuutta. Nuoren esimerkillinen käytös on lyhyessä ajassa muuttunut huonoksi ja nuori on ollut mukana monessa ongelmatilanteessa, nuoren asenne nuorisotalon ohjaajia kohtaan on myös muuttunut.
- Käyttäytymisestä, epäkunnioituksesta ja huoli vapaa-ajan puuhailuista ja kaveripiiristä.
- Nuoren käyttäytyminen ja kielenkäyttö muuttui nopeasti ja rajuksi
- Kielenkäytöstä ja pervoista jutuista.
- Valehtelu, muiden tyhmyksiin mukaan meneminen.
- Nuoren hyvinvoinnista, nuori jättänyt nuorisopolilla käynnit vaikka masennuksen ja syömishäiriö oirehdintaa löytyy. Myös seksuaalisuus on nuorella hakusessa ja kaipaa siinä ohjausta.
- Huono käyttäytyminen nuorisotalolla.
- Nuoren käyttäytymisestä nutan junnukerhossa. Riehumista, roskaamista, tottelemattomuutta, epäkunnioitusta muita nuoria ja aikuisia kohtaan. Sosiaaliset taidot.
- Päihteet
- Väkivalta koulussa, aggressiivisuudesta koulussa.
- Nuoren kotiolot, mustelmat.

Vastauksista on pääteltävissä, että suurin osa SuMu - keskusteluun johtaneesta huolesta liittyy nuoren omaan käytökseen. Käytös on ollut huonoa, epäkunnioittavaa, nuoren vapaa-ajan viettotapa ollut huolestuttavaa tai nuori on käyttäytynyt aggressiivisesti. Päihteiden käytön tai kokeilun johdosta SuMu - keskusteluja oli pidetty ainoastaan kaksi. Tämä puoltaa edelleen kehittämissryhmän ajatusta siitä, että SuMu on luotu työvälineeksi muunkin huolen kuin päihteiden käytön puheeksi ottoon. Lisäksi vastauksissa tuli esiin vanhempien jaksamiseen liittyvät huolet. Tämä mielestämme vahvistaa ajatusta siitä, että perheen mukaan ottaminen tapaamiseen on perusteltua.

Taulukossa 4. on esitetty vastaukset nuorisotyöntekijöiltä kysymykseen, jolla he kuvaavat omia kokemuksiaan SuMu - keskustelun hyödyllisyydestä, ilmapiirin avoimuudesta, keskustelun helppoudesta ja uudesta työvälineestä. Vastausten perusteella voidaan mielestämme päätellä, että perheiden lisäksi myös työntekijät kokevat SuMu:n olevan hyödyllinen, tilannetta helpottava uusi työväline.

	Täysin samaa mieltä	Melkein samaa mieltä	En osaa sanoa	Melkein eri mieltä	Täysin eri mieltä	Yhteensä
SuMu oli hyödyllinen	2	10	3	1	0	16
Tapaamisen ilmapiiri oli avoin / luonteva	8	4	0	4	0	16
Koin, että huolesta ja nuoren tilanteesta keskusteleminen oli helppoa	10	3	3	0	0	16
Sumu antoi minulle uuden välineen työskennellä nuoren kanssa	8	4	2	1	1	16
Yhteensä	28	21	8	6	1	64

Taulukko 4: Nuorisotyöntekijöiden kokemukset SuMu - keskustelusta.

Työntekijät ovat kokeneet SuMu - keskustelun eri osa-alueet pääsääntöisesti hyödylliseksi (kts. taulukko 5). Nuoren koulunkäynnistä ja päihteiden käytöstä keskustelu koettiin vähinten hyödylliseksi. Tämä osittain selittyy sillä, että ainoastaan kahden keskustelun taustalla oli huoli nuoren päihteiden käytöstä ja koulunkäynti ei ollut nuorisotyöntekijöiden huolen taustalla kertaakaan.

	Täysin samaa mieltä	Melkein samaa mieltä	En osaa sanoa	Melkein eri mieltä	Täysin eri mieltä	Yhteensä
Keskustelu nuoren kotitilanteesta oli hyödyllinen	9	4	2	1	0	16
Keskustelu nuoren vapaa-ajasta oli hyödyllinen	9	5	1	1	0	16
Keskustelu nuoren mahdollisesta päihteiden käytöstä oli hyödyllinen	2	6	7	1	0	16
Keskustelu nuoren koulun käynnistä oli hyödyllinen	6	5	4	1	0	16
Keskustelu nuoren kaveritilanteesta oli hyödyllinen	6	7	2	1	0	16
Yhteensä	32	27	16	5	0	80

Taulukko 5: Nuorisotyöntekijöiden kokemukset SuMu - keskustelun hyödyllisyydestä.

Palautteen mukaan ainoastaan kaksi nuorta ohjattiin jatkotuen piiriin nuorisopalveluiden ulkopuolelle ja yhdestä nuoresta tehtiin lastensuojeluilmoitus. Tämän osalta SuMu voi perustella olemassa oloaan varhaisen välittämisen tai puuttumisen työvälineenä. Palautteesta voidaan mielestämme päätellä, että huolen puheeksi ottaminen on tapahtunut oikeaan aikaan, jolloin vielä ei ole ollut tarvetta korjaaviin tukitoimiin. Kymmenen nuoren kohdalla jatkosuunnitelmaksi sovittiin käynnit nuorisopalveluiden eri toiminnoissa, näistä suunnitelmista seuraavassa vastaajien suorat lainaukset:

- Nuta illat ja futis.
- Avoimia iltoja.
- Käy nuorisotilassa.
- Avoimien ovien toiminta ja nuori tapaa erityisnuorisotyöntekijää kerran viikossa.
- Nuoren käyttäytymistä tarkkaillaan, nuoren kanssa ollaan aktiivisessa vuorovaikutuksessa ja vaikeista asioista keskustellaan. Nuori jatkaa nuorisotalolla käyntiä.
- Pienryhmätoimintaa.
- Korson nutan kesätoiminta
- Sukellusta
- avointa nuta iltaa

Nuorisotyöntekijöillä oli mahdollisuus antaa avointa palautetta. Näissä palautteissa tuli ilmi, että työntekijöiden mielestä vanhemmat kaipaavat mahdollisuutta seurantatapaamiseen, tämä tulee SuMu:n jatkokehittelyn aikana ottaa kiinteäksi osaksi SuMu:a tai sen mahdollisuutta tulisi jatkossa ainakin vanhemmille tarjota. Työntekijät kokivat SuMu:n tärkeäksi työvälineeksi ja mahdollisuudeksi ottaa nuoren elämän tavallisia asioita puheeksi strukturoidun työvälineen avulla.

6 Pohdinta

6.1 Kehittämisen prosessin tavoitteen tarkentuminen

Opinnäytetyömme on kehittämisorientoitunut kokonaisuus, jossa hyödynnettiin vahvasti projektityön menetelmiä. Projektilla oli selkeä päämäärä, aikataulu, projektin johto sekä juurrutus- ja arviointisuunnitelma. Parhaimmillaan projektit ovat menestystarinoita, joissa kaikki on onnistunutta, tavoitteet saavutetaan ja tekijöille jää päällimmäiseksi mieleen onnistumisen ja uuden oppimisen tunne. Prosessin päätyttyä voimme todeta, että pääsääntöisesti projektimme onnistui, ja voimme olla tulokseen tyytyväisiä. Tavoite kehittää Vantaan nuorisopalveluille uusi toimintamalli onnistui, hieman jopa laajempaan, kuin mitä

prosessin alussa uskallettiin toivoa. Lisäksi toimijoiden osallistaminen mahdollistui ja alustavat suunnitelmat toimintamallin juurtumiseksi ovat jo olemassa.

Tämän päivän kehittämisen haasteena on se, että ihmiset ovat työssään jo valmiiksi ylityöllistettyjä. Perustyön vaatimukset ovat tiukentuneet ja pahimmillaan kaikkea uutta pidetään uhkana, joka taas vain vie lisää aikaa, voimia tai resursseja. Hyvin suunniteltu kehittäminen on selkeää, siihen löydetään sitoutumista ja työn mahdollisesta lisäkuormittumisesta huolimatta siihen ollaan valmiita sitoutumaan. Kehittämisprojektimme onnistumisen mahdollisti juuri tämä. Kehittämisen tueksi löydettiin motivoitunut, sitoutunut ja esimiesten tuen omaava kehittämisryhmä. Ilman tätä ryhmää haaveemme jostain uudesta olisi jäänyt toteuttamatta.

"Nuorisotyöntekijät ovat kehittämiseen sitoutuneita ja heiltä näyttää löytyvän innostusta ja motivaatiota uuteen asiaan, vaikka kaikkien työtaakka tuntuu aika kuormittavalta." (Hankepäiväkirja/Hörkkö 21.5.2011)

Projektien epäonnistumiset johtuvat usein tavoitteiden epärealistisuudesta, motivaation puutteesta ja esimiesten tuen puuttumisesta (kts. Virtanen 2000, 54). SuMu kehittämisryhmän työskentelyä voidaan koko prosessin ajalta luonnehtia positiivisesti. Kehittämisryhmän ydin pysyi samana, työntekijät tekivät heille annetut tehtävät kiitettävästi ja osallistuivat kokouksiin sovitusti. Nuorisotyöntekijöiden esimiehet mahdollistivat omilla päätöksillään työntekijöiden osallistumisen kokouksiin ja pilotoinnit mahdollistettiin. Tämän lisäksi kehittämistyön tavoitteena oli luoda konkreettinen malli ja pilotoinneille asetettiin tavoite sekä aikataulu.

Opinnäytetyöparin ulkopuolisuus mahdollisti toiminnassa sen, että kehittämisryhmällä oli käytössään ulkopuolinen "konsultti". On tärkeää, että joku on kehittämistyöstä vastuussa (kts. esim. Sarala 2003, 48-49) ja on valmis kantamaan alkuinnostuksen jälkeen vastuuta, innostamaan, tukemaan, muistuttamaan ja tekemään konkreettista työtä. Parhaimmillaan ulkopuolinen "konsultti" auttaa jäsentämään ja rohkaisee ylittämään rajoja, jotka ovat työn tekemisen mukavuusalueella. Opinnäytetyöparin roolissa korostui kehittämishankkeen aikana myös työnohjaukselliset elementit. Kehittämisryhmän jäseniä rohkaistiin, tuettiin ja heidän osaamistaan kiiteltiin. Projektin vetäjien ulkopuolisuus on myös riski, varsinkin kun ajatellaan SuMu - toimintamallin juurrutusta ja juurtumista nuorisopalveluihin. Uusien asioiden vieminen käytäntöön ja osaksi perustyötä vaatii usein vuosien tai ainakin kuukausien mittaisen muistuttelun ja perehdytyksen. Se, oliko pilottijakso riittävä, jää nähtäväksi myöhempien vuosien aikana.

Parhaimmillaan hyvin edistyvä kehittäminen on prosessi, joka vie aikaa ja vaatii pitkäjänteistä toimintaa. Tavoitteet muuttuvat ja konkretisoituvat matkan aikana, ymmärrys siitä, että jokaisen tulee tehdä oma osuutensa, nähdään voimavarana (kts. muun muassa Sarala, 2003). Oppiminen on tärkeä osa kehittämistä. Tämän vuoksi emme halunneet missään vaiheessa pilotoida jo jossain toisessa kaupungissa pilotoitua mallia. Toisaalta tutustuttuamme muiden kaupunkien malleihin, voimme todeta, että SuMu on ainutkertainen omalla dialogisella tavallaan. Löytämiemme mallien (kts. Kampa - hanke tai PulloPois -hanke) toiminta perustuu pitkälti tiedon keräämiseen esimerkiksi nuoren juomisen frekvensseistä ja määristä. SuMu - toimintamallin keskiössä on suojaavien tekijöiden lisääminen, nuoren ja perheen äänen kunnioittaminen ja sosiaalinen vahvistaminen. Kehittämisryhmän työskentelyn aikana nuorisotyöntekijöiltä nousi esiin runsaasti hiljaista tietoa ja toimintamalleja. Näitä hyödynnettiin mallintamisessa ja lopulta SuMu:n voidaan katsoa muotoutuneen hyväksi käytännöksi, joka muokkasi ja muokkaa nuorisopalveluiden perustehtävää toimimaan entistä ammatillisemmin ja nopeammin suhteessa huolta aiheuttaviin nuoriin (kts. muun muassa Aro & ym. 2004).

SuMu - toimintamallin kohderyhmä ja sisältö muuttui kehittämishankkeen aikana. Muutokset syntyivät aktiivisen reflektion ja osallistamisen tuloksena kehittämisryhmän työskentelyn aikana. Muutos, jossa siirryttiin ehkäisevän päihdetyön kentästä, kohtaamaan laajempaa osaa nuorista oli onnistunut. Näin SuMu muuttui työvälineeksi jolla nuoren aiheuttama huoli, mistä tahansa asiasta, voidaan turvallisesti ottaa puheeksi.

Opinnäytetyön kehittämisprosessin kiistattomin menestys on kehittämisryhmän työskentely. Ryhmään valikoitui kehittämistyöhön sitoutuneita, motivoituneita ja aktiivisia nuorisotyöntekijöitä. Ryhmässä oli avoin ja aktiivinen vuorovaikutus ja jokaisen sanominen ja kokemukset säilyivät läpi prosessin merkityksellisinä. Tämän onnistumisen taustalla on osittain tuttuus. Valtaosa jäsenistä oli työskennellyt aiemmin opinnäytetyöntekijöiden kanssa, joko Vantaa Välittää - hankkeessa tai lastensuojelun kontekstissa. Tuttuus helpottaa ja suoristaa vuorovaikutusta sekä helpottaa luottamuksen syntymistä. Toisaalta myös kaikkien yhteinen ja jaettu kokemus siitä, että nuorisotyön piiristä löytyy runsaasti nuoria, joiden tilanne huolestuttaa, yhdisti, motivoi ja antoi mahdollisuuden innovaatioon ja hyvän käytännön kehittämiseen.

"Yllättävää, miten helposti kehittämisryhmälle on löytynyt yhteinen kieli ja ymmärrys. Johtuneeko siitä, että olemme kaikki työskennelleet nuorten kanssa ja siten pulmat ja kohtaamiset joista puhumme, ovat kaikille tuttuja ja yhteisiä." (Hankepäiväkirja/Sassi 13.9.2011)

Kehittämishankkeiden arviointi on tärkeää. Seppänen-Järvelän (2004, 22) mukaan erityisen olennaista arviointi on hankkeissa, joissa luodaan uutta. Innovaatiohankkeessa tavoitteet ovat löyhiä. Uutta luodaan kokeillen ja muokaten. Ilman toteuttamisprosessin arviointia ja seuraamista olisi myöhemmin hankalaa kuvata, kuinka innovaatio syntyi ja miten innovaatio tullaan juurruttamaan. Arviointi onkin välttämätön edellytys sille, että hankkeen lopputuotosta voidaan hyödyntää myös laajemmin. Toimintamallien vieminen käytäntöön edellyttää vuorovaikutusta ja paljon konkreettista työtä organisaation eri tasoilla. SuMu -toimintamallissa kehittämissryhmän lisäksi, yhteistyö ja vuorovaikutus oli toimivaa myös nuorisopalveluiden johdon kanssa. He tukivat omilla päätöksillään juurtumista aktiivisesti. Opinnäytetyön kirjoittamisen loppumetreillä kuulumme, että SuMu -toimintamalli on päätetty ottaa käyttöön kaikilla nuorisopalveluiden alueilla ja oppaasta on otettu 150 kappaleen painos, joka on jaettu alueille.

Lastensuojelulaki edellyttää laaja-alaista ja suunnitelmallista lasten ja perheiden ongelmia ehkäisevää toimintaa varsinaisen lastensuojelun ohella myös sosiaalitoimen muilta toiminta sektoreilta sekä kunnan muilta toimijoilta. Ehkäisevän lastensuojelun palveluissa on tärkeää kirjata lapsen ja hänen perheensä kanssa tehtyä työtä asiakirjoihin. Erityisesti on tärkeää kirjata työntekijälle nousseet huolen aiheet sekä toimenpiteet, joilla huoleen on tartuttu. Tärkeänä pidetään sitä, että lapsen ja perheen kanssa tehty työ on hyvin kirjattu. Selkeä kirjaaminen ja dokumentointi toimivat työskentelyn apuvälineinä ja vahvistavat samalla asiakkaan oikeusturvaa, mikäli myöhemmin tulee tarvetta arvioida tuen tai palvelujen tarvetta uudelleen. (Lastensuojelun käsikirja)

Nuorisopalveluissa nuorten kanssa tehtävää työtä ei tähän mennessä ole yleisesti dokumentoitu. Kehittämistehtävän prosessin aikana dokumentoinnin tarve nousi esille ja toiminnan kehittämisen kannalta sitä pidettiin merkityksellisenä. Asiakastyön dokumentointi edellyttää, että asiakas on tietoinen mihin ja mitä varten asiakastietoja kirjataan ylös. Lisäksi asiakastietojen dokumentointi edellyttää salassapitotietojen hallintaa. SuMu -toimintamallin kannalta olennaista olisi, että kirjaamisen avulla tehty työ jäisi näkyväksi ja sen avulla voitaisiin paremmin arvioida nuoren kohdalla mahdollisesti tarvittavaa lisätuen tarvetta.

Kehittämishankkeen suunnan ja sisällön muuttuminen ei haittaa, mikäli kehittäminen tapahtuu hyvässä yhteistyössä, kehittämissryhmää kuunnellen, arvostaen, dialogissa ja osallistavien menetelmien kautta. Sisällön ja osin tavoitteen muuttuminen säilyy jaettuna ja eteneminen kohti muuttunutta päämäärää on mahdollista.

6.2 Hyvä käytäntö työvälineenä

Hyvä käytäntö on tapa tai malli, jolla pyritään taloudellisesti tehokkaisiin toimintatapoihin tai hakemaan uusia keinoja toimia tehokkaasti toisin (kts. muun muassa Sipilä, 1995). Hyvä käytäntö tulisi pystyä tuotteistamaan ja parhaimmillaan tuote on sellainen, että se voidaan siirtää myös muualle ja sen tavoitteena on parantaa käytössä olevaa toimintatapaa. Mielestämme SuMun tuotteistaminen onnistui (kts. muun muassa Vehviläinen, 2006). Pilotointien aikana osoittautui, että SuMu toimii työvälineenä ja on tiivis, helppokäyttöinen, vihkomuotoon painettu opas. Opasta voi käyttää kuka tahansa ja missä tahansa hyväkseen. Malli sopii mielestämme käytettäväksi nuorisopalveluiden lisäksi esimerkiksi kouluissa, lastensuojelussa ja järjestöjen nuorisotyössä. Koko kehittämisprosessin ajan lastensuojelu on ollut tietoinen kehittämistyöstä ja heidän kanssaan kehittämisprojektin etenemistä on pohdittu myös yhteisissä kokouksissa. Lastensuojelun viesti on koko ajan ollut kannustava ja yhteistyö konsultaation ja yhdessä tekemisen varmistamiseksi on ollut luontevaa.

SuMu - toimintamallin juurtumista on vaikeaa arvioida. Pilotointien loppumisen jälkeen on suunniteltu, että SuMu tullaan viemään jokaiselle Vantaan nuorisopalveluiden alueille ja nuorisojärjestöille työvälineeksi. Tämän toteutumisen arviointi on tässä vaiheessa mahdotonta, sillä pilotointien loppumisesta on liian vähän aikaa, jotta pitkän aikavälin tuloksia pystyttäisiin arvioimaan tai näkemään.

Tavoitteena oli, että kummallakin pilottialueella tehdään kymmenen SuMu - keskustelua. Pilottien määrä jäi vajaaksi suunnitellusta. Tätä voidaan perustella pilottijakson huonolla ajankohdalla, kesä, lomat ja leirien aiheuttamat työntekijöiden poissaolot vaikeuttivat perustyon suorittamista. Kehittämisryhmän tapaamisissa nousi esiin, että osa alueiden nuorisotyöntekijöistä koki vanhempien tapaamisen vieraaksi ja uutta mallia ei tämän vuoksi koettu turvalliseksi kokeilla. Toisaalta aina on olemassa niitä työntekijöitä, jotka tarvitsevat uudenlaisen työmallin omaksumiseen enemmän aikaa ja tukea. Pilotointien pientä määrää pohdittuamme, myös kehittämisryhmän kanssa, päädyimme siihen, että malli on palautteen ja kehittämisryhmän kokemusten perusteella onnistunut ja käyttökelpoinen. Huolimatta Vantaan nuorisotyöntekijöiden korkeasta työmoraalista ja halusta toimia hyvin, tarvitaan juurtumisen tueksi esimiestason päätöksiä, joissa myös toteutuneita SuMuja seurataan, tilastoidaan ja arvioidaan.

Esimiestyön irrallisuus kehittämisryhmän työskentelyssä, on ollut samaan aikaan vahvuus ja heikkous. Pilottialueiden esimiehet ovat innostaneet työntekijöitään mallin pilotointiin ja osittain jopa vaatineet toteutuksia. Emme kuitenkaan voi olla pohtimatta olisiko ollut parempi, että koko kehittämishanke olisi lähtenyt organisaation johdolta ja itse olisimme olleet vain toteuttajan roolissa. Nythän idea mallintamisesta oli lähtöisin opinnäytetyön tekijöiltä, johon toki saimme luvan myös nuorisopalveluiden johdolta. Näemme esimiestyön

vähäisyyden kehittämisprojektissa siten, että esimiehet luottivat alaisiinsa, puuttuvat silti tarvittaessa ja antoivat riittävästi tilaa asioille kehittyä ja syntyä.

Kehittämisryhmän viimeisessä tapaamisessa, jolloin pilotoinnit olivat loppusuoralla, keskusteltiin SuMu:n käyttökelpoisuudesta. Päällimmäisenä tuli esiin, että työntekijöiden mielestä SuMu on onnistunut työväline. Mallin vahvuutena pidettiin sitä, että nyt nuorisopalveluilla on selkeä yhtenäinen ja johdon hyväksymä malli toimia. Tämän avulla myös nuorelle on helpompi perustella varhaista puuttumista. Pilotointien aikana työskentely määrätavoitteineen on ollut osittain väkinäistä, mutta tämän ajanjakson jälkeen ajateltiin, että työ muuttuu luontevaksi osaksi vantaalaista nuorisotyötä. Kehittämisryhmän jäsenten mukaan SuMu:a toteuttaneet työntekijät ovat olleet malliin tyytyväisiä ja osin jopa innoissaan. Uusi tapa, kohdata vanhempia, on otettu vastaan osin jännittäen, mutta tervetulleena muutoksena. Nuorisotyössä perinteisesti vanhempien kohtaaminen on ollut erityisnuorisotyöntekijöiden vastuulla, mutta nyt tämä vastuu on selvästi siirtymässä myös muille. Kehittämisryhmän jäsenten mielestä nuorisotyöhön tulee kuulua myös vanhempien kanssa tehtävä työ ja kohtaamiset. Suurena tulevaisuuden haasteena pidettiin sitä, että miten toimintamalli tulee siirtymään tulevaisuudessa myös pilottialueiden ulkopuolelle. Tavoitteena tulevaisuudelle asetettiin, että SuMu:a opittaisiin käyttämään mahdollisimman kevyesti, nopeasti ja laajasti.

Marja Kiijärvi-Pihkala ja Markku Soikkeli (2010, 60) kirjoittavat Vantaa Välittää - hankkeen ulkoisessa arvioinnissa, että ennalta ehkäisevän työn vaikuttavuuden todentaminen on lähes mahdotonta. Ehkäisyn vaikuttavuus pitäisi määrittellä löytämällä jonkin tapahtuma, joka jäisi toteutumatta ilman interventiota. Näyttöön perustuvassa käsitteessä, tulisi kaikkeen mitä tehdään liittää tieteellinen tulosarvio, jotta jatkossa käytettäisiin vain vaikuttaviksi todettuja interventioita. Tieteellinen arviointi on käytännössä mahdotonta toteuttaa, sillä kunnissa tehtävässä työssä ei ole riittävästi resursseja tämän toteuttamiseen.

Kiijärvi ja Soikkeli (2010, 60) jatkavat, että ehkäisevään työhön sovellettuna vaikuttavuus merkitsee sitä, että on kyettävä perustelemaan toimintojen vaikuttavuuden odotus, siitä huolimatta, että vaikuttavuutta ei pystytä mittaamalla osoittamaan. Näyttöön perustuvan ehkäisevän työn sijaan, voidaan puhua tutkimukseen perustuvasta ehkäisevästä työstä, jota opinnäytetyömme hyvä käytäntö edustaa.

Opinnäytetyöparin jaettu kokemus on koko työskentelyn ajan ollut se, että mallintamisessa, kehittämistyössä ja pilotoinneissa onnistuttiin riittävästi. Tätä onnistumisen tunnetta myös muut kehittämisryhmän jäsenet puolsivat. Kysyttäessä syytä onnistumiseen ryhmän jäsenet korostivat yhdessä tekemisen ja jakamisen merkitystä. Ryhmän mielestä näkemyksiä, kokemuksia ja asiantuntemusta jaettiin ja siitä pystyttiin luomaan yhteinen mielikuva

kehittämistyön sisällöstä ja tärkeydestä. Päihteiden korostuneen aseman jääminen pois SuMu:sta oli kaikkien mielestä hyvä asia. Nyt mallin, työskentelykentän ja puheeksi ottamisen mahdollisuudet ovat laajempia.

Voimme todeta, että SuMu:n mallintaminen hyväksi käytännöksi onnistui, sillä saamamme palaute niin työntekijöiltä, asiakkailta kuin oma tuntemme siitä on positiivista. SuMu on käyttökelpoinen työväline ja auttaa kohtaamaan niitä nuoria, joille ei aiemmin olisi näin varhain tarjottu mahdollisuutta pysähtymiseen ja vanhempien tiiviimpään tukeen. Mallin voi kuka tahansa ottaa käyttöön, missä tahansa kunnassa tai verkostossa. SuMun vahvuus on muuttumiskyky. Kaikkien nuorten kanssa ei tarvitse käydä läpi kaikkia suunniteltuja asioita. Käsitellyt asiat nousevat nuoresta, hänen elämäntilanteestaan ja perheen yhteisistä tarpeista.

6.3 Varhainen välittäminen

Muun muassa Vantaan kaupungin lasten ja nuorten hyvinvointistrategiassa (Vantaan lasten... 2008) ja kaupungin tavoitteissa korostetaan ennaltaehkäisevää työtä, ongelmien varhaista havaitsemista ja niihin puuttumista. Lisäksi suunnitelmien mukaan tavoitteena on löytää kaupungin peruspalveluista rakenteita ja toimintoja, joilla kyettäisiin vastaamaan lasten, nuorten ja perheiden tarpeisiin ilman, että heistä tehtäisiin lastensuojelun asiakkaita. Näin lastensuojelun resurssit voitaisiin keskittää niihin perheisiin, joissa tukea tarvitaan enemmän.

Terveysten ja Hyvinvoinnin Laitoksen VARPU -hankkeen toimesta varhainen puuttuminen määritellään toiminnaksi, jossa nuoren tilanteeseen pyritään puuttumaan mahdollisimman varhain, jolloin mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja toimia toisin on vielä jäljellä. Kehittämistyömme aikana varhaisen puuttumisen ideologia oli lähtökohtana koko ajan. Kehittämissuunnan mielestä varhainen puuttuminen koettiin nuorisotyön yhteydessä vieraana terminä ja työskentelyn aikana nostettiin esiin enemmän ajatusta, että SuMu on varhaista välittämistä.

Pilotointien aikana huomattiin, että monella SuMu -keskusteluun osallistuneella nuorella oli elämässään jo monenlaista tukea. Kohderyhmän ollessa erilainen, kuin mitä alussa oli oletettu, jouduimme pohtimaan ovatko nämä mahdollisesti lastensuojeluasiakkaat, nuorisoneuvolassa kävijät tai nuorisoasemalle ohjatut nuoret enää varhaisen välittämisen kentässä tai mahdollisuuksien piirissä. Kehittämissuunnan kanssa asiaa pohdittuamme totesimme, että varhaista välittämistä voi tehdä nuoren muista mahdollisista tukitoimista huolimatta. Työntekijät kutsuivat SuMu -keskusteluun nuoria ja perheitä, joiden taustoista ei tiedetty välttämättä mitään. Tulimme siihen tulokseen, että työntekijät ottivat puheeksi huolen, joka näyttäytyy juuri nyt, nuorisotilan arjessa. Tosin sanoen puuttuminen oli varhaista juuri tähän huoleen ja entisillä nuoren elämän tapahtumilla ei välttämättä ollut merkitystä. Kehittämissuunnalla päätettiin siihen tulokseen, että varhainen puuttuminen tai

välittäminen on monen tasoista ja erilaisiin tilanteisiin tai huoliin voi tehdä varhaista välittämistä, huolimatta muista tukitoimista.

Kehittämisryhmän kanssa pohdittiin nuorisopalveluiden vahvuutta varhaisen puuttumisen tai välittämisen tarjoajana. Ongelmia nähtiin monien eri viranomaisten luona käyvien perheiden kutsumisessa. Nämä perheet työntekijöiden mukaan saattavat olla tilanteessa, jossa apua on tullut jo ”liikaa” ja enää ei haluta yhtään tapaamista tai tukea. Toisaalta myös maahanmuuttajataustaisten perheiden kutsuminen tapaamisiin on koettu välillä haasteellisiksi. Maahanmuuttajat mieltävät helposti myös nuorisotyön osaksi sosiaalihuoltoa ja asenne tapaamisissa saattaa olla puolusteleva. Kaiken kaikkiaan nuorisotyön asemaa varhaisen välittämisen tarjoajana pidettiin hyvänä juuri sen epävirallisen aseman vuoksi. Nuorisotilaa pidettiin helppona paikkana tulla ja paikkana, jossa avun tarjoaminen ja huolen puheeksi ottaminen tapahtuu vapaa-ajalla.

Lastensuojelun tapaamisissa pohdittiin nuorisopalveluiden ja lastensuojelun yhteistyötä runsaasti. Lastensuojelusta todettiin, että perinteisesti lastensuojelun yhteistyökumppanit ovat toisia viranomaisia ja nuorisotyöntekijöiden rooli nuorten elämän voimaannuttajina ja tuttuina aikuisina on jäänyt vähemmälle. Lastensuojelun toiveena olisi tilanne, jossa lastensuojelu pystyisi ohjaamaan nuoria suoraan SuMu -interventioon nuorisopalveluihin, mutta nuorisopalvelujen resurssien ollessa vielä riittämättömät, tämä ei vielä ole mahdollista. Lastensuojelun viesti läpi prosessin on kehittämisryhmälle ja nuorisotyöntekijöille ollut hyvin positiivinen. Varsinkin vanhempien tapaaminen ja sitä kautta vanhemman vastuuttaminen ottamaan kantaa ja vastuuta oman lapsensa elämästä on nähty hyvänä.

Varhainen puuttuminen tarkoittamattaan sisältää sanana hieman negatiivisuutta. Puuttuminen ei sovi nuorisotyön kontekstiin, vaikka se on yhteiskunnallisena menetelmänä hyvin pinnalla oleva tapa toimia. Nuorisotyö perustuu vapaaehtoisuuteen ja pääsääntöisesti lähtee liikkeelle nuoren omasta halusta olla mukana. Dialoginen tapa olla vuorovaikutuksessa on toisen kunnioittamista, johon puuttuminen sanana ei mielestämme sovi. Opinnäytetyömme varhainen puuttuminen muotoutui jo prosessin alkumetreillä varhain välittämiseksi. Välittäminen on ihmisen lähellä oloa, eettisyyttä ja sisältää toiveen toisen parhaasta.

6.4 Sosiaalinen vahvistaminen ja nuoren näkyväksi tekeminen

Sosiaalinen vahvistaminen voidaan määritellä kokonaisvaltaiseksi lapsen ja nuoren elämänhallinnan tukemiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi (kts. muun muassa nuorisolaki, lastensuojelulaki). Sosiaalisen vahvistamisen vaikuttavuutta on vaikeaa arvioida. Palautteet olivat hyviä ja perheet sekä nuoret itse kokivat keskustelut hyväksi ja palautteen mukaan voidaan arvioida, että SuMu:n aikana keskusteltiin oikeista asioista. Uuden lastensuojelu- ja nuorisolain mukaan nuorisotyölle asetetaan aiempaa suurempia velvoitteita toimia nuorten sosiaalisen vahvistamisen ja elämänhallinnan tukemiseksi. Tähän velvoitteeseen SuMu vastaa mielestämme hyvin.

Nuorisolaki (2006/72) mukaan sosiaaliseen vahvistamiseen liittyy moniammatillinen toiminta. Moniammatillista toimintaa SuMu:ssa olisi ehkä voinut olla vielä enemmän. Lastensuojelun roolissa korostui lähinnä konsultaatiomahdollisuus. SuMu:ssa olisi mielestämme mahdollisuuksia myös siihen, että sen piiriin ohjaututtaisiin myös lastensuojelusta, koulusta tai vaikka oppilashuoltotyöryhmästä. Tällaista resurssia ei Vantaan nuorisopalveluissa ole käytettävissä, vaan SuMu:a tekemään tarvittaisiin entistä suurempi joukko nuorisotyön ammattilaisia. Tämä mielestämme on yksi kehittämishankkeemme jatkokehittämismahdollisuuksista, joita tulisi tutkia tarkemmin.

Nuorisotyössä mahdollisuus vanhempien mukaan ottamiseen on sosiaalisen vahvistamisen keskeisiä keinoja. Nuoren elämään saadaan SuMu:n ja vanhempien kohtaamisen kautta lisää aikuisia, jotka tietävät ja sitoutuvat tavoitteisiin, joita nuori on itse ollut tekemässä. Nuorelle osallisuuden kokemus omasta elämästä vahvistaa itsetuntoa ja saa tunteen oman itsen tärkeydestä. SuMu - keskustelussa nuori otetaan mukaan pohtimaan omaa elämäntilannettaan ja hänen ajatuksensa ja toiveensa ovat tärkeitä. Pelkästään nuoren kokemus oman itsen asiantuntijuudesta on vahvistava kokemus, jolla voidaan vaikuttaa nuoren myöhempisiin valintoihin.

Jatkossa olisi mielenkiintoista luoda Vantaalle esimerkiksi ulkopuolisen hankerahoituksen turvin yksikkö, joka toteuttaisi lyhyttä interventiota SuMu:n keinoin. Tähän lyhyeen interventioon olisi mahdollista ohjautua esimerkiksi koulun, lastensuojelun tai eri järjestöntyöntekijöiden toimesta. Tavoitteena olisi löytää ne nuoret, jotka tarvitsevat tätä interventiota ja sen mahdollistamaa sosiaalista vahvistamista, varhaista välittämistä ja tukea. Olemme sitä mieltä, että tällä keinolla myös lastensuojelun ruuhkaa pystyttäisiin purkamaan. Onhan esimerkiksi Kampa - hankkeessa saatujen tulosten mukaan niin sanottujen keskustelun uusijoiden osuus häviävän pieni.

Sosiaalinen vahvistaminen tarkoittaa myös nuorten yhteisöjen vahvistamista. Vantaan lasten ja nuorten hyvinvointistrategiassa (2008) korostetaan ennaltaehkäisevää työtä, ongelmien varhaista havaitsemista ja niihin puuttumista. Tavoitteena on erityisesti vahvistaa lasten ja nuorten luonnollisia kasvuyhteisöjä, koteja, kouluja, vapaa-ajan toimintaympäristöjä. Näitä vahvistamaan myös SuMu on yksi toimintamalli, jota kannattaisi kokeilla myös laajemmin.

SuMu antaa mahdollisuuden tukea nuorta kohti turvallista nuorta aikuisuutta. Sosiaalisen vahvistamisen edellytyksenä on aito dialogisuus ja toisen kunnioittaminen. Opinnäytetyömme kehittämisen prosessin tuloksena syntynyt malli sisältää dialogisuuden lisäksi eettisyyttä toisen ihmisen kohtaamisesta ja kunnioittamisesta. Nuoren vahvuuksien ja voimavarojen tunnistaminen, vanhemmuuden vahvistaminen sekä nuoren oman mielipiteen kuuleminen ovat tärkeitä, kun pyritään tekemään nuorta näkyväksi, vahvaksi omaksi yksilöksi.

6.5 Lopuksi

Opinnäytetyöprosessi on aikuisella ihmisellä raskas ja antoisa prosessi. Molemmat kirjoittajat ovat koko kehittämishankkeen ajan olleet töissä ilman opintovapaata. Lisäksi perhe tai lapset tarvitsevat oman osansa ja aikaa levolle oli välillä vaikeaa löytää. Molemmat tekijöistä vaihtoivat työpaikkaa opiskeluiden aikana ja tämä aiheutti välillä haasteita jaksamisessa ja aikataulujen sovittamisessa. Työpaikan vaihdokset tekivät sen, että opintovapaan pitäminen haaveista huolimatta oli mahdotonta.

Valintamme tehdä opinnäytetyö haastavalla tavalla aiheutti välillä ylimääräistä stressiä. Monessa kohtaa prosessia mietimme, että helpommalla olisimme päässeet tekemällä opinnäytetyön perinteisemmällä tutkivalla tavalla, mutta tämä tapa oli meille omin ja siinä tuntui olevan mieltä myös eettisesti. Toivomme, että olemme yhdessä onnistuneet luomaan edes palasen hyvää historiaa jollekin nuorelle, joka päätyy SuMu:n dialogiin ja sosiaaliseen vahvistamiseen. Lisäksi olemme sitä mieltä, että ylemmän ammattikorkeakoulun opintoihin sopii paremmin työelämälähtöisesti kehittämisorientoitunut tapa oppia ja toteuttaa myös opinnäytetyö.

Koko kehittämisprosessin ajan pidimme itseämme onnekkaina, koska osaksemme valikoitui todella motivoitunut ja ammatillinen kehittämisryhmä. Pahimmillaan projektikirjallisuudessa kuvattu kehittämishankkeen karikko olisi voinut olla todellisuutta myös meidän kohdallamme. Emme tiedä miksi säästyimme lähes kaikilta karikoilta kehittämishankkeen alun hakemisen jälkeen. Varsinaisen työn alettua työskentely on ollut mukavaa, osin leppoista, päämäärätietoista ja rakentavaa. Suuri kiitos tästä kuuluukin koko kehittämisryhmälle, he loivat kanssamme SuMu:n.

Opinnäytetyöparin jaksaminen koko hankkeen läpi on ollut vaihtelevaa. Välillä energiaa on riittänyt ja tekstiä on syntynyt helpon oloisesti. Välillä taas jokainen sana ja lause on väännetty ihan väkisin. Onnemme on, että olemme saaneet ohjausta meille oikealla tavalla ja juuri riittävästi. Opinnäytetyömme ohjaajalla on selvästi ollut kokemusta kehittämishankkeiden kirjaamisesta ja prosessista. Lisäksi kirjoittamisprosessia helpotti, että kohdensimme opintojen aikaiset välitehtävät koskemaan opinnäytetyön aiheamaailmaa ja teorioita.

Sanonta kuuluu, että omasta lapsesta on vaikea luopua. Meillä on sellainen tunne myös suhteessa SuMu:n. Miten antaa kehittämämme lapsi pois ja muiden kasvatettavaksi? Huoli SuMu:n jalkautumisesta arkeen on olemassa. Miten juurtumisen haaste ehditään ottamaan vastaan ja mitä tehdään vielä olemassa oleville haasteille. Sähköinen kirjaus on koko prosessin ollut yksi nuorisopalveluiden itse esiin nostamista haasteista. Nuorisotyössä ei Vantaalla ole aiemmin laadittu asiakkuuksien sisällöistä muistiinpanoja. SuMu:n suunnitelma ja seurantamerkinnot kehittämissyhmän mielestä tulisi kirjata ja arkistoida. Aika-ajoin huoli siitä, että toimintamallin aikana nuoresta saavutettu tieto ja suunnitelma katoavat ”johonkin” ja mahdollinen tarve palata näihin muistiinpanoihin ei nykykäytännöllä ole mahdollista.

Opinnäytetyöparilla on työn aloittamisen aikoihin haave jostain paremmasta. Haave siitä, että jokaisella vantaalaisella nuorella olisi oikeus varhaiseen välittämiseen ja dialogiin, jonka tavoitteena on nuoren ja vanhempien vahvistaminen. Tämä haave toteutui, mutta vain osittain. SuMu on tehty nuorisopalveluille työvälineeksi ja resurssien puuttuessa vain nuorisopalveluiden omille asiakkaille. Ne muut nuoret ja perheet, vielä ainakin toistaiseksi, tulevat jäämään tätä mahdollisuutta ilman, mutta voimmehan haaveilla edelleen, ehkä joskus ”oma lapsemme” kasvaa, muuttuu ja vahvistuu.

Jatkossa SuMu - intervention vaikuttavuutta ja käyttömahdollisuuksia esimerkiksi kouluissa, oppilashuoltotyöryhmissä ja lastensuojelussa olisi mielenkiintoista tutkia tarkemmin. Miten SuMu:n aikana yhdessä tehty suunnitelma on viety perheiden arkeen ja tuleeko perheille kokemus siitä, että interventiosta on ollut heille hyötyä. Lisäksi Kampa - hankkeen havainnot uusijoiden mitättömästä määrästä olisi mielenkiintoista tilastoida myös Vantaalla. Toteutuuko sama myös SuMu - intervention jälkeen?

Opinnäytetyömme valmistumiseen vaikuttivat monet ihmiset. Haluamme kiittää kehittämissyhmää (Annika, Neba, Katri, Petra ja Tiina), nuorisopalveluiden johtaja Eija Aholaa, aluenuorisopäällikkö Pekka Mäkelää, nuorisoasiainpäällikkö Ari Tossavaista, vs. aluenuorisopäällikkö Mari Helasta, tulosalueasihteeri Terttu Kuitusta ja opinnäytetyömme ohjaaja Teemu Rantasta. Lisäksi omat perheemme, lapsemme ja ystävämme, kiitos tsemppauksesta, sitä tarvittiin välillä!

Lähteet

Aaltonen, K. (toim.) 2009. Astala, S., Aula, M-K., Cortes Tellez, M., Hätälä, J., Kurttila, T. & Manninen, T. Nuorisolakiopas. Tallinna. Tietosanoma Oy

Airaksinen, T. 2008. Ammattietiikan määrittely. Teoksessa Asiantuntija-ammatti etiikka. Saarijärven Offset Oy, Saarijärvi.

Anttila, P. 2007. Realistinen evaluaatio ja tuloksellinen kehittämistyö. Akatiimi, Hamina.

Apilo, T. & Taskinen, T. 2006. Innovaatioiden johtaminen. VTT Tiedotteita, Research notes 2330. 2006. Otamedia Oy, Espoo.

Arnkil, T. & Eriksson, E. 2008. Dialogi 8/2008, 20.

Arnkil, T. & Eriksson, E. & Saikku, P. 1998. Huolen harmaa vyöhyke. Dialogi 7/1998, 8 - 11.

Aro T., Kuoppala M., & Mäntyneva P. 2004. Hyvästä paras. Jaettu kehittämisvastuu ESR- projekteissa. Hyvät käytännöt käsikirja. Työministeriön julkaisuja.

Asiakaslähtöiset palveluprosessit. 1999 Perusta laadulle vanhusten kotihoidossa ja asumispalveluissa sekä lastensuojelutyössä. Suomen Kuntaliitto, Helsinki.

Dunderfelt, T. 1997. Elämäнкаari psykologia. WSOY, Porvoo.

Dutka, A. 1994. AMA handbook for customer satisfaction. Lincolnwood. NTC business books.

Ehkäisevän päihdetyön laatuksiteerit. 2006. Työryhmän muistio. Työpapereita 3/2006. Stake-sin monistamo, Helsinki.

FelixOrtiz, M. & Newcomb, M. 1992. Multiple Protective and Risk Factors for Drug Use and Abuse: CrossSectional and Prospective Findings. Journal of Personality and Social Psychology 63. 1992:2.

Forsen, K., Laine, K. & Tähtinen, J.. 2002. Hyvinvoinnin tekijät ja uhat lapsuudessa. Teoksessa Marginaalit ja sosiaalityö. (Toim.) K. Juhila, H. Forsberg & I. Roivainen. Jyväskylän yliopisto.

Gretschel, A. Nuorisotalo mahdollistavana lähiyhteisönä. 2007. Teoksessa Gretschel, A. & Kii-lakoski, T. (toim.): Lasten ja nuorten kunta. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, Helsinki.

Hakulinen, A. & Niemi H. (toim.) 2008. Hyvät käytännöt kestäviksi vaikutuksiksi - Wi-re-projektin loppuraportti. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 83. Viitattu 28.4.2011. https://oa.doria.fi/bitstream/handle/10024/41921/JAMKJULKAISUJA83_web.pdf?sequence=3

Helve, H. Nuorisopolitiikka koulutuksen nuorisotyön ja nuorisotutkimuksen kolmiossa. 2011. Teoksessa: Paakkunainen K. & Suurpää, L. (toim.) Nuorten poliittinen ohjaus -strategista johtamista, kentän kasvavaa yhteistyötä vai latistuvaa osallistumista? Nuorisotutkimusverkosto, nuorisotutkimusseura. Unigrafia, Helsinki.

Hoikkala, T. 1993. Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus? Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit. Gaudeamus, Helsinki.

Honkanen, H. & Mellin, O-K. 2008. Kansanterveystyö ja terveyden edistäminen. Teoksessa: Haarala, P., Honkanen, H., Mellin, O-K. & Tervaskanto-Mäentausta, T. (toim.) Terveydenhoitajan osaaminen. Edita, Helsinki.

Holopainen, A. & Eskola, K. Osaamisen johtaminen. Kehittämishankkeen loppuraportti. Valtiovarainministeriön työryhmämuistioita 6/2001. http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/06_valtion_tyomarkkinalaitos/4064/4065_fi.pdf

Huhtanen, K. 2007. Kun huoli herää - varhainen puuttuminen koulussa. PS -kustannus, Jyväskylä.

Huhtalo, U. Kampa-hanke 2008-2009. Loppuraportti. 2009. Socom Kaakkois-Suomen sosiaalialan kehittämiskeskus Oy.

Hyväri, S. 2001. Vallattomuudesta vastuuseen. Kokemuksen politiikan sankaritarinoita. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 3. Vammalan kirjapaino, Vammala.

Hörkkö, T., Lindqvist, M. & Markkula, K. 2010. ”Vantaalla rokataan nyt enemmän”. Vantaa Välittää -hankkeen loppuraportti. Vantaan kaupunki. Kaupungin paino, Vantaa.

Jahnukainen, M. 2004. Koulukodin jälkeen: vuosina 1996 ja 2000 kotiutettujen nuorten yhteiskuntaan jäsentymisen ja riskikäyttäytymisen kasautuminen. Teoksessa Nuoruus ja koulukoti. (Toim.) M. Jahnukainen, T. Kekoni & T. Pösö. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, Helsinki.

Juote, A. & Anttila, M. 2007. Nuoriso- ja vapaa-ajanohjauksen perustutkinnon osaamistarpeiden ennakointi vuosille 2015-2020. Opetushallitus. Edita Prima Oy, Helsinki.

Karlsson, Å. & Marttala, A. 2001. Projektikirja. Onnistuneen projektin toteuttaminen. Kauppa-kaari. Tammer-Paino oy, Tampere.

Karvinen, S. 2000. Sosiaalityön tutkimuksen metodologiset jännitteet. Teoksessa Karvinen, S., Pösö, T. & Satka, M. (toim.) Sosiaalityön tutkimus. Metodologisia suunnistuksia. Jyväskylän yliopisto.

Kestilä, L. 2008. Pathways to health. Determinants of health, health Behaviour and health inequalities in early adulthood. Academic dissertation. National Public Health Institute, Helsinki, Finland and Department of Sociology, University of Helsinki, Finland. Yliopistopaino, Helsinki.

Kiijärvi-Pihkala, M. & Soikkeli, M. 2010. ”Vantaalla rokataan nyt enemmän”. Vantaa Välittää -hankkeen ulkoinen arviointi. Vantaan kaupunki. Kaupungin paino, Vantaa.

Kinnunen, S., Pajamäki-Alasara, T. & Tallgren, S. Keskinuoruuden kasvu ja kehitys -vanhempi nuoren kasvun tukena. 2009. Mannerheimin Lastensuojeluliitto

Korhonen, M. PulloPois! -yhteistyöhanke/ Rauma. Lasten ja nuorten päihteidenkäyttöön puuttumisen kehittämishanke. Loppuraportti. 2007. Nuorten Ystävät ry. Multiprint Oy, Oulu.

Koskinen, K. Projektien ohjaus. 2002. Aseman Lapset ry. Forssan Kirjapaino Oy, Forssa.

Kouluterveyskysely 2009. Luopa, P., Lommi, A., Kinnunen, T. & Jokela, J. Nuorten hyvinvointi Suomessa 2000-luvulla. Kouluterveyskysely 2000-2009. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Raportti 20/2010. Helsinki 2010.

Kouluterveyskysely 2010. Lommi, A., Luopa, P., Puusniekka, R., Vilkki, S., Jokela, J. & Kinnunen, T. Kouluterveyskysely 2010: Pääkaupunkiseudun raportti. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos & Pääkaupunkiseudun kouluterveyskyselytyöryhmä. Espoo.

Lajunen, H-R. 2010. A follow-up study among twins. Medicine of the University of Helsinki. Publications of Public Health. University print, Helsinki.

Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007-2011. ”Tulevaisuus velvoittaa, tämä päivä ratkaisee”. Pääministeri Matti Vanhasen 2. hallitus. Opetusministeriön julkaisuja. Yliopistopaino, Helsinki 2007.

Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 25.10.2011. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkäsikirja/tyop...>

Lastensuojelulaki. Finlex Lainsäädäntö Lastensuojelulaki. 2007. Helsinki. Viitattu 1.10.2010. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Leppä, T. 2010. Tavoitteellinen nuorisotyö koulussa -monialaista tukea kasvuun, hyvinvointiin ja yhteisöllisyyteen. Nuorisotutkimusseura ry. Nuorisotutkimus 3/ 2010. Yliopistopaino, Helsinki.

Levinas, E. 1996. Etiikka ja äärettömyys. Keskusteluja Philippe Nemon kanssa. Gaudeamus, Tampere.

Linna A. 2008. ”Se on niin väärin” Kokemus johtamisen oikeudenmukaisuudesta ja sen muuttaminen kuntaorganisaatiossa. Sarja A-7:2008. Turun Kauppakorkea-koulu. Uniprint, Turku.

Luopa, P., Räsänen, M. & Jokela, J. 2004. Missä mennään? Helsinkiläisnuorten päihdekäyttämisen suuntia 1996-2004. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus, Helsingin kaupunki. Stakes.

Länsimies-Antikainen, E. 2008. Omat terveystalonnat ja etiikka. Teoksessa Etiikkaa monitieteisesti. Pohdintaa ja kysymyksiä. Pietilä, A-M., Länsimies-Antikainen, H. (Toim.). 2007. Kuopion yliopisto hoitotieteen laitos. Kopijyvä, Kuopio.

Mattila, H. 1999. Lomakekysely asiakaspalautteen hankkimismenetelmänä. Esimerkkinä Kelan asiakaspalvelututkimus. Kela sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 48. Kelan omatarvepaino, Helsinki.

Mertanen, J. Kuntien nuorisopoliittinen ohjaus -siis mikä? 2011. Teoksessa: Paakkunainen K. & Suurpää, L. (toim.) Nuorten poliittinen ohjaus -strategista johtamista, kentän kasvavaa yhteistyötä vai latistuvaa osallistumista? Nuorisotutkimusverkosto, nuorisotutkimusseura. Unigrafia, Helsinki.

Mieli 2009. Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma- työryhmän ehdotukset mielenterveys- ja päihdetyön kehittämiseksi vuoteen 2015.

Mielenterveysetiikka. 2009. Sinulla ja minulla on moraalinen vastuu. Etene julkaisuja 25. Yliopistopaino, Helsinki.

Määttä, M. Yhteinen verkosto? 2007. Tutkimus nuorten syrjäytymistä ehkäisevistä poikkihallinnollisista ryhmistä. Akateeminen väitöskirja. Helsingin yliopiston sosiologian laitos. Kopijyvä, Kuopio.

Mönkkönen, K. 2002. Dialogisuus kommunikaationa ja suhteena. Vastaamisen, vallan ja vastuun merkitys sosiaalialan asiakastyön vuorovaikutuksessa. Kuopion yliopiston painatuskeskus, Kuopio.

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Edita Prima Oy, Helsinki.

Nieminen, J. 2007. Vastavoiman hahmo - nuorisotyön yleiset tehtävät, oppimisympäristöt ja eetos. Teoksessa: Nuorisotyötä on tehtävä - menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet, toim. Hoikkala, T. & Sell A. 21-43. Hakapaino Oy, Helsinki.

Nieminen, J., Heloma, A., Mussalo-Rauhamaa, H. 2005. Kouluterveydenhoitajien näkemyksiä nuorten päihteiden käytöstä Etelä-Suomen läänissä. Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisu- ja 99. Hakapaino, Helsinki.

Nuorisolaki. Finlex Lainsäädäntö Nuorisolaki. 2006. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 77. Viitattu 1.10.2010. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>

Paakkunainen, K. & Suurpää L. 2011. Nuorisopolitiikka koulutuksen, nuorisotyön ja nuorisotutkimuksen kolmiossa. Teoksessa Nuorten poliittinen ohjaus -strategista johtamista, kentän kasvavaa yhteistyötä vai latistuvaa osallistumista? Paakkunainen K. & Suurpää L. (toim.). Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisu 43. Unigrafia, Helsinki.

Perheentupa A-V. 1996. Lisääntyvän vapauden vaikeus. Teoksessa Etiikan puutarhassa. Eettisyys ja arki terveydenhuollossa. Salo, S. & Tähtinen, H. (toim.). Suomen Kuntaliitto, Helsinki.

Pietilä, A-M. & Länsimies-Antikainen, H. (Toim.). 2008. Etiikkaa monitieteisesti. Pohdintaa ja kysymyksiä. Kuopion yliopisto hoitotieteen laitos. Kopijyvä, Kuopio.

Piironen-Malmi, U. & Strömberg S. 2008. Välittämisen pedagogiikka. Otavan kirjapaino Oy, Keuruu.

Pirskanen, M. 2007. Nuorten päihteettömyyden edistäminen. Varhaisen puuttumisen malli koulu- ja opiskelu-terveydenhuoltoon. Väitöskirja. Kuopion Yliopisto, hoitotieteen laitos. Kopijyvä, Kuopio.

Pirskanen, M. 2008. Varhaisen puuttumisen malli nuorten päihteettömyyden edistämiseksi - toimintaohjeita 2008. http://www.helsinki.fi/akateeminenterveyskeskus/dokumentit/tuotokset/koukku/Varhanen_puuttum_TOIMINTAOHJEITA_230608.pdf

Pirskanen, M., Pietilä A-M. 2008. Eettistä pohdintaa nuorten terveysvalintojen tukemisesta: tutkimustuloksia nuorten päihteettömyyden edistämisestä. Teoksessa Etiikkaa monitieteisesti. Pohdintaa ja kysymyksiä. Kopijyvä, Kuopio.

Poutiainen, P. 2006. Teoksessa Pietikäinen, M. (toim.). Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Duodecim, Hämeenlinna.

Pulkkinen, L. 2002. Mukavaa yhdessä: Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. PS-Kustannus.

Pylkkänen S., Viitanen R. & Vuohelainen E. (toim.)2009. Mitä on nuorisoalan ehkäisevä päihdetyö? Laadukkaan päihdekasvatuksen tukimateriaali. Preventiimi - nuorisoalan ehkäisevän päihdetyön osaamiskeskus. Oppimateriaaleja. Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Pölkki, P. 2004. Lastensuojelutyön tutkimus- ja kehittämistoiminta. Teoksessa Lastensuojelu tänään. (Toim.) Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. Tammi, Helsinki.

Päihdeongelmien ehkäisyn ja hoidon koulutuksen kehittämistyöryhmän mietintö. 2007. Opetusministeriö, työryhmäselvityksiä ja muistioita.

Rautiainen, Mari (toim.) 2001: Vanhemmuuden roolikartta. Syvennä ja sovelta. Käyttäjän opas 2. Suomen Kuntaliitto. Hakapaino Oy, Helsinki.

Rokka A-M. Anjalankosken Nuorten Juttu-projektin (2000-2003) loppuraportti. 2003. A-klinikkasäätiön monistesarja nro 41.

Rostila, I. 2001. Tavoitelähtöinen sosiaalityö: voimavarakeskeisen ongelmanratkaisun perusteet. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

- Ruuhilahti, S. 2003. NUORUUS JA SEKSUAALISUUS - virikemateriaalia vanhempien kanssa käytäviin keskusteluihin. Helsingin kaupungin terveystoimisto. Copy-Set.
- Ruuska, K. Projekti hallintaan. 1999. Suomen Atk-kustannus Oy. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Salasuo, M. 2006. Atomisoitunut sukupolvi. Pääkaupunkiseudun nuorisokulttuurinen maisema ja nuorisotyön haasteita 2000-luvun alussa. Helsingin kaupungin tietokeskus 6/2006.
- Salasuo, M. 2007. Nuorisotyön ytimissä. Kaleidoskooppi pääkaupunkiseudun nuorisotyöhön ja käytäntöihin. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 81. Helsingin kaupungin tietokeskus 9/2007.
- Salmela, T. 1997. Asiakaspalautteen haaste. Menetelmiä ja esimerkkejä. Stakes, sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 32. Gummerus kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Sarala, U. 2003. Toiveista totta. Työyhteisöjen kehittäminen käytännössä. Helsingin yliopiston Tutkimus- ja kehittämiskeskus Palmenia. Oppimateriaaleja 86.
- Satka, M. 2009. Varhainen puuttuminen. Yhteiskuntapolitiikkalehti 2009/1. Terveiden ja Hyvinvoinnin laitos
- Seppänen-Järvelä, R. 2004. Prosessiarviointi kehittämissuorituksissa. Opas käytäntöihin. Stakes, FinSoc Arviointiraportteja 4/2004. Helsinki.
- Silvennoinen, H. 2001. Kunnallisen nuorisotyön arviointi. Kunnallisen nuorisotyön arviointihanke. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusverkoston neuvottelukunta. RT-Print Oy, Pieksämäki.
- Sipilä, J. 1995. Asiantuntijapalvelujen tuotteistaminen. WSOY Helsinki.
- Sorsa, M. 2002. Asiakaslähtöisyys sosiaali- ja terveyspalveluissa. Tampereen yliopisto. Hoitotieteen laitos. Hoitotieteen pro gradu -tutkielma.
- SuomiSanakirja. 2011. <http://suomisanakirja.fi/q/Mit%C3%A4+tarkoittaa+pilotointi> Luettu 21.6.2011.
- Suurpää, L. 2009. (toim.). (n.d.) Cederlöf, P., Gretschel, A., Kestilä, L., Kiilakoski, T., Kuure, T., Myllyniemi, S., Määttä, M., Paakkunainen, K., Paju, P., Suurpää, L., Vehkalahti, K. Nuoria koskeva syrjäytymistieto. Avauksia tietämisen politiikkaan. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, Verkkojulkaisuja 27.
- Talentia. Ammattieettinen lautakunta. 2005. Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Painotalo Auranen ky Helsinki.
- Tamminen, R. 1993. Tiedettä tekemään! Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Terveiden ja Hyvinvoinnin Laitos. <http://www.varpu.fi/index.phtml?s=677> Luettu 1.10.2010
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämis-toiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampereen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print, Tampere.
- Tuomi J. & Sarajärvi A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.
- Vantaan lasten ja nuorten hyvinvointistrategia, Vantaan lastensuojelusuunnitelma 2008. Vantaan kaupungin paino, Vantaa.

Vantaan nuorisopalveluiden palveluverkkosuunnitelma 2010-2020. 2010. Nuorisotiloista koko yhteisön yhteisiä tiloja ennaltaehkäisevän työn keskuksia. Vantaan kaupunki, nuorisopalvelut.

Vantaan sosiaali- ja terveystoimen tilasto, osavuosisikatsaus 2009.

Vehviläinen J. 2002. Moniammatillinen nuorisotyö. Yksinäisten sankareiden ajasta tiimityöhön. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Oppimateriaalit. Nykypaino Oy, Vantaa.

Vehviläinen, J. 2006. Nuorten osallisuushankkeen hyvät käytännöt. Opetushallitus. Hakapaino Oy, Helsinki.

Vilhula, A. 2007. Sosiaalinen perimä Ylisukupolviset kohtalot tutkimuskirjallisuuden valossa. Suomen Mielenterveysseura. Gummerus Kirjapaino Oy, Vaajakoski.

Virtanen, P. 2009. Projekti strategian toteuttajana. Tietosanoma Oy. Tallinna raamtutrukikoda, Tallinna.

Virtanen, P. 2000. Projektityö. WSOY, Helsinki.

Ylöstalo P. Työolobarometri. Työelämän laadun muuttumista kuvaavaa aineistoa. Lokakuu 2004. Työministeriö 2005.

Kuviot

Kuvio 1: SuMu - toimintamallin kehittämisen prosessikuvaus.....	14
Kuvio 2: Nuorten päihteiden käytön varhaisen puuttumisen tärkeä alue (mukaiillen Pirskanen 2008, 3.)	26
Kuvio 3: SuMu kehittämistoiminnan eteneminen	37
Kuvio 4: SuMu toimintamalli.....	46
Kuvio 5: Nuoren muut tukikontaktit	56
Kuvio 6: Yksittäisten nuorten toteutuneet tapaamiset.	58

Taulukot

Taulukko 1: Vantaalaisten nuorten ilmoittamia humalajuomisen seuraamuksia (Hörkkö ym. 2010, 20).....	18
Taulukko 2: Asiakkaiden kokemukset SuMu - keskustelusta.....	56
Taulukko 3:Asiakkaiden kokemukset SuMu - keskustelun ammatillisuudesta.....	57
Taulukko 4: Nuorisotyöntekijöiden kokemukset SuMu - keskustelusta.	60
Taulukko 5: Nuorisotyöntekijöiden kokemukset SuMu - keskustelun hyödyllisyydestä.	60

Liite 1. SuMu keskustelun toimintaohje

VANTAA

Suunnan Muutos
-SuMu keskustelun toiminta-
ohje
Vantaan kaupunki, Nuorisopalvelut

Sisältö

1. Toimintaohje SuMu keskusteluun	2
2. SuMu:n toimintaohje kuvana	3
3. SuMu tapaamiset	4
Ensimmäinen tapaaminen	4
Lomake 1	5
Lomake 2	7
Toinen tapaaminen	8
Lomake 3	9
Kolmas tapaaminen	10

1. Toimintaohje SuMu -keskusteluun

SuMu tulee sanoista Suunnan Muutos ja se koostuu kolmesta eri tapaamisesta Vantaan kaupungin nuorisopalveluiden työntekijän, nuoren ja tämän huoltajien kanssa. Sumu -toimintamalli on tarkoitettu työvälineeksi nuoren kohtaamiseen silloin, kun nuoren tilanteesta herää huoli esimerkiksi päihteiden käytön tai muun käyttäytymisen vuoksi.

SuMu -tapaamiset käynnistyvät nuorisotyöntekijöiden huolesta. Tapaamisten aloittamisesta sovitaan nuoren ja huoltajan kanssa, jolloin heille kerrotaan asiat, joista nuorisotyöntekijät ovat huolissaan. SuMu koostuu kolmesta tapaamisesta, jossa ensimmäisessä kartoituskeskustelussa tavataan nuori, toisessa kartoitus- ja jatkosuunnitelmatapaamisessa nuori ja vanhemmat ja viimeisessä tapaamisessa nuori ja työntekijä tutustuvat nuorisopalveluiden toimintaan yhdessä.

SuMu -tapaamisten ajatuksena on välittää nuoresta varhain ja tarjota nuorelle mahdollisuus pysähtyä miettimään yhdessä aikuisen kanssa omaa elämäntilannettaan sekä tekojensa ja valintojensa mahdollisia seurauksia. Perheen yhteisessä tapaamisessa nuoren huoltajille tarjotaan mahdollisuus kuulla nuoren omia ajatuksia elämäntilanteestaan ja siihen liittyvistä huolistista ja toiveista. Tapaamisessa on mahdollisuus keskusteluun nuoren elämäntilanteesta sekä tarvittaessa tehdä yhdessä suunnitelmaa mahdollisista tukitoimista.

Mikäli nuoren tilanteesta jää huoli SuMu -tapaamisten jälkeen, voidaan perheen kanssa yhdessä pyytää lastensuojelun tarpeen arviointia tai tarvittaessa työntekijä tekee Lastensuojelulain velvoittamana lastensuojeluilmoituksen.

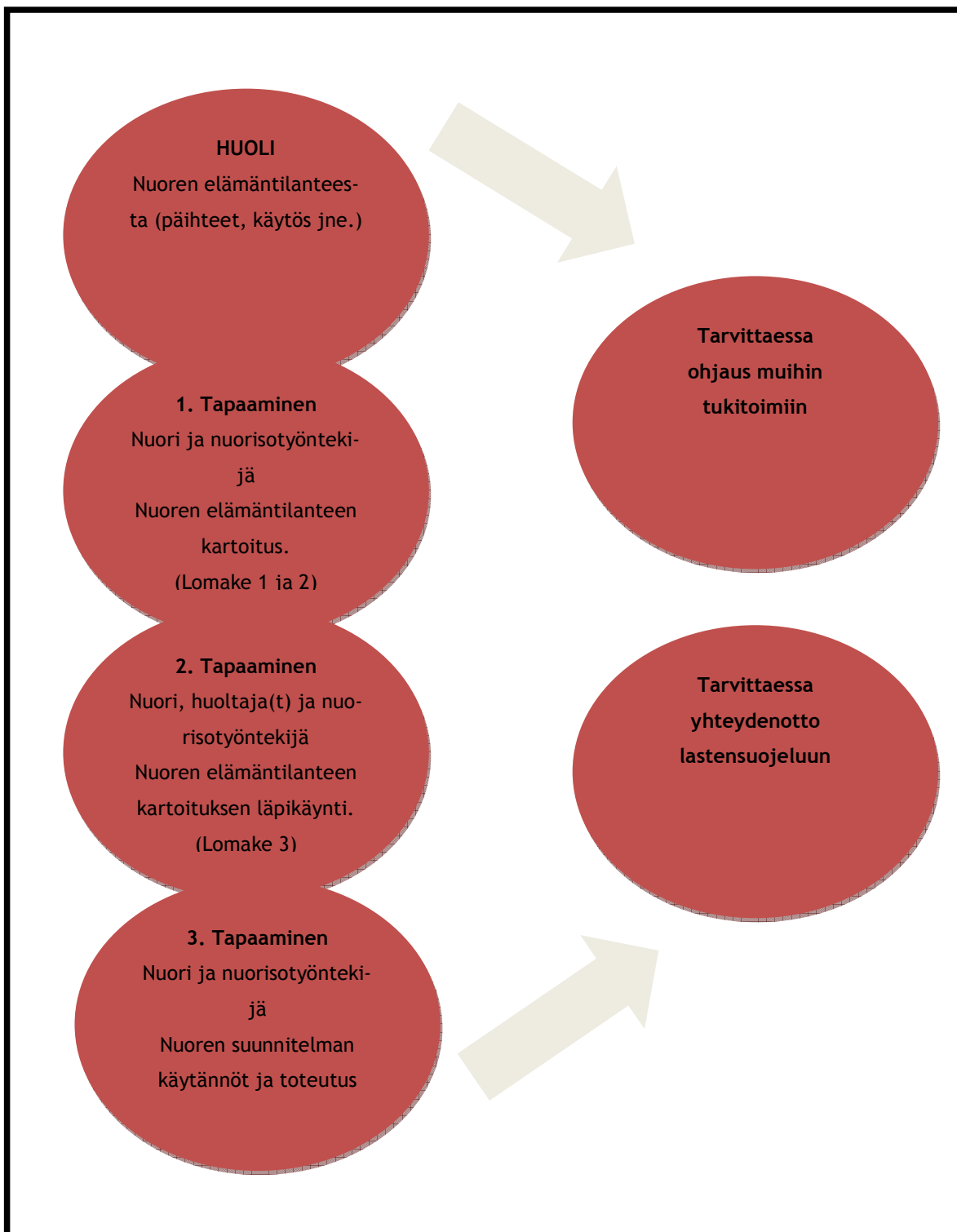
SuMu -keskustelut on kehitetty Laurean ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyönä yhteistyössä Vantaan kaupungin nuorisopalveluiden nuorisotyöntekijöiden kanssa. Kiitos työryhmälle Minna Lahdensivu, Mari Helanen, Petra Mäki, Sari Svensson, Neba Manninen, Annika Salo, Katri Wallin, Tiina Mustajärvi ja Jenna Sundholm.

Mukavia ja voimaannuttavia SuMu -keskusteluja toivottaen,

Tiina Hörkkö

Anne Sassi

2. SuMu:n toimintaohje kuvana

3. SuMu tapaamiset

Ensimmäinen tapaaminen

(nuori ja työntekijä)

Nuoren tapaamisessa kerro nuorelle tapaamisen tarkoitus ja sen syyt. Tuo esiin konkreettisia tilanteita, jotka ovat saaneet huolesi heräämään. Kuvaa tilanteet, joista olet huolissasi.

Esimerkiksi:

” Viime lauantaina huomasin, että olit humalassa etkä pystynyt oikein huolehtimaan itsestäsi. Olen nähnyt sinun aiemminkin jo useasti juovan olutta...”

” Olit viime perjantaina huonossa kunnossa ja huomasin, että olit juonut...”

Pyydä nuorta kertomaan mitä mieltä hän itse on tilanteesta, keskustelun pohjana käytä SuMu -lomaketta, jonka kysymykset ovat tarkoitettu työntekijälle tukikysymyksiksi. Tärkeää ei ole, että jokainen kysymys tulee kysytyksi. Tavoitteena on, että jokaisesta osa-alueesta (koti, koulu, kaverit, vapaa-aika, päihteet) syntyy keskustelua.

Tavoitteena on saada nuori itse pohtimaan omaan tilannettaan ja päihteiden käyttöön. Kerro, että tulette yhdessä tapaamaan myös nuoren vanhemmat, koska vanhempien on syytä tietää nuoren tilanteesta ja heidän tukensa on nuoren tilanteessa tarpeen. Ensimmäisen tapaamisen loppuksi päätätte yhdessä mistä asioista olisi hyvä keskustella vanhempien tapaamisessa.

Lomake 1. (Nuori ja työntekijä)

SuMu -keskustelun tukikysymykset nuoren tapaamiseen. Voit käyttää lomaketta 1 myös omien muistiinpanojen tekemiseen tapaamisen sisällöstä.

Koti

Keitä tällä hetkellä kuuluu perheeseesi?

Minkälainen suhde sinulla on isään/ äitiin/sisaruksiin?

Minkälaista tukea saat vanhemmiltasi?

Mistä asioista olet huolissasi kotitilanteessasi?

Keitä muita aikuisia elämäsi kuuluu? Mitä tukea koet saavasi heiltä?

Miten alkoholinkäyttö näkyy suhteessa kotiisi (mahdollinen valehtelu, suhde vanhempiin, kotiintuloajat, vanhempien päihteiden käyttö) ?

Koulu

Miten koulunkäyntisi mielestäsi sujuu tai voisiko se sujua mielestäsi paremmin?

Mistä oppiainesta pidät?

Poissaolot?

Onko koulu, kaverit tai vanhempasi olleet huolissasi koulunkäynnistäsi?

Mitä suunnitelmia sinulla on koulun jälkeen?

Miten alkoholin käyttö näkyy suhteessa kouluusi (väsymys, poissaolot)?

Kaverit

Onko sinulla riittävästi kavereita?

Missä tapaat kavereitasi? Mitä teette yhdessä ollessanne?

Ovatko vanhempasi olleet huolissaan kaveripiiristäsi? Miksi?

Ovatko kaverisi sinusta huolissaan tai oletko itse huolissasi kavereistasi?

Miten alkoholin käyttö näkyy suhteessa kavereihisi (käyttävätkö he päihteitä)?

Lomake 1. (jatkuu)

Vapaa-aika/harrastukset

Minkälaiset kotiintulo ajat sinulla on?

Tietävätkö vanhempasi aina missä olet ja sovitaanko esim. yökyläilyt aikuisten kesken?

Mitä teet vapaa-aikanasi? Onko sinulla tällä hetkellä joku harrastus? Mikä?

Onko sinulla mielessäsi jokin harrastus, jota haluaisit kokeilla tai harrastaa?

Miten alkoholin käyttö näkyy suhteessa vapaa-aikaan ja harrastuksiin?

Oletko lopettanut jonkun harrastuksen esim. juomisen takia?

Päihteet

Alkoholi:

(tuo huolesi esiin riittävän vahvasti, mikäli nuoren juominen huolestuttavaa)

Juotko alkoholia, jos niin kuinka usein juot?

Mitä ja kuinka paljon kerralla?

Minkä ikäisenä joit ensimmäisen kerran?

Tilanteet, joissa juot ja kenen kanssa?

Tietävätkö vanhemmat, että juot ja kuinka paljon?

Mitä mieltä vanhempasi ovat juomisestasi?

Oletko satuttanut itseäsi tai läheisiäsi humalassa?

Oletko päihtyneenä joutunut riitaan, lyönyt tai onko sinua lyöty/tönitty?

Oletko päihtyneenä joutunut seuraaviin tilanteisiin: sammunut, hukannut tavaroita, menettänyt muistisi, ajanut päihtyneenä, ollut päihtyneen kyydissä, harastanut seksiä jota olet myöhemmin katunut

Onko joku (vanhemmat, kaverit, koulu, viranomaiset, poliisi) ollut huolissasi juomisesta tai puuttunut siihen?

Oletko itse miettinyt juomistasi tai ollut huolissasi juomisestasi?

Tupakka:

Poltatko, jos niin minkä ikäisenä aloitit polttamaan tupakkaa?

Poltatko säännöllisesti?

Mitä mieltä vanhemmat ovat tupakanpoltostasi?

Mistä saat rahat tupakkaan?

Muut :

Oletko käyttänyt tai kokeillut muita päihteitä tai lääkkeitä, jos niin mitä ja milloin?

Oletko näpistänyt, varastanut tai tehnyt muuta laitonta?

Lopuksi kysy vielä, onko jotain mistä nuori on huolissaan tai mitä hän haluaa vielä sanoa. Tämän jälkeen täyttäkää yhdessä lomake 2, vanhempien tapaamisen pohjaksi. Vaikka vanhempien tapaaminen suunnitellaan yhdessä, siten että siinä korostetaan nuoren toiveita ja haaveita, muista että työntekijänä sinulla on velvollisuus tuoda vanhempien tai lastensuojelun tietoon kaikki mikä vaarantaa nuoren turvallisuutta, kasvua ja kehitystä (Lastensuojelulaki).

Lomake 2. (Nuori ja työntekijä)

Lomake täytetään yhdessä nuoren kanssa ensimmäisessä tapaamisessa. Tarkoituksena on kirjata nuoren oman käsityksen mukaan jokaiseen kohtaan nuoren elämäntilannetta kuvaavia haasteita tai toiveita esim: *"toivoisin, että kotona juotaisiin vähemmän, toivoisin että tulisin äidin kanssa paremmin toiveen, olen huolestunut koulunkäynnistäni jne."*

Miksi tapaaminen on nuoren mielestä järjestetty?

Nuoren käsitys kotitilanteesta ja mahdolliset haaveet tilanteen muuttumiseksi.

Nuoren käsitys koulutilanteesta ja mahdolliset ajatukset tilanteen paranemiseksi.

Nuoren käsitys kavereista ja mahdolliset toiveet.

Nuoren käsitys vapaa-ajasta ja mahdolliset toiveet.

Nuoren käsitys omasta päihteiden käytöstään ja ajatukset tilanteen parantamiseksi.

Toinen tapaaminen (nuori, huoltaja(t), työntekijä)

Kerro aluksi vanhemmille huolesi ja kuvaa konkreettinen tilanne tai tilanteet, jotka ovat syynä huoleesi. Esittele lyhyesti SuMu (Suunnan Muutos) menetelmä, jonka ajatuksena on herättää keskustelua ja pohdintaa nuoren elämäntilanteesta mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

” SuMu on Vantaan kaupungin nuorisopalveluiden tapa ilmaista huolensa nuorista, joiden elämäntilanne syystä tai toisesta aiheuttaa huolta. Teidän nuorenne tapauksessa huolestamme syntyi koska..... Olemme sitä mieltä, että koska kyseessä on alaikäinen nuori, kuuluvat nuoren asiat ensisijaisesti juuri vanhemmille. Tavoitteenamme on välittää varhain tilanteessa, jossa nuorella itsellään on vielä mahdollisuus muuttaa suuntaansa ajoissa. Keskustelun sisältöä ei kirjata mihinkään sähköiseen järjestelmään. Teemme lopuksi yhdessä suunnitelman, jonka lähetän teille kahden viikon kuluessa kotiin.”

Tarvittaessa voit mainita lastensuojelulain mukaisesta velvollisuudesta puuttua asiaan.

Yhteisen suunnitelman laatiminen

Käykää läpi lomake 2, arvioikaa yhdessä nuoren ja huoltajien kanssa mitä vahvuuksia ja mitä huolia nuoren tilanteessa on. Pohtikaa yhdessä nouseeko jokin huolista muiden yli ja onko sen poistamiseksi tai vähentämiseksi mahdollista työskennellä yhdessä. Käyttäkää apuna lomaketta 3.

Tehkää yhdessä suunnitelma siitä, mitä huolen vähentämiseksi tehdään. Kirjaa yhdessä sopimanne asiat erilliseen suunnitelma kohtaan. Perheelle on hyvä antaa positiivista palautetta heidän vahvuuksistaan. Esimerkiksi:

”Koulu sujuu hyvin”

”Nuorella on ideoita miten vapaa-aikaa voi viettää myös päihteettä”

”Vanhemmat tuntevat nuoren kaverit ja tietävät missä nuori viettää aikaansa”

”nuoren kannalta on tärkeää, että te mahdollistatte hänen turvallisen kasvunsa”

”Nuori on halukas sitoutumaan nutalla käynteihin”

”Vanhemmat ovat kiinnostuneita nuoren tilanteesta, kiitos että tulitte tapaamiseen”

Lopuksi, mikäli nuoren päihteiden käyttö ja muu tilanne huolestuttaa sinua edelleen kerro, että tilanteessa eivät nuorisotyöntekijöiden työskentely ole enää riittävää ja tarvitaan lastensuojelun tukea. Kerro, että lastensuojelun tarpeen selvittämiseksi on tilanteessa tehtävä lastensuojeluilmoitus tai vaihtoehtoisesti nuorisotyöntekijän ja vanhempien kanssa yhteistyössä tehtävä pyyntö lastensuojelun tarpeen selvittämistä varten.

Lomake 3.

(Täytetään yhdessä vanhempien ja nuoren kanssa)

Nuoren vahvuudet:

Mitkä asiat huolestuttavat nyt eniten:

Suunnitelma, mitä huolen vähentämiseksi tehdään:

Tavoitteet:

Menetelmät:

Kolmas tapaaminen (nuori ja työntekijä)

Kolmas tapaaminen on nuoren turvallisen ja päihteettömän vapaa-ajan tukemista nuorisotyön keinoin. Mikäli suunnitelma on, että nuori tulee mukaan esimerkiksi nuorisotyöntekijän ohjaamaan pienryhmään tapaaminen voi olla myös osana pienryhmää tai muuta nuorisotyön toimintaa.

Kolmannen tapaamisen tavoitteena on, että nuorella on mahdollisuus käydä läpi tutun työntekijän kanssa koko SuMu -prosessia. Miltä se on tuntunut ja minkälaisia ajatuksia nuorelle on herännyt. Onko tehty suunnitelma tukenut nuorta ja onko nuori itse huomannut muutosta omassa elämässään tai ajattelutavassaan? Mikäli muutosta on tapahtunut, minkälaisia ne ovat olleet? Nuorisotyöntekijän on hyvä antaa nuorelle positiivista palautetta prosessiin osallistumisesta ja siitä, että nuori tuli tapaamiseen.

Vantaan kaupunki
Nuorisopalvelut
Kielotie 20 C, 4 krs. 01300 Vantaa
Tiina Hörkkö
Anne Sassi

Liite 2. Työntekijän palautelomake

SuMu -keskustelun työntekijän palautelomake

1. Olen

Nuorisotyöntekijä

Erityisnuorisotyöntekijä

Muu, mikä

2. Olen työskennellyt nuorisotyössä / muussa kasvatustehtävässä (=työkokemus alalta)

alle vuoden

1-2 vuotta

3-5 vuotta

6-7 vuotta

yli 7 vuotta

3. Työskentelen

Korso - Koivukylän alueella Länsi - Vantaalla Jossain muualla, missä

4. SuMu -keskustelu pidettiin nuoresta joka on:

10-12 vuotta

13-15 vuotta

16-17 vuotta

18 vuotta ja yli

Joku muu, mikä

5. SuMu -keskusteluun osallistuneen nuoren / perheen etninen tausta oli:

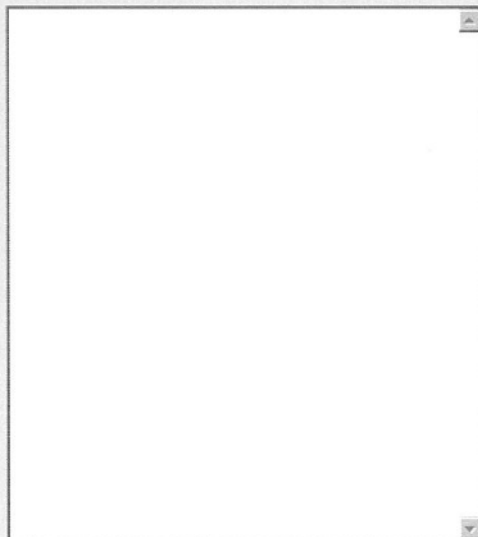
6. Tapaamisia toteutui nuoren kanssa:

- 1
- 2
- 3
- muu määrä, mikä

7. Tapasin nuoren huoltajia

- 1 kerran
- 2 kertaa
- 3 kertaa
- muu kerta, mikä

8. SuMu -keskustelun taustalla oli huoli:

9. Vastaa seuraaviin väittämiin

Täysin samaa mieltä Melkein samaa mieltä En osaa sanoa Melkein eri mieltä Täysin eri mieltä

SuMu oli hyödyllinen	☐	☐	☐	☐	☐
Tapaamisen ilmapiiri oli avoin / luonteva	☐	☐	☐	☐	☐
Koin, että huolesta ja nuoren tilanteesta keskusteleminen oli helppoa	☐	☐	☐	☐	☐
Sumu antoi minulle uuden välineen työskennellä nuoren kanssa	☐	☐	☐	☐	☐

10. Vastaa seuraaviin väittämiin

	Täysin samaa mieltä	Melkein samaa mieltä	En osaa sanoa	Melkein eri mieltä	Täysin eri mieltä
Keskustelu nuoren kotitilanteesta oli hyödyllinen	☐	☐	☐	☐	☐
Keskustelu nuoren vapaa-ajasta oli hyödyllinen	☐	☐	☐	☐	☐
Keskustelu nuoren mahdollisesta päihteiden käytöstä oli hyödyllinen	☐	☐	☐	☐	☐
Keskustelu nuoren koulun käynnistä oli hyödyllinen	☐	☐	☐	☐	☐
Keskustelu nuoren kaveritilanteesta oli hyödyllinen	☐	☐	☐	☐	☐

11. Tapaamani nuori ohjattiin jatkotuen piiriin (nuorisopalveluiden ulkopuolelle)

Ei Kyllä, mihin

12. SuMu -keskustelun lopuksi teimme yhteisen suunnitelman perheen ja nuoren kanssa.

Kyllä Ei

13. Tehtyyn suunnitelmaan kuului, että nuori jatkaa käyntejä nuorisopalveluiden toiminnoissa.

Kyllä Ei

14. Mikäli suunnitelmaan kuuluu, että nuori jatkaa käyntejä nuorisopalveluissa, mitä toimintoja/palveluja nuorelle ehdotettiin.

15. Nuoresta tehtiin SuMu:n aikana tai jälkeen lastensuojelu ilmoitus tai pyyntö lastensuojelulle tarpeen arvioimiseksi.

Kyllä Ei

16. Haluan vielä sanoa:

Lähetä

Liite 3. Asiakkaan palautelomake

SUMU

Seuraavassa muutama kysymys liittyy SuMu -keskusteluun. Toivomme, että vastaat jokaiseen kysymykseen, näin uuden työmenetelmän arviointi on mahdollista. Kiitos jo etukäteen.

1. Olen

- Nuori
- Vanhempi / Huoltaja

2. Perheemme osallistui

- 1 tapaamiseen
- 2 tapaamiseen
- 3 tapaamiseen
- enemmän tapaamisia

3. Vastaa seuraaviin väittämiin

	Täysin samaa mieltä	Melkein samaa mieltä	En osaa sanoa	Melkein eri mieltä	Täysin eri mieltä
SUMU lisäsi avoimuutta perheessämme	☐	☐	☐	☐	☐
Sain lisää tietoa keskustelun aikana	☐	☐	☐	☐	☐
SUMU vähensi mahdollista huolta	☐	☐	☐	☐	☐
Koin saavani tukea keskusteluista / keskustelusta	☐	☐	☐	☐	☐
Keskustelu nuoren mahdollisesta päihteiden käytöstä oli hyödyllinen	☐	☐	☐	☐	☐
Keskustelu nuoren vapaa-ajasta, kavereista ja harrastuksista oli hyödyllinen	☐	☐	☐	☐	☐
Keskustelu nuoren kotitilanteesta oli hyödyllinen	☐	☐	☐	☐	☐
Keskustelu nuoren koulunkäynnistä oli hyödyllinen	☐	☐	☐	☐	☐

4. Vastaa seuraaviin väittämiin

Täysin Melkein En osaa Melkein eri Täysin eri

	samaa mieltä	samaa mieltä	sanoa	mieltä	mieltä
Keskustelun ilmapiiri oli avoin	☐	☐	☐	☐	☐
Minuun suhtauduttiin keskustelun aikana asiallisesti ja kunnioitavasti	☐	☐	☐	☐	☐
Koin että minua kuultiin keskustelun aikana	☐	☐	☐	☐	☐
Työntekijä oli ammattitaitoisena oloinen	☐	☐	☐	☐	☐
Ensimmäinen yhteydenotto mahdollisuudesta keskusteluun oli asiallinen	☐	☐	☐	☐	☐
Ensimmäisessä yhteydenotossa minulle kerrottiin riittävästi keskustelun tavoitteesta	☐	☐	☐	☐	☐

5. Mitä muuta haluat sanoa. Kaipaitko vielä jotain?

Seuraavaksi kartoitamme hieman SuMu -keskusteluun osallistuneiden perheiden taustatietoja.

6. Perheellämme on ollut kontakti myös (nuoren elämänhallintaan liittyvissä asioissa)

- Kuraattoriin
- Koulupsykologiin
- Kouluterveydehoitajaan
- Nuorisopsykiatriaan
- Nuorisosemaan (tai muuhun päihdehoitoon)
- Lastensuojeluun
- Turvakotiin / -taloon
- Muuhun, mihin

7. Vastaajan ikä?

- 10-12

- 13-15
- 16-17
- 18-22
- 23-33
- 34-43
- 44-53
- 54-63
- 64-yli

8. Perhetausta

- Yksinhuoltaja perhe
- Perheessä molemmat vanhemmat
- Uusio perhe
- Lapsi elää perheen ulkopuolella esim. sijoitettuna

9. Vastaaja on

- Koululainen
- Opiskelija
- Työtön
- Töissä
- Eläkkeellä
- Muu, mikä?

Lähetä

